

**YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TARİHİ ÇEVRELERDE YENİ YAPI TASARIMINDA
KABUK - BAĞLAM İLİŞKİSİNİN
TEMEL ve GÜNCEL TASARIM KAVRAMLARI
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Mimar Hande DÜZGÜN

**FBE Mimarlık Anabilim Dalı Mimari Tasarım Programında
Hazırlanan**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Çiğdem POLATOĞLU

İSTANBUL, 2010

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ŞEKİL LİSTESİ	iv
ÇİZELGE LİSTESİ.....	vii
ÖNSÖZ	viii
ÖZET	ix
ABSTRACT.....	x
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Tezin Amacı ve Kapsamı	2
1.2 Tezin Yöntemi.....	3
1.3 Kavramlar	3
1.3.1 Tarihi Çevre.....	3
1.3.2 Yapı Kabuğu.....	5
1.3.3 Biçim - Biçimleniş - Biçimlendirme	6
1.3.4 Bağlam.....	7
2. YAPI KABUĞU – BAĞLAM İLİŞKİSİ	10
2.1 Kabuğun Biçimlenişine Etki Eden Faktörler: Bağlam ve Biçimleniş Etkisi.....	10
2.2 Tarihsel Süreç İçerisinde Kabuk – Bağlam İlişkisi	11
2.2.1 Endüstri Devrimi Öncesi	12
2.2.2 Endüstri Devrimi ve Modernizm.....	21
2.2.3 Modernizm Sonrası ve Günümüz.....	28
2.3 Bölüm Sonucu	34
3. TARİHİ ÇEVRELERDEKİ YENİ YAPI TASARIMLARINDA, KABUK - BAĞLAM İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ.....	35
3.1 Tarihi Çevrelerde Yeni Yapı Tasarımında Kabuk - Bağlam İlişkisi.....	35
3.1.1 Temel Kavramlar: Mimaride Temel Tasarım Öğe ve İlkeleri.....	36
3.1.1.1 Ölçü - Oran	37
3.1.1.2 Işık ve Renk	40
3.1.1.3 Doku	41
3.1.1.4 Biçim	44
3.1.1.5 Ritm / Tekrar	46
3.1.1.6 Hareket	49
3.1.1.7 Koram	51
3.1.1.8 Egemenlik.....	52
3.1.1.9 Denge.....	53
3.1.1.10 Birlik.....	55
3.1.2 Güncel Kavramlar: Mimaride Yeni Anlamlar.....	56
3.1.2.1 Şeffaflık / Saydamlık.....	57
3.1.2.2 İç - Dış Geçişlilik	61
3.1.2.3 Masiflik	62
3.1.2.4 Katmanlaşma	63

3.1.2.5	Esneklik	66
3.1.2.6	Akışkanlık	67
3.1.2.7	Malzemeden Soyutluluk / İmmateryalite	68
3.1.2.8	Materyalite.....	70
3.1.2.9	Metafor / Mecaz	73
3.1.2.10	Karmaşıklık	74
3.1.2.11	İkonik / Simgesellik.....	75
3.2	Tarihi Çevrelerde Yeni Yapı Tasarımı	77
3.2.1	Uygunluk (Uyumlu yapma).....	79
3.2.2	Zıtlık	83
3.2.3	Taklit (Aynısını yapma)	85
3.3	Bölüm Sonucu	87
4.	TÜRKİYE'DEN ve DÜNYA'DAN TARİHİ ÇEVRELERDEKİ ÖRNEKLER ÜZERİNDEN KABUK - BAĞLAM İLİŞKİSİNİN ANALİZİ.....	89
4.1	Türkiye'den ve Dünya'dan Seçilen Tarihi Çevrelerdeki Yeni Yapı Örnekleri	91
4.2	Örneklerin Kavramlar Üzerinden Analizi	91
4.2.1	Atatürk Kültür Merkezi	92
4.2.2	Zeyrek Sosyal Sigortalar Kurumu	94
4.2.3	Milli Reasürans Türk A.Ş. Kompleksi	96
4.2.4	Bilgi Üniversitesi Dolapdere Kampüsü (ilk bina)	98
4.2.5	Sabancı Müzesi Ek Binası.....	99
4.2.6	Santral İstanbul Çağdaş Sanat Müzesi	100
4.2.7	Pompidou Kültür Merkezi.....	102
4.2.8	Louvre Müzesi Giriş Piramidi	104
4.2.9	Cartier Çağdaş Sanatlar Merkezi.....	106
4.2.10	Dans Eden Bina	108
4.2.11	P&C Satış Mağazası	110
4.2.12	Amsterdam Mimarlık Merkezi (ARCAM).....	112
4.2.13	Amsterdam' da bir konut.....	114
4.2.14	Sinyal Kutusu	115
4.2.15	Arap Enstitüsü	116
4.2.16	Palais Des Beaux / Arts Lille ek binası	118
4.2.17	Commerzbank	120
4.2.18	Guggenheim Müzesi.....	122
4.2.19	Yahudi Müzesi	124
4.2.20	Galicja Çağdaş Sanatlar Merkezi	125
4.3	Bölüm Sonucu	126
5.	SONUÇ ve ÖNERİLER.....	131
	KAYNAKLAR.....	134
	ÖZGEÇMİŞ	143

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1 Taş mağara (doğal)	12
Şekil 2.2 İlk barınaklar: çatkılı kulübe, sıvalı kulübe (ağaç)	12
Şekil 2.3 İlk barınaklar	13
Şekil 2.4 Diyarbakır – Çayönü yerleşmesi	14
Şekil 2.5 Kromleg ve planı	14
Şekil 2.6 Çatalhöyük yerleşmeleri	15
Şekil 2.7 Megaron ve iki katlı ev örneği	16
Şekil 2.8 Mastaba, basamaklı piramit, piramit	17
Şekil 2.9 Parthenon, Akropolis, Atina	18
Şekil 2.10 Köln Katedrali	19
Şekil 2.11 Floransa Katedrali	20
Şekil 2.12 Versay Sarayı	20
Şekil 2.13 Kristal Saray	22
Şekil 2.14 Oditoryum Binası, Satış Mağazası, Louis Sullivan, Chicago	23
Şekil 2.15 Şelale evi (Fallingwater), Frank Lloyd Wright, Pennsylvania	23
Şekil 2.16 Villa Savoye, Fransa	24
Şekil 2.17 Camın modern kullanım şekilleri: Farnsworth Evi, Barselona Pavyonu	25
Şekil 2.18 Sidney Opera Binası	27
Şekil 2.19 TWA Terminal Binası	27
Şekil 2.20 AT&T Binası – Manhattan, NY 1979 (Philip Johnson)	28
Şekil 2.21 Yahudi Müzesi, Berlin	29
Şekil 2.22 Münih Olimpiyat Stadı	30
Şekil 2.23 High-Tech Mimari, Pompidou Kültür Merkezi	31
Şekil 2.24 Sıvı mimarlık, Kunsthause, Avusturya	32
Şekil 3.1 Altın Oran ve Modüler	38
Şekil 3.2 Görsel ölçek	39
Şekil 3.3 Wiesbaden (Almanya) kentinden bir bina	40
Şekil 3.4 Peckham Kütüphanesi, Londra	41
Şekil 3.5 Bir apartmanın ön cephe dokusu, Basel, İsviçre (Herzog & De Meuron).....	42
Şekil 3.6 Tarihi ve yeni binanın malzemeleri ile doku farklılığı oluşturması.....	43
Şekil 3.7 Benzer malzeme – farklı doku, Murcia Belediye Sarayı Ek Binası	43
Şekil 3.8 Geometrik biçimlerden oluşan yapı kabuklarına örnekler	45
Şekil 3.9 Biçimin fonksiyona izin vermesi, City Hall (Norman Foster)	46
Şekil 3.10 Fener – Balat	47
Şekil 3.11 Kütlesel ve cephesel ritm	47
Şekil 3.12 Strüktürel ritm	48
Şekil 3.13 Dokusal ritm	48
Şekil 3.14 Renk ritmi	49
Şekil 3.15 Kütlesel hareket.....	49
Şekil 3.16 Nagakin Kapsül Kulesi, Kisho Krukawa,1972.....	50
Şekil 3.17 Pfalz Keller Acil Çağrı Merkezi, S. Calatrava, İsviçre, 1998	51
Şekil 3.18 GucklHupf, Avusturya, 1993.....	51
Şekil 3.19 Sosyal Sigortalar Kurumu, Zeyrek	52
Şekil 3.20 Boyut ve şekil yoluyla egemenlik.....	53
Şekil 3.21 Bütünleşik denge.....	54
Şekil 3.22 Zıtlıkla denge.....	54
Şekil 3.23 Bakışık (simetrik) denge.....	54
Şekil 3.24 Schröder Evi, Rietveld.....	54

Şekil 3.25 Guggenheim Müzesi, Bilbao	55
Şekil 3.26 Birliğe ulaşan yolları gösteren şema	56
Şekil 3.27 Sınırların hafifletilmesi, Stonehenge	57
Şekil 3.28 Kristal Saray	58
Şekil 3.29 Fagus Fabrikası, Walter Gropius, 1911.....	58
Şekil 3.30 Şeffaflığın kullanım şekilleri: Farnsworth, Barselona, Tugendhat	59
Şekil 3.31 Maison de Verre, Paris.....	60
Şekil 3.32 Arap Dünyası Enstitüsü	60
Şekil 3.33 Barselona Pavyonu, Mies Van Der Rohe	61
Şekil 3.34 Özel – genel mekan ayırımında masiflik, Wiley Evi	62
Şekil 3.35 Yahudi Soykırım Müzesi	63
Şekil 3.36 Ricola Europe Factory, Mulhouse, 1994	64
Şekil 3.37 Signal Box 4, Basel	64
Şekil 3.38 Dominus Winery, California, 1995	65
Şekil 3.39 Laban Dance Centre, London	65
Şekil 3.40 Cartier Foundation, Jean Nouvel	65
Şekil 3.41 Mobile Dwelling Unit	66
Şekil 3.42 Selfridges Department Store, Birmingham	67
Şekil 3.43 Hollanda Spaarne Hastanesi, 2003	68
Şekil 3.44 Agbar Tower, Jean Nouvel.....	69
Şekil 3.45 Des Moines Public Library, David Chipperfield.....	69
Şekil 3.46 Tower of Winds, Toyo Ito, 1996.....	70
Şekil 3.47 Tram Stations, Hanover.....	71
Şekil 3.48 Mining Archives, Almanya.....	71
Şekil 3.49 Milano Ticaret Merkezi, Deneysel Müzik Projesi (Seattle).....	72
Şekil 3.50 Ricola Europe Factory, Mulhouse, 1994.....	72
Şekil 3.51 Konsept eskizi, Sidney Opera Binası.....	73
Şekil 3.52 Sidney Opera Binası.....	74
Şekil 3.53 Haas Haus, Hans Hollein, Viyana.....	75
Şekil 3.54 Guggenheim Müzesi, Bilbao.....	76
Şekil 3.55 Frankfurt’ da bir iş yeri.....	80
Şekil 3.56 Frankfurt’ta bir yapı.....	81
Şekil 3.57 Sosyal Sigortalar Kurumu, Zeyrek.....	81
Şekil 3.58 Cibali’den tarihi bir sokak silüeti.....	82
Şekil 3.59 Palais des Beaux / Arts-Lille ek binası.....	82
Şekil 3.60 Posta Müzesi (Post Museum), Frankfurt.....	83
Şekil 3.61 Cibali’den tarihi bir sokak silüeti.....	83
Şekil 3.62 Konut, Amsterdam, silüet, ön görünüş.....	84
Şekil 3.63 Pompidou Kültür Merkezi.....	85
Şekil 3.64 Bosphorus City projesinden bir görsel.....	86
Şekil 3.65 Amerika’dan antik yunan, grek mimarisi taklidi binalar ‘temple of the scottish rite, Washington’, ‘Anayasa Mahkemesi Binası, Washington’	86
Şekil 4.1 Atatürk Kültür Merkezi, ön görünüş ve vaziyet planı	93
Şekil 4.2 Atatürk Kültür Merkezi, silüet	93
Şekil 4.3 Sosyal Sigortalar Kurumu, Zeyrek	95
Şekil 4.4 Plan ve kesitler, SSK Zeyrek	95
Şekil 4.5 Milli Reasürans Türk A.Ş. Kompleksi	97
Şekil 4.6 Tasarım hareket noktaları	97
Şekil 4.7 Dolapdere Kampus Binası.....	98
Şekil 4.8 Ek bina.....	99

Şekil 4.9 Santral İstanbul.....	101
Şekil 4.10 Pompidou Kültür Merkezi.....	103
Şekil 4.11 Kentsel Dokuda Pompidou Kültür Merkezi.....	103
Şekil 4.12 Piramidin gece görünüşü 1.....	105
Şekil 4.13 Piramidin gece görünüşü 2.....	105
Şekil 4.14 Kesit.....	105
Şekil 4.15 Görünüş 1.....	107
Şekil 4.16 Görünüş 2.....	107
Şekil 4.17 Dans eden bina görünüş – plan.....	109
Şekil 4.18 Bulunduğu doku içinde dans eden bina.....	109
Şekil 4.19 P&C eskiz ve görünüşler.....	111
Şekil 4.20 P&C.....	111
Şekil 4.21 ARCAM, Amsterdam.....	112
Şekil 4.22 Kesit ve vaziyet planı, ARCAM, Amsterdam.....	113
Şekil 4.23 Konut, Amsterdam, ön görünüş.....	114
Şekil 4.24 Sinyal Kutusu (Signal Box 4).....	115
Şekil 4.25 Arap Enstitüsü.....	116
Şekil 4.26 Arap Enstitüsü, meydan.....	117
Şekil 4.27 Arap Enstitüsü, gece.....	117
Şekil 4.28 Müze ek binası.....	118
Şekil 4.29 Müze ek binası, kesit	119
Şekil 4.30 Commerzbank, yoldan görünüşler.....	121
Şekil 4.31 Commerzbank, plan.....	121
Şekil 4.32 Guggenheim Müzesi, Bilbao.....	123
Şekil 4.33 Yahudi Soykırım Müzesi.....	124
Şekil 4.34 Galicia Çağdaş Sanatlar Merkezi.....	125

ÇİZELGE LİSTESİ

Çizelge 4.1 Atatürk Kültür Merkezi - kavramlar üzerinden analizi.....	92
Çizelge 4.2 Zeyrek Sosyal Sigortalar Kurumu - kavramlar üzerinden analizi.....	94
Çizelge 4.3 Milli Reasürans Türk A.Ş. Kompleksi - kavramlar üzerinden analizi.....	96
Çizelge 4.4 Bilgi Üniversitesi Dolapdere Kampüsü (ilk bina) - kavramlar üzerinden analizi..	98
Çizelge 4.5 Sabancı Müzesi Ek Binası - kavramlar üzerinden analizi.....	99
Çizelge 4.6 Santral İstanbul Çağdaş Sanat Müzesi - kavramlar üzerinden analizi.....	100
Çizelge 4.7 Pompidou Kültür Merkezi - kavramlar üzerinden analizi.....	102
Çizelge 4.8 Louvre Müzesi Giriş Piramidi – kavramlar üzerinden analizi.....	104
Çizelge 4.9 Cartier Çağdaş Sanatlar Merkezi - kavramlar üzerinden analizi.....	106
Çizelge 4.10 Dans Eden Bina - kavramlar üzerinden analizi.....	108
Çizelge 4.11 P&C Satış Mağazası - kavramlar üzerinden analizi.....	110
Çizelge 4.12 Amsterdam Mimarlık Merkezi (ARCAM) - kavramlar üzerinden analizi.....	112
Çizelge 4.13 Amsterdam’ da bir konut - kavramlar üzerinden analizi.....	114
Çizelge 4.14 Sinyal Kutusu - kavramlar üzerinden analizi.....	115
Çizelge 4.15 Arap Enstitüsü - kavramlar üzerinden analizi.....	116
Çizelge 4.16 Palais Des Beaux / Arts Lille ek binası - kavramlar üzerinden analizi.....	118
Çizelge 4.17 Commerzbank - kavramlar üzerinden analizi.....	120
Çizelge 4.18 Guggenheim Müzesi - kavramlar üzerinden analizi.....	122
Çizelge 4.19 Yahudi Müzesi - kavramlar üzerinden analizi.....	124
Çizelge 4.20 Galicia Çağdaş Sanatlar Merkezi - kavramlar üzerinden analizi.....	125
Çizelge 4.21 Tüm örneklerin kavramlar üzerinden analizi.....	127

ÖNSÖZ

Öncelikle, hayatım boyunca olduğu gibi, bu çalışmam süresince de en büyük destekçim olan aileme, sabır ve anlayışları için sonsuz teşekkür eder, bu çalışmayı onlara ithaf etmeyi bir borç bilirim.

Her türlü bilgi birikimini benimle paylaşan ve çalışmamın başından sonuna kadar değerli katkılarını ve yardımlarını hiç esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. Çiğdem Polatoğlu'na, Eğitim hayatımda emeği geçen ve çalışmamın temelini oluşturmada katkısı olan bütün hocalarıma,

Bu zorlu tempoda gösterdikleri anlayış için görev yaptığım bilim dalımın tüm üyelerine,

Yurtdışı teknik gezilerimdeki katkılarından ötürü Almanya'daki küçük Düzgünler'e,

Maddi (özellikle dijital ortamdaki ve kaynak taramamdaki destekleri ile) ve manevi destekleri ile yanımda olduklarını hissettiren tüm arkadaşlarıma çok teşekkür ederim.

ÖZET

Tarihi çevreler; ait oldukları toplumların kültürlerini, sosyal yaşantılarını, ekonomik, teknolojik durumlarını ve yaşanmışlık düzeylerini sonraki nesillere aktaran en önemli belgeleri, yapıları barındırmaktadır. Kültürel süreklilik içinde, geçmişi korumak kadar, onu günün gereklerine uyarlama zorunluluğu da vardır. Bu bakımdan, tarihi çevreler içinde yapılacak yeni yapıların tasarımında, yapı kabuğu ve biçimlenişi konusu mimaride önemli bir yer tutmaktadır.

Bu çalışmanın amacı; mimarinin ortak araçları ve tasarımın ardındaki düşüncenin ifadesi olan kavramlar aracılığıyla yapı kabuğunu okumayı sağlamak, günümüzdeki toplumsal ve teknolojik değişmeler ile birlikte tarihi çevreler içine yapılacak yeni yapılarda bağlamsal ilişkileri irdelemektir.

Bölüm 1’de; çalışmanın amacı, kapsamı ve yöntemi açıklanarak, konu ile ilgili bazı tanımlar ortaya konulmuştur.

Bölüm 2’de mimaride yapı kabuğunun biçimlenişine etki eden faktörler (bağlam) incelenmiştir. Ayrıca yapı kabuğu tarihsel süreç içerisinde bağlamsal olarak incelenmiştir.

Bölüm 3’te tarihi çevrelerde yeni yapı tasarımında kabuk-bağlam ilişkisi, mimaride soyutlama ile oluşan ve çeşitli özellikleri bünyesinde barındıran bazı kavramlar ile açıklanmıştır. Bu anlamda, temel kavramlar olan ‘temel tasar öğe ve ilkeleri’ ve günümüzde tasarım üzerindeki etkileri belirgin olarak izlenen ‘güncel kavramlar’ın (Şeffaflık/Saydamlık, İç-Dış Geçişlilik, Masiflik, Katmanlaşma, Esneklik, Akışkanlık, Malzemedan Soyutluk / İmmateryalite, Materyalite, Metafor / Meczaz , Karmaşıklık , İkonik / Simgesellik) kabuk - bağlam ile ilişkileri irdelenmiş ve tarihi çevrede yeni yapı tasarım yöntemleri açıklanmıştır.

Bölüm 4’te Türkiye ve Dünya’da tarihi çevre içinde uygulanmış yeni yapı tasarımları, temel ve güncel kavramlar üzerinden analiz edilerek, kabuk-bağlam ilişkisinin sonuç ürün üzerindeki etkisi değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Tarihi çevrelerde yeni yapı tasarımında kabuk-bağlam ilişkisinin mimari tasarım kavramları ile ortaya konduğu çalışma ile mimari tasarım için bir alt veri hazırlanması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: tarihi çevre, yapı kabuğu, bağlam, mimari tasarım kavramları, biçim

ABSTRACT

(A RESEARCH ON SHELL – CONTEXT RELATION IN NEW BUILDING DESIGNS IN HISTORICAL ENVIRONMENTS FROM POINT OF VIEW OF BASIC AND CONTEMPORARY DESIGN CONCEPTS)

Historic environments enclose the culture, social life, economic and technologic situation of their society and transpose the most important documents and buildings to the next generation. Within the cultural continuity as far as preserving the past, it is obliged to adapt it to the requirements of the day. In this regard, subjects about how to design new buildings in historical environments, the buildings' shell and shaping hold an important place in architecture.

The aim of this paper is; to provide reading the building's shell through the architecture's common tools and the concepts of the idea behind the design, to examine the relations of new buildings in the historical environments within the technological changes of these days.

In the first Chapter; while paper's aim, scope and method is being explained, some definitions have been revealed.

In the second Chapter; factors which have an impact on building's shell in architecture have been examined. Moreover, the building's shell has been contextually analyzed in the historical process.

In the third Chapter; firstly, some concepts which incorporate various specialties are formed by architectural abstractionism, have been presented. First of all, "basic design elements and principles" which are the basic concepts and then, contemporary concepts (Transparency, Inside-Outside Transition / Transitivity, Massive/Monolithic, Layering/ Stratification, Flexibility/Multifunctionality, Blobism- Liquidness, Immateriality, Materiality, Metaphor, Complexity, Iconic) whose influence could be monitored clearly and whose relationship between shell-context, have been considered. After, new building design methods in historical environments have been mentioned.

In the fourth Chapter; new building design in historical environments in both Turkey and the World through basic and contemporary design concepts, the relations of shell-context's impact on final product is analyzed.

In brief, we have aimed to prepare a sub data in this subject while interpreting the relation between shell-context in new building design in historical surroundings by conceptualizing,.

Keywords: historical environments, building's shell, context, architectural design concepts, form

1. GİRİŞ

Tarihi Çevreler; ait oldukları toplumların kültürlerini, sosyal yaşantılarını, ekonomik, teknolojik durumlarını ve yaşanmışlık düzeylerini sonraki nesillere aktaran en önemli belgeleri olan yapıları barındırmaktadır. Kültürel süreklilik içinde, geçmişini korumak kadar, onu günün gereklerine uyarlama zorunluluğu da vardır. Bu bakımdan, tarihi çevrelerde yapılacak yeni yapıların nasıl tasarlanacağı, yapı kabuğunun nasıl olması gerektiği ve biçimlenişi konusu mimaride önemli bir yer tutmaktadır (Baytın (Polatoğlu), 1994, sf: 3).

Yeni yapının biçimlenmesinde bulunduğu ortam çok önemlidir. Mimari çevresine uygun yeni bir yapı tasarlamamanın birçok değişik yolu ve yapı kabuğunun biçimlenmesini yönlendiren pek çok etken vardır. Tasarım, bu bakımdan kendine dönüklüğü ile sınırlılığı aşarak, yer aldığı ortamı-çevresini doğal ve yapay değerleri ile birlikte kapsamına alan, yaygın ve çok yönlü bir biçim bütünlüğünün parçası olma özgürlüğüne ulaşmasını sağlar (İzgi, 1999, sf: 181). Dolayısıyla mimarlık mirasımızdaki geçiş, kültürel süreklilik gereği mutlaka sürekli değişimlerle bağlantılı olmalıdır. Tarihi çevredeki yeni yapılar, aynı zamanda günümüzün kimliğini de yansıtmalıdır.

Tarihi çevrede alınan tasarım kararlarında, yeni binanın hem geçmişe saygılı olduğu, hem de içinde bulunduğu zamanın özelliklerini yansıtan özgün bir yapı olması için öncelikle var olan çevreyi (bağlamsal çevre) iyi analiz etmek gerekmektedir. Bunun yanı sıra yapının kendisine ait özelliklerin ele alınması gereklidir. Yeni yapının çevreyle ilk ilişki kuracak kısımları olan ‘cephe’ ve ‘kütle’ sinin etkileri ele alınmalı, bu ayrıntıların yapı kabuğunu oluşturması ile çevreye ‘yaklaşım biçimi’ açısından değerlendirilmelidir.

Mimarlık yapıtı, bireysel ve toplumsal gereksinimleri karşılaması amacıyla yönelik olarak gerçekleştirilirken; malzeme, teknik ve yapı koşullarının iç içeliğine ve birlikteliğine bağlı bir süreçte biçimlenir. Ancak bir mimari ürünün oluşumunda, yani somutun eldesinde önce tasarım ilkelerinin yönlendirdiği düşünce vardır (Emir ve Düzgün, 2008).

Yapı kabuğu ve biçimlenişini oluştururken, çeşitli kavramlardan esinlenerek tasarlamak söz konusu olabildiği gibi, bunun tam tersi, mevcut olan bir yapı ve biçimi üzerinde yorum yapılırken de kavramlar kullanılabilir.

Son dönem mimarlığı bu doğrultuda, teknoloji ve bilimi kullanarak ve kendi dışındaki disiplinlerle işbirliği yaparak, kendi mimari dilini oluşturan bazı kavramları ortaya çıkarmıştır. Bu dönüşüm sürecinde, mimari ile ilgili çeşitli kavramlar yeni açılımlar, yeni boyutlar kazanmıştır. Özellikle gelişen teknoloji, yapı kabuğu ile ilgili yeni kavramların

ortaya çıkmasına ve bilinen bazı kavramların da yeniden yorumlanmasına neden olmaktadır. Yapı kabuğundaki biçimlenmenin çıkış noktasına odaklanmış mimari hakkındaki tartışmalar, bu platformda kuvvetli bir değişime yol açmıştır. Artık tasarımların taşıdığı ve mimariye katabilecekleri anlamlar üzerinde de durulmaktadır (Dilekçi, 1997, sf: 30).

Çalışma kapsamında, yapı kabuğunun biçimlenmesinde bulunduğu ortamın, bağlamın önemi ve özellikle tarihi çevrelerde inşa edilmiş yeni yapılar incelendiğinde, bazı özelliklerin ön plana çıktığı gözlemlenerek, tasarımların taşıdığı ve mimariye katabilecekleri anlamlar üzerinde durulmaktadır.

Bu nedenle öncelikle, yapının görsel özelliklerini çözümleyen – değerlendiren, mimari nesneye yorum getiren esaslar haline gelmiş temel kavramlar ele alındıktan sonra, gelişen teknoloji ve değişen yaşam şekillerinin tasarıma yansımaları olan, bazı özellikleri bünyesinde barındıran, çevreye mesajlar ileten, mimari tasarımı bir bakıma tanımlayan güncel kavramların varlığından bahsedilmiştir.

1.1. Tezin Amacı ve Kapsamı

Bu çalışmanın amacı; tasarımın ardındaki düşünceyi kavramlar aracılığıyla okumayı sağlamak ve mimarinin ortak bir dille ifadesinin araçları olan kavramların, günümüzdeki toplumsal ve teknolojik değişimler ile birlikte tarihi çevreler içine yapılacak yeni yapılar üzerinde incelenmesidir. Bu kapsamda, yapı kabuğunun biçimlenmesinde bulunduğu ortamın, bağlamın önemi ve özellikle tarihi çevrelerde inşa edilmiş yeni yapılar incelendiğinde, bazı özelliklerin okunduğu gözlemlenerek, tasarımların taşıdığı ve mimariye katabilecekleri anlamlar üzerinde durulmaktadır.

Çalışma kapsamında, tarihi çevrelerde inşa edilmiş yeni yapılar incelendiğinde, yapı kabuğunda ön plana çıktığı gözlemlenen bazı özelliklerin ve bunların oluşturduğu kavramların, kabuk ve bağlam ile ilişkileri çeşitli kavramlarla incelenerek gösterilmiştir.

-Tarihi çevrelerde inşa edilmiş yeni yapılar incelendiğinde, kabuk-bağlam ilişkisi için önemli olduğu düşünülen bazı tanım ve kavramlara açıklık getirilmiştir: 'tarihi çevre, yapı kabuğu, biçim, bağlam'

- Tasarımın belirli kenar çizgileri ile bir kalıba bürünmesi, yapı kabuğunun dıştan için, içten dışın algılanabildiği bir sınır teşkil etmekte olduğu ve bu dış sınırların yapının biçimini oluşturduğu göz önüne alınarak, mimaride yapı kabuğu ve biçimleniş ile kabuğun oluşumuna etki eden faktörler 'bağlam' adı altında incelenmiştir. Sözlük anlamı 'içinde bulunan

koşullar' olarak ifade edilebilen bağlamın (kontekst) yapı kabuğu ile ilişkisi tarihsel bir süreç içerisinde kısaca değerlendirilmiştir.

-Çalışma kapsamında, mimaride bağlamdan yola çıkarak soyutlama ile oluşan çeşitli kavramlar ele alınmıştır. Temel tasar öge ve ilkelerinin, daha sonra da günümüzde tasarım üzerindeki etkileri belirgin olarak izlenen çeşitli kavramların (Şeffaflık/Saydamlık, İç-Dış Geçişlilik, Masiflik, Katmanlaşma, Esneklik, Akışkanlık, Malzemeden Soyutluluk / İmmateryalite , Materyalite, Metafor / Mecaz , Karmaşıklık , İkonik/ Simgesellik.. vb gibi) kabuk ve bağlam ile ilişkileri irdelenmiştir.

Bunun sonrasında da, yeni yapı tasarlanırken ortaya konulan yöntemlerden bahsedilmiş, bunların tasarımı hangi yönlerde etkilediği ve yeni yapının sergileyeceği tutumlar üzerinde durulmuştur.

- Türkiye ve Dünya'dan tarihi çevre içinde inşa edilmiş yeni yapı tasarımları, temel tasar öge-ilkeleri ve belirlenen güncel kavramlar üzerinden incelenerek (analiz), kabuk-bağlam ilişkisinin sonuç ürün üzerindeki etkisi değerlendirilmeye çalışılmıştır.

1.2. Tezin Yöntemi

Literatür incelemesi ile çalışma konusunu oluşturan ana kavramlar irdelenmiştir. Tarihi çevrelerde yeni yapı tasarımında kabuk – bağlam ilişkisinde, cephe ve kütle analizi ile temel (ilk) ve güncel kavramların sonuç ürününü (yapıyı) nasıl biçimlendirdiği ve bu biçimlenişin kullanıcılar tarafından nasıl algılandığı konuları gözlem / analiz çalışması ile irdelenmiştir. Bunun için özellikle son dönem mimarlığından Türkiye ve Dünya'dan seçilen örnekler, oluşturulan tablolar yardımıyla ve gözlemlere dayalı öznel bir değerlendirme ile irdelenmiştir.

Mimaride yeni anlamlar ve tasarıma yansımaları ile çeşitli bulgular elde edilerek, yapının görsel boyutunu oluşturan yapı kabuğunun değerlendirilmesi, mimarlığın tasarlama ve değerlendirme süreci hakkında yorumlarda kullanılabilecek ipuçları elde edilebilmesi için bir ön çalışma olması hedeflenmiştir.

1.3. Kavramlar

Bu bölümde tarihi çevrelerde inşa edilmiş yeni yapılar incelendiğinde, kabuk-bağlam ilişkisi için önemli olduğu düşünülen bazı tanım ve kavramlar açıklanmıştır.

1.3.1. Tarihi Çevre

İnsanoğlu varoluşundan günümüze kadar olan zaman dilimi içerisinde kendini anlatma, içinde

yaşadığı çevreyi yansıtmaya ve kendinden sonraki dönemlere bu verileri aktarma çabasıyla çeşitli arayışlar içerisinde bulunmuştur. Bu arayışların temelinde ise insanoğlunun yaratıcılığı ve sürekli bir eleştiri ile mükemmele ulaşma isteği yatmaktadır. Bilim, sanat, felsefe ve teknoloji alanında kaydedilen gelişmeler yaratıcılığı tetikleyen en önemli faktörlerdir. Bu yaratıcılık, her nesnenin bilindik ifadesi olan ‘biçim’i oluşturmadaki idealizm ile ‘iyi ve güzel biçim’ e varma isteği ve arayışında kendini ortaya koyar (Sarı, 2005, sf: 1).

Mimarlık da bu gelişim ve değişimlere paralel olarak değişmekte, bu süreç içerisinde çok çeşitli ürünler ortaya çıkarmaktadır. Rönesans’la hareketlenen Endüstri devrimiyle dönüm noktasına ulaşan mimarlık alanındaki oluşumlar, bundan önceleri sadece ihtiyaçlar çerçevesinde gelişen, genelde kendini tekrar eden bir tutum sergilemektedir. Fakat özellikle endüstri devriminden sonra, tüm alanlarda olduğu gibi mimarlık da hızla değişen bir yenilenme ile karşı karşıya kalmıştır. Her türlü yeniliğin mimarlıkta kullanılmaya çalışılması, geçmişle bağları koparıp yepyeni ürünler ortaya koyma çabası, gelişen ihtiyaçlar doğrultusunda mimarlık ortamını ve ürünlerinin de sürekli değişimine sebep olmuştur.

Bu anlamda, günümüze kadar ulaşan mimari eserler, toplumların yaşam tarzı, kültürel ekonomik, politik, sosyolojik yapılarını ve bu alanlardaki gelişmeleri bize anlatabilecek en değerli örneklerdir. Yapıların bir kısmı kendiliğinden kimliğini korumakta, bir kısmı yok olmakta, bir kısmı da bulunduğu döneme ait önemli verilere sahip olduğundan korunmaktadır. Çünkü mimari yapılar ve oluşturdıkları çevreler; sosyal, ekonomik, teknolojik durumların ve yaşayışların yenilendiği bir ortamda, geçmişi günümüze taşıyan ve sonraki nesillere aktaran en önemli oluşumlardır.

Ahunbay (2009, sf: 116), tarihi çevre konusundaki görüşlerini şu şekilde belirtmektedir: “Daha çok kentsel sitler kastedilmekle birlikte, kırsal, tarihi ve arkeolojik sitler de bu kapsam içinde değerlendirilir. Yaşam koşullarının, geleneklerinin yapım tekniklerinin hızla değiştiği bir dünyada tarihi kent mekânları geçmişte nasıl bir çevre içinde yaşandığını gösteren açık hava müzeleri olarak da düşünülebilir.”

“Tarihi kent, tarihi merkez, tarihi kentsel merkezlerin, ‘tarihi yerleşme’ler olarak adlandırılması için aşağıdaki özellikleri taşımalıdır:

- Orijinal ve karakteristik bir kent strüktürü,
- Önemli mimari özellikler,
- Devam eden bir sosyal yaşam.

Bu özelliklere göre, tarihi yerleşmelerin çok da eski olması gerekmemektedir. Önemli olan tüm tarihsel gelişim sürecidir” (Papageorgiou, 1971, sf: 27, 28).

Tek yapı ölçeğinden kentsel ölçeğe kadar tarihi ve kültürel sürekliliğin sağlanması için, tarihi çevrelerde var olanı koruma ve yenisini yapma konuları gün geçtikçe daha çok önem kazanmaktadır. Ancak bu sürekliliğin sağlanmasında, geçmişi korumak kadar, gününün gerekliliklerini ve içinde bulunduğu dönemi yansıtmak da önemlidir. Bu bakımdan, tarihi değerlerin korunması, tarihi çevre içinde yapılacak yeni yapıların nasıl tasarlanacağı, yapı kabuğunun nasıl olması gerektiği ve biçimlenişi konusu mimaride önemli bir yer tutmaktadır.

Mimari çevresine uygun yeni bir yapı tasarlayanın birçok değişik yolu ve yapı kabuğunun biçimlenmesini yönlendiren pek çok etken vardır. Tasarım, bu bakımdan kendine dönüklüğü ile sınırlılığı aşarak, yer aldığı ortamı-çevresini doğal ve yapay değerleri ile birlikte kapsamına alan, yaygın ve çok yönlü bir biçim bütünlüğünün parçası olma özgürlüğüne ulaşmasını sağlar (İzgi, 1999).

1.3.2. Yapı Kabuğu

Mimarlık yapısının bir bütün olarak, kütsel ve mekânsal kurgusunun ortamda kapladığı yerin kapsamı dışında kalan bölge, kavramsal olarak dıştır, kapsamı içindeki ise içtir. İnsanlar dıştan yapının kütlesi ve kütlesini oluşturan yüzeyleri (cepheler), içten ise mekânı ve mekânı oluşturan yüzeyleri algırlar (İzgi, 1999). Sonuç olarak yapının kabuğu, dıştan için, içten dışın algılanabildiği bir sınır teşkil etmekte ve bütünlük ilkesine dayanan mimarlık yapısının en önemli bileşeni olmaktadır.

Cephe, dilimize Arapçadan gelen bir kelime olup aslında ‘alın’ anlamına gelmektedir. Mimari söz konusu olduğunda da bir binanın dıştaki düşey yüzeylerini anlatmaya yaramaktadır: ön cephe, arka cephe, yan cephe gibi (İngilizce anlamı da ‘facade’ olup Latince kökü ‘çehre’ anlamındadır). Fakat bugünkü anlayışla, bir binanın dışının 360 derecelik görünümü, çevresinde dolaşana göre o binanın cepheler kompleksini meydana getirir. Bu kompleks genellikle birbirinden köşelerle ayrılmaz, bütüncüdür. Çağdaş mimarinin büsbütün vurguladığı önemli bir husus da çatının şu veya bu şekilde cephenin ayrılmaz bir parçası olduğudur. O halde, bütün bunlardan yola çıkılarak, bir iç mekân düzenini dışa karşı sınırlandıran, dıştan ayıran ama aynı zamanla dışla ilişki kuran sistemin, cephe kompleksini oluşturduğunu ileri sürebiliriz (Özer, 2004, sf: 251, 253, 254). Bu çalışmada, bu bütüne ‘yapı kabuğu’ adı verilmiştir.

Tasarımın belirli kenar çizgileri ile bir kalıba bürünmesi veya bir nesnenin dış sınırları biçimi oluşturması; yapı kabuğunun biçimini, onun ayırt edilme özelliğini oluşturan maddi öğelerinin kurgusu haline getirmektedir. Bu biçim; tasarlama, yaratma etkinliğinin sonuç ürünüdür. Mimari biçimin çözümlenmesi (analizi) ise öncelikle fiziksel olarak yapı kabuğunun üretilmiş (yaratılmış) olmasını gerekli kılmaktadır. Mimariyi var eden tüm değerleri üç boyutlu yapısı içinde barındıran mimari biçim, görsel algıya dayalı fiziksel özelliklerinin yanında, soyut simgesel değerlere de sahiptir. Mimarın en büyük sorunu, yapı kabuğunun biçimini, yapının var olma nedeni olan bütün amaçları yerine getirebilmesini sağlayacak şekilde biçimlendirmektir (Cordan, 2002, sf: 1, 2).

Mimari kabuk, o yapıyı dış ortamdan ayıran, çevreleyen, sınırlayan ve oluşturan bir eleman olarak bağlı bulunduğu yapının, mimarın, akımın ve dönemin etkileri ışığında, birçok biçimsel, teknolojik ve anlamsal ifadeleri içermektedir. Dolayısıyla mimari kabuk aslında tasarımın dışavurumu olarak nitelendirilmektedir (Özek ve Yeler, 2008, sf: 41).

1.3.3. Biçim – Biçimleniş - Biçimlendirme

Bir şeyin, bir mekânın şekli, bir binanın kitlesi, bir bütünün yapısı biçim olarak tanımlanmaktadır. İşlev; ölçü ve malzeme seçimini etkilediği gibi, biçimi de belirlemektedir. Doğada da, canlıların yaşaması için gerekli temel işlevler, onların biçimlerini belirlemiştir. Bir tasarım kavramı olarak biçimi oluşturan öğeler, mimarlıkta kütle, mekân ve yüzey olarak ele alınabilir. Tasarımın belirli kenar çizgileri ile bir kalıba bürünmesi veya bir nesnenin dış sınırları biçimi oluşturmaktadır. Her biçim; ne olduğu ve ödevi açısından şekilsel ve çevresel ilişkileri yönünden tanımlanabilir (Kıran ve Baytın, 2002).

Kısacası biçim: “nesnelere, ayırt edici özelliklerini veren maddi öğelerin kurgusudur.” Bu bağlamda, mimarlık yapıtının biçimi, onun ayırt edilme özelliğini oluşturan maddi öğelerinin kurgusudur (İzgi, 1999, sf: 180, 181).

Mimari kabuk, bireysel ve toplumsal gereksinimleri karşılaması amacına yönelik olarak gerçekleştirilirken, doğal, yapay ve sosyal çevrenin karşılıklı ilişkilerine bağlı bağlamsal bir süreçte, düşüncenin yaratıcı gücü ve özelliğin çeşitlilik doğuran kimliği ile biçimlenmesi de biçimleniş olarak tanımlanmaktadır.

Botton’ a (2007, sf: 104,105) göre; binalar bize bir şeyler anlatırken bazen de bizden alıntı yaparlar. Yani kendilerini ya da kendilerine benzeyen başka binaları gördüğümüz bağlamlara gönderme yaparlar, bu bağlamlarla ilgili anılarımızı tazelerler. Biçimleri ve yarattıkları

çağrışım yoluyla iletişim kurarlar.

Onat' a (1991, sf: 2) göre, soyut anlamları bir yana bırakılırsa, mimari biçim bir nesnenin sınırlarını belirleyen sürekliliği ile oluşan biçimsel düzeni ifade eder. Mimari biçimleniş ile de mimarlığın ürünü olan yapıların, sınırladıkları mekânların sahip olduğu kitlesel, dış biçimlerinin düzeni kastedilmektedir. Bu biçimleniş, mimarlık ürününün fiziksel ve toplumsal çevresiyle ilişkilerini belirleyen, işlevsel, mekânsal, simgesel, anlamsal olgularla dolu bir bütüne ulaşır. Birçok belirleyici etkenin (bağlam) yanı sıra, mimarın bilgisi, kültürü, yeteneği, değer yargıları, psikolojisi ve amacı da bu biçimlenişte önemli rol oynar.

Biçimlendirme etkinliği ise insanların duygu, düşünce ve eğilimlerinin karşılıklı olarak iletilmesini ve bu yoldan toplumun yaşam deneyleri birikiminin kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayan bir 'anlatım-iletim aracı', başka bir deyişle, bir 'dil' olarak yorumlanabilmektedir. İnsan yapımı tüm nesnelerde olduğu gibi mimari yapı da bir istek-dilek-gerek karşılığı olarak tanım-tasarım-yapım aşamalarından oluşan bir 'biçimlendirme süreci' sonunda gerçekleştirilmektedir (Aksoy, 2010, sf: 28).

Tasarımcı, oluşturduğu biçim yoluyla teknolojik, işlevsel, sosyo-kültürel, estetik sorunlara çözüm getirirken, onları bir anlamda yorumlamaktadır. Mimarın kendi öznelliğini de ortaya koyduğu biçimlendirme sürecinde izlenen birçok yaklaşım, yöntem ve düzen vardır (Broadbent, 1973) (Ulus Uraz, 1993). Bu çalışmada yapı kabuğunun biçimleniş süreci çeşitli yaklaşımlar üzerinden değil, bağlamsal olarak sürece katkıda bulunan faktörler açısından bütüncül olarak ele alınmış, sonuç ürünler ve biçimleri üzerinden değerlendirilmeye çalışılmıştır.

1.3.4. Bağlam

“Günümüzde, çevre kavramına getirilen tanımlar, konunun hangi açıdan ele alındığına bağlı olarak değişmektedir. Ancak tüm tanımların ortak noktası, çevreyi insan varlığı ve onun etrafında süregelen oluşumlar temelinde ele almasıdır. Bu değişik yaklaşımları şöyle özetlemek mümkündür.

- Çevre; insan yaşamını koşullandıran doğal ve yapay öğelerin tümüdür.
- Çevre; canlı ve cansız tüm varlıklar üzerinde, zaman ve mekân koordinasyonları içinde, iç ve dış etkileri olan koşullar bütünüdür.

Yukarıdaki tanımlarda da görüldüğü gibi, çevre, insanı her boyutu ile etkileyen, zaman ve mekân sürekliliği gösteren ve kapsadığı tüm sistemler ile diyalektik bir ilişki içerisinde

bulunan bir kavram olarak ifade edilmektedir” (Ozan ve Ekinci, 2006).

İçinde yaşanan yapının birey için bir ilk kabuk, onu çeviren daha geniş çevrenin toplum için bir ikinci kabuk olduğu söylenebilir. Bu çevre, toplumun ekonomik ve politik yaşantısının yapısını, teknolojik olanaklarını, kültürel ve sosyal eğilimlerini yansıtmaktadır. Çevreyle birlikte düşünüldüğünde yapı, tek başına olduğundan daha büyük bir önem kazanır, bir büyük bütünün parçası olur (Kuban, 2007, sf: 9, 10).

Kişi, çevre denen bu ortamla sürekli bir iletişim içindedir. Bunun mimariye yansımaları ele alacak olursak; yapı kabuğunun oluşumunda mimar olarak gözetmek zorunda olduğumuz ve tasarımı etkileyen 3 tür çevre kavramından söz edebiliriz:

Doğal çevre: Doğal çevreler, yapay & sosyal çevrelerin temelini oluşturur. Doğa etkilerinin ve güçlerinin oluşturduğu, insan etkisinin henüz hiç görülmediği ya da canlının önemli ölçüde değiştiremediği etmenlerden oluşur. İnsanlar ilişkilerini, özelliklerini ve ihtiyaçlarını doğaya yansıtırken, bu çevrenin değişmesine, bir başka deyişle kendi çevrelerinin oluşumuna neden olurlar. Ör: iklim, topografya, su, bitki örtüsü, güneşlenme, yağış, nem, rüzgar....

Sosyal çevre: Resmi ve resmi olmayan davranışlar bütünüdür. İnsanlar, birbirleriyle olan ilişkileri, toplumsal kurallar ve kurumlardan oluşan çevre sistemidir. Ör: din/inançlar, kültür, eğitim, savaş, politika, yönetim, örgütlenme biçimleri, ekonomi, endüstriyel güç, gelenek-görenek, tarih...

Yapay çevre: İnsan ve insan eliyle yapılan her şeydir. İnsanlar ilişkilerini, özelliklerini ve ihtiyaçlarını doğaya yansıtırken, çevrenin değişmesine, bir başka deyişle kendi çevrelerinin oluşumuna neden olurlar. Ör: yollar, yapılar, araçlar, meydanlar, manzara, peyzaj...

Türk Dil Kurumu sözlüğünde “Herhangi bir olguda olaylar, durumlar, ilişkiler örgüsü veya bağlantısı, kontekst” ve “Bir dil birimini çevreleyen, ondan önce veya sonra gelen, birçok durumda söz konusu birimi etkileyen, onun anlamını, değerini belirleyen birim veya birimler bütünü, kontekst” şeklinde tanımlanmaktadır [1]. Dolayısıyla yukarıda belirtilen doğal, yapay, sosyal çevrenin birleşimi bağlamı oluşturmaktadır.

Mimarlıkta bağlam, herhangi bir yapının içinde bulunduğu fiziksel, sosyal ve kültürel koşullar ve çevreyi anlatır. Mimarlığın tanımı yapılırken, mimari bir ürünün belirlenmiş bir bağlam içinde yer alması gerekliliğinden bahsedilmektedir. Soygeniş’ e (2006, sf: 125) göre, herhangi bir yapının oluşumunda, tasarım, detaylandırma ve yapım sürecinde, yapının içinde yer aldığı bağlam, tasarım öncesi araştırma ve çalışmanın ağırlık noktasını oluşturur.

Bağlam çevreyle, bir şeyin çevresiyle ilişkilerini tanımlayan, bir geçişi ve sürekliliği anlatan bir kavramdır; mimarlıkta bir binanın ya da bir mimarlık ürününün çevresiyle kurduğu ilişkileri belirtir. Bu çevreyi yalnız binaların oluşturduğu yapısal çevre olarak düşünmemek gerekir. Genellikle bağlamın görsel olarak algılanabilen yakın çevreyi kapsadığı varsayılsa da bu eksik bir yaklaşımdır. Bağlam fiziksel çevre ötesinde kültürel ve sosyal alanları da kapsar, hatta bunların alt açılımları olan ‘kavramsal bağlamlar’dan da söz edilebilir (İnceoğlu ve İnceoğlu, 2004, sf: 77).

2. YAPI KABUĞU – BAĞLAM İLİŞKİSİ

Bu bölümde mimaride yapı kabuğunun biçimlenişine etki eden faktörler ‘bağlam’ adı altında incelenmiştir. Ayrıca yapı kabuğu tarihsel süreç içerisinde bağlamsal olarak incelenmiştir.

2.1. Kabuğun Biçimlenişine Etki Eden Faktörler: Bağlam ve Biçimlenme Etkisi

‘Bağlam’ veya diğer bir deyişle ‘kontekst’in sözlük anlamı, ‘içinde bulunan koşullar’ olarak ifade edilmiştir. ‘Mimarlıkta bağlam’ ise, ‘herhangi bir yapının içinde bulunduğu fiziksel, sosyal ve kültürel koşullar ve çevre’yi anlatır.

Sosyal, politik ve kültürel değerler yapı biçimlenmesinde etkin bir rol oynamaktadır. Bir toplumun üst yapısı, türlü fikir alanlarında, bütünleşmeleriyle o toplumun özel fikir yapısını oluşturan din, felsefe ve töre, bilim ve sanat düşünleriyle anlatılır. Bunlar az ya da çok dolaysız olarak sosyal, politik, kültürel koşulların yansıması iseler de bu koşullar üzerinde de yadsınamaz bir etkileri olduğu açıktır. Bu etkenlerin birinin ya da diğerinin üstünlüğü ya da birçoğunun aralarında birleşmelerine göre bu biçimler değişecektir (Ataç, 2006, sf: 154).

Cordan’ a (2002, sf: 708, 712) göre, sosyal, yasal, ekonomik, ekolojik, teknolojik, kültürel vb. ‘‘bağlamlar’’ mimarın biçimleniş kararını etkilemektedir. Mimarın kendi öznel tercihleri ise biçim kararlarını etkileyen bu etkenlerin yanında onun benimsediği üslup ya da anlayışlara, dünya görüşüne, kişiliğine bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Ayrıca küreselleşme, çevre sorunları, gelişen teknolojiler ve yeni malzeme olanakları, düşünce ve sanat alanındaki gelişmeler de yeni tasarım yaklaşımlarının doğuşunda etkili olgulardır. Bu anlamda ‘‘bağlamlar’’ ya da biçimin oluşumunu etkileyen etmenler olarak tanımlanan söz konusu olguların, biçimleniş kararlarını etkileyeceği gerçeği göz ardı edilemez.

‘Architecture In Use’ (Van Der Voordt ve Van Wegen, 2005, sf: 37) kitabında ‘bağlam’ konusu, kısaca şöyle özetlenmiştir: “Fonksiyonel ve yapısal verimin yanında bağlam, yapı kabuğunun biçimlenişinde de birçok farklı şekilde önemli rol oynar. Birçok mimar, çevre binalar tarafından kabul edilmek, sürekliliği ve uyumu sağlamak için, boyut - ölçek - ritim - kütle - renk ve malzeme kullanımı gibi konularda bazı ayarlamalara gitmek konusunda isteklidir. Bazen de belirlenen yöntem ilgi çekicilik yaratmak ve tanınabilirliği arttırmak amacıyla yapılan zıtlıktır. Sonuç olarak mimarideki hareketler, tasarım ve bağlam (sosyo-kültürel, tarihi, mekânsal, ekonomik, fiziksel...) arasındaki bağlantıyı vurgular”

Tasarımın dış sınırlarının yani kabuğunun biçimi oluşturması, onun diğerlerinden ayırt edilmesini sağlamaktadır. Kabuğunu üç boyutlu yapısı içinde mimari biçim, görselliğe dayalı

fiziksel özelliklerinin yanı sıra, soyut olarak birçok simgesel, teknolojik, anlamsal değerlere de sahiptir. Dolayısıyla mimari kabuk aslında tasarımın bağlamlar doğrultusunda biçimlenişi ve dışavurumu olarak nitelendirilebilir.

Yapının bulunduğu parselin büyüklüğü, parsel içindeki konumu, yakın çevresinin fiziksel dokusu açısından yapılacak yeni yapıların tarihi doku bütünlüğünü bozmayacak şekilde değerlendirilmesi elbette ki ilk beklentidir. Ayrıca yapıya dış mekândan yaklaşım ve yapının kütle olarak nasıl algılandığı da büyük önem taşımaktadır. Ancak bu fiziksel boyuta ek olarak, sosyal ve kültürel açıdan da çevrenin değerlendirmeye alınması, yaklaşımın doğru sonuçlanmasını sağlar.

İnsanlar, sosyal çevrenin de etkisiyle, doğal çevrenin içinde kendi yapay çevrelerini oluştururlar. Dolayısıyla yapı kabuğunun oluşumunda da insan ve çevre ilişkisi söz konusu olmaktadır. Bu yüzdendir ki çevresiyle bir bütün olarak ele alınması gerekli olan yapı kabuğunun, derinlik-genişlik-yükseklikten başka boyutları da beraberinde getirdiğini, göz ardı etmememiz gereklidir. Bu da ‘bağlamsal çevre’ adını verebileceğimiz önemli bir tasarım etkeni olmaktadır.

Bu anlamda “Mimarlık pratiğinde ‘bağlamsal uygunluk’, yere ve zamana ilişkin anlam taşıyan, çevrenin morfolojik özelliklerine olan bağımlılığı nedeniyle görsel ilkelerin kültürel düşüncelerle bir arada ele alınması gerekliliğini savunan bir kavram”dır (Aydınlı, 1990, sf: 45).

Eren’ e (2009, sf: 17) göre, kültürel sürdürülebilirliğin ve tarihi çevre ile uyumun kesişme noktasında, bağlamın sadece biçimsel benzeşmelerle değil, o biçimi yaratan mantığın ve birikimin güncellenmesi ve yorumlanması ile oluşturulması söz konusu olmaktadır. Ancak o zaman mimarinin bugün çevresiyle anlamlı bir ilişki kurmasının ve yarın yaşanabilir olmasının temelleri atılabilir.

2.2. Tarihsel Süreç İçerisinde Kabuk – Bağlam İlişkisi

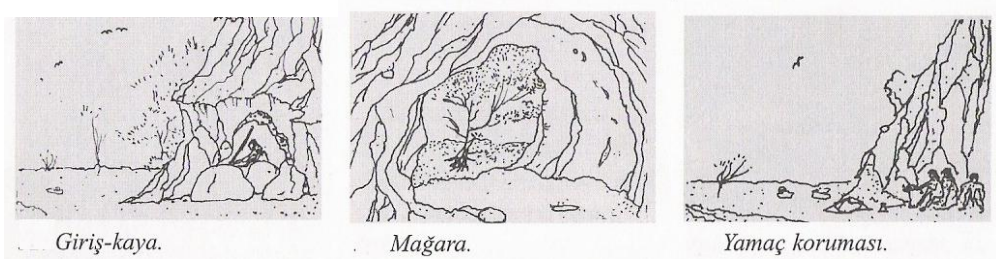
İhtiyaçların, yaratıcılığın, sanat, teknoloji alanındaki gelişmelerin birleşimiyle, insanoğlunun yaşam tarzı, toplum yapıları ve ortaya koydukları ürünler de sürekli değişmektedir. Mimarlık da bu süreç içerisinde bu gelişim ve değişimlerden etkilenmekte, değişmekte ve çok çeşitli ürünler ortaya koymaktadır.

Bu bölümde, mimaride yapı kabuğu ve biçimlenişi ile kabuğun oluşumuna etki eden faktörlerin yapı kabuğu ile ilişkisi tarihsel bir süreç içerisinde kısaca değerlendirilmiştir.

2.2.1. Endüstri Devrimi Öncesi

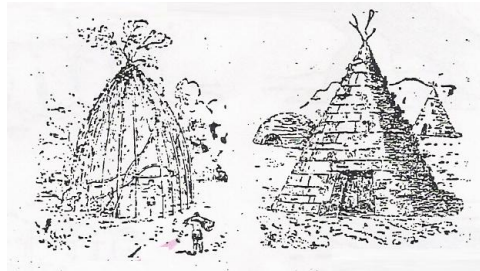
Paleolitik (Kabataş-M.Ö.3,5 milyon / M.Ö. 10.000) devirde mimari henüz başlamamıştır. Sadece barınma ve korunma önemlidir. İnsanlar ilk olarak mağaraları ve çalı-çırpıdan yapılmış geçici yapıları barınak olarak kullanmışlardır.

Mağara, ilk mekansal elemanı temsil eder (Şekil 2.1). Dış çevreden farklı özellikleri ve nitelikleri bulunan, inşa edilmemiş, biçimlenmesi emeğe dayanmayan doğal koşullarda rastgele şekillenerek kendiliğinden oluşmuş hazır ve sınırlı bir boşluktur. Bu devirde ateş yakmasını öğrenmişler, iz bırakmak ve sahiplenmek için mağara duvarlarına desen ve şekiller çizmeye başlamışlar, yapıcılık bakımından bu mağaralara kapı yapmaya ve duman için baca deliği açmaya başlamışlardır. Dolayısıyla “kurgusunda ve biçimlenişinde insan emeği ve katkısı bulunmayan bu hazır mekânda ilk katkı, kapı ögesi olarak tanımlanacak geçiş noktasının kontrol edilmesi ile başlayacaktır” (İzgi, 1999, sf: 25).

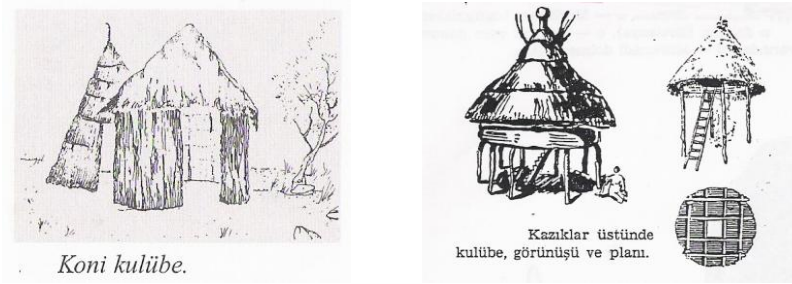
Şekil 2.1 Taş mağara (doğal) (İzgi, 1999, sf: 25)

Neolitik (Cilalıtaş) devir (MÖ 10.000 / MÖ 5.000) mimarinin başlangıcı sayılabilir (Ünsal, 1973, sf: 9, 10). Ortaya çıkan ilk yapay barınaklar sayılabilecek toprağa saplanmış hayvan kemiklerinden oluşan kulübeler ve üzeri örtülerek oluşturulmuş dairesel planlı sayılabilecek türden yapılardır. Kemiklerin birbirine tutturulması ve ayakta durabilmesi için ilk bulunan yapı şekli budur. Yapılan bu yapay mağaralarda ilk kez insanı çevre koşullarından koruyan duvar kavramı ortaya çıkmıştır.

Şekil 2.2 İlk barınaklar: çatıklı kulübe, sıvalı kulübe (ağaç) (Ünsal, 1973, sf: 10)

Çevre koşullarını kabullenme yerine, çevresini değiştirmeyi, düzenlemeyi öğrenen insan tarım ile birlikte kalıcı olacak ilk barınaklar inşa edilme çabaları başlamıştır. Tarlabası kulübesi adı verilen bu ilk barınaklar; strüktür olarak ağaç gövdeleri, saz, yaprak, dal parçaları... vb gibi doğal, bitkisel malzemelerin ve av derisinin birleştirilmesi ile elde edilen koni biçimindeki kulübelerdir (Şekil 2.2). Üzerlerini dallarla örtmüşler, daha sonra da yağmurdan korunmak için üstünü çamurla sıvamışlardır. Vahşi hayvan korkusu, yapılan aletlerin biraz daha muntazamlığı ve seller nedeniyle bu kulübelerin yerden yükseltildiği de görülmüştür. Bu şekilde döşeme yaklaşımı ortaya çıkmış ve yapıcılıkta bir adım daha atılmıştır (Ünsal,1973, sf. 11) .

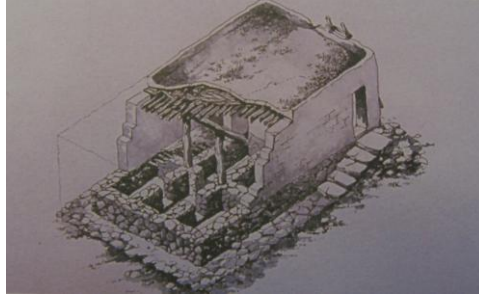
Şekil 2.3 İlk barınaklar (İzgi, 1999, sf:27) (Ünsal, 1973, sf:11)

Çadır ve kulübe mimarisi, temelsiz mimarinin iki önemli türüdür (Şekil 2.3). Kulübe inşasında gözetilmesi gereken birtakım bağlayıcı hususların aksine, çadır, ihtiyaca göre şuradan veya buradan uzatılıp kısaltılabilme, yükseltilip alçaltılabilme olanaklarına sahiptir. Bu yüzden biçimini, yapılandırmasını, giderek de estetiğini işleviyle yaratan bir mimari türüdür. Günlerini büyük bir yaşam kavgası içerisinde geçiren göçebe insan, mimarisinde de biçim-işlev uyumunun parlak örneklerini yaratmak zorunda kalmıştır. Çadırsal mimarinin çağımızda yeniden aktüel ve geçerli hale gelişi, modern teknolojinin sayesinde günümüz mimarisinin gerektirdiği boyutlara kavuşturularak, örneğin Münih Olimpiyat Sitesi'nde başarıyla uygulanışı bir rastlantı veya özentidir (Özer, 2004, sf: 193).

Kalıcı yapılara geçiş ile gelen değişim ilk kez Anadolu'da Diyarbakır-Çayönü (MÖ. 7000-8000) yerleşmesinde görülmüştür. Toprağın yoğrulması, kalıplanıp biçimlendirilmesi, güneşte kurutulması veya pişirilmesi yoluyla üretilen ilk yapay yapı malzemesi olan kerpiç tuğla bulunmuş, bunların yan yana üst üste dizilerek örülmesi ilkesi ile inşa edilen basit, küçük, az bölüntülü yapılar olan taş temelli kerpiç duvarlı yapılara geçilmiştir (Şekil 2.4).

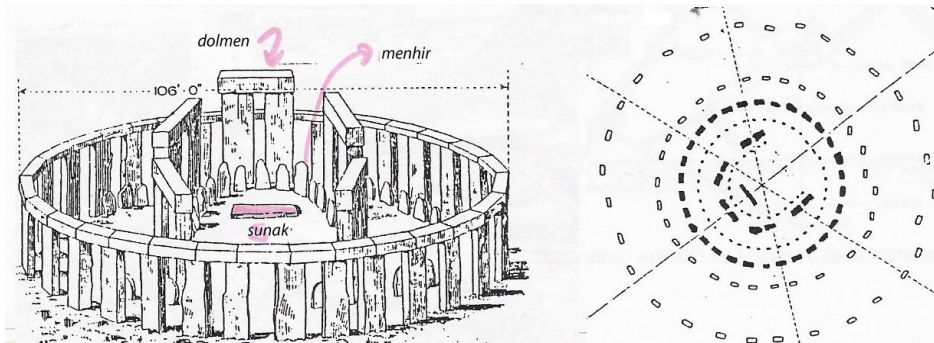
Böylece yapı teknikleri ve yapı elemanlarında gözlemlenen arayış çabalarına bağlı olarak yapı alanının iyice genişletilmesi gereksinimiyle, yapı biçimleri de değişmeye başlamıştır. Modüler malzemeler, ahşabın yatay kullanımı duvar köşe bağlantılarındaki gelişmeler, doğada

bulunmayan ‘düz formlar’ın ve dörtgen planlı yapıların elde edilmesini sağlamıştır. Tüm bu süreçte değişen ve çeşitlenen geçim ekonomileri, yaşam biçimleri ve inanç sistemlerinin de yapı formlarının biçimlenmesine katkılarının olduğunu göz ardı etmemek gerekmektedir. Belki tüm bunlardan daha da önemli olanın, doğada bulunanla yetinerek yaşayan toplulukların yerini üretim yapabilen, çevresini biçimlendirebilen, ürettiklerini ve biçimlendirdiklerini ölçü birimleri ile tanımlayabilen, yeni algılama biçimleri ile donanmış toplulukların ortaya çıkmaya başlaması olduğu düşünülebilir (Bıçakçı, 2009, sf: 35). Bu yapı türlerinin ortaya çıkışı, mimarlık tarihinde bir kırılma noktası olmuş, artık bildiğimiz anlamda ‘yapı kabuk’undan bahsedilebilmeye başlanmıştır. Ve buna bağlı olarak yerleşme düzeni de tümüyle değişmiştir (Bıçakçı, 2005, sf: 27).

Şekil 2.4 Diyarbakır – Çayönü yerleşmesi (Özdoğan, 2005, sf: 145)

İnsanlarda, ölümle karşılaştığından beri, bir takım inançlar ve duygular belirmeye başlamış ve mezarlar ortaya çıkmıştır. Bu devirde görülen kaya mezarlarının yanı sıra, insanlar mezarlarını zamanla anıtlıştırmaya başlamıştır. İlk göksel dinlerle birlikte ilk açık hava tapınaklarını (dolmen-menhir-sunak adlı 3 elemanın birbirleri ile oluşturduğu kompozisyonlardan oluşan ‘kromleg’ler) yapmışlardır (Şekil 2.5). Yuvarlak plan üzerine kurulan bu taş anıtlar (Kromleg), mimari tarihinde ilk kompozisyon ve eser olarak kabul edilir (Roth, 2002, sf: 211-216).

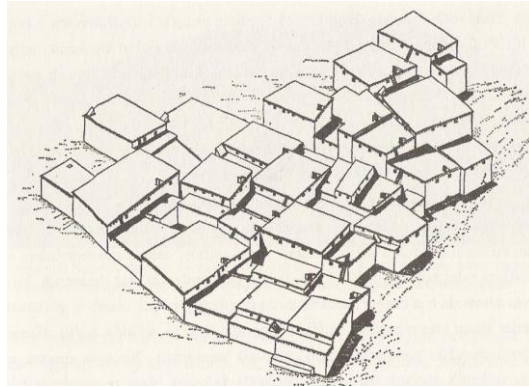
Şekil 2.5 Kromleg ve planı (Göksu, 2004-2005)

Daha sonraları mezarların üzerlerini toprakla örtmüşlerdir. Basitçe kolon–kiriş işlevi gören dolmenlerin oluşturduğu mekânların üzerlerinin dışarıdan toprak ile örtüldüğü yuvarlak planlı yapılara tümülüs adı verilir. Dış şekilleri birer koni veya yarımküre olabilen bu toprak tepeler ilk anıt mezarlardır (Ünsal, 1973, sf: 13-20).

İnsanın kendi potansiyelinin bilincine varması, çevresiyle ilişki kurması ve örgütlenmesi, giderek önemli sayılara ulaşan barınakların birleşik veya ayrık şekilde yan yana gelerek büyük gruplar halinde geniş alanlara yayılmaları ile yerleşik hayat yavaş yavaş oturmaya başlamış, ilk köyler ve kentler kurulmuştur (İzgi, 1999, sf: 28).

Anadolu’da bilinen ilk köy (MÖ 9000) Niğde Aşıklı Köyü’dür (bitişik düzendeki petek tipi yerleşim biçimi) Yapıların damları düz olup, bugünkü köy yerleşmelerinde olduğu gibi çeşitli işler için kullanılmaktadır. Yapıların dışarıya açılan kapıları yoktur, ancak odalar arası içten içe geçişi sağlayan kapılar ya da geçitler mevcuttur. Damdan dama geçilerek, tahta merdivenler yardımıyla çatıda bırakılan delikten yapılara girilmektedir. Güvenlik ihtiyacı ve bu malzemedan yapılmış bir yapıda kapı açmanın zorluğu nedeniyle bu biçimlenişe gidilmiştir.

Konya Çatalhöyük (MÖ 8000), 5000-10000 nüfusu ile dünyada bilinen en eski kentlerden biri kabul edilir. Ayrıca, birbirine yakın ve sıkışık kerpiçten evler, çatıdaki açıklıktan içeriye girilebilecek şekilde yapılmıştır (Şekil 2.6). Yapıların dışarıya açılan kapıları yoktur, bu yüzden binaların aralarında geçitler de yoktur. Özellikle kenardaki evlerin hepsi birbirine bitişik yapılmıştır. Bu biçimde, doğal bir kale oluşturan dış duvarlar ile kent korunma altına alınmıştır. Bu yüzden Çatalhöyük dünyada bilinen ‘ilk savunmalı kent’ olarak kabul edilir.

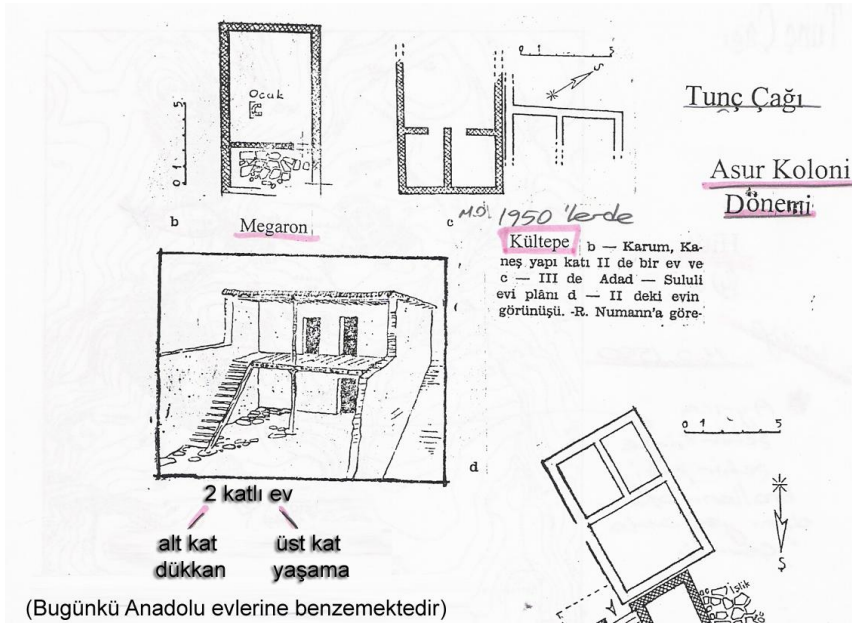
Şekil 2.6 Çatalhöyük yerleşmeleri (Roth, 2002, sf: 219)

Sonuç olarak; düz toprak dam gibi ağır bir yapı elemanında başından beri ısrarcı olunması bir paradoks gibi görünse de bölge iklim koşulları, kullanılabilecek malzemenin sınırlı olması ve

işleri için kullanılan bir alan yaratması bakımından fazla bir alternatif bulunmadığını göstermektedir. İki konuda, taşıyıcı yapı elemanı ve dam konstrüksiyonunda yoğunlaşan dönem insanları taşıyıcı duvar inşası için ilk kez modüler yapı malzemesi fikrini uygulamaya koymuş, bunun yanında taş ve ahşap malzemenin kullanımında da olabilecek hemen tüm ihtimalleri denemişlerdir. Tüm bu çabaların sonunda, o tarihlerde ortaya çıkan optimal yapı biçimi, yeterli genişlikte ve uygun taş yerleştirimi ile yapılmış bir taş subasman duvarı üzerine inşa edilmiş kerpiç duvarların taşıdığı düz toprak damdan oluşmaktadır (Bıçakçı, 2005, sf: 57).

Kalkolitik çağ (Bakır+Taş MÖ 5500-3000)'da, ticaretin gelişmesi, toplumsal yapıda da köklü değişikliklere yol açmıştır. Ekonomik açıdan ayrıcalıklı bölgeler belirlemeye ve devlet kurumunun çekirdeği olan ilk kent toplumları (ön kent kültürü) oluşmaya başlamış, gerçek savaşlar ortaya çıkmıştır. Bu toplumsal yapı değişiminin mimariye etkileri de oldukça önemli olmuştur. Örneğin, Anadolu'da Hacılar Höyük'te bitişik düzendeki evlerin yerini geniş bir avluyu çevreleyen evler almaya başlamıştır ve ilk kez yerleşmenin etrafı bağımsız sur duvarlarıyla çevrilmiştir.

Tunç Çağı (MÖ 3000-1200)'nda ise bütün madenlerin bilinmesi, artan ihtiyaçlar nedeniyle daha büyük mekanlardan oluşan bina biçimlerine gitmişlerdir. Megaron adı verilen bu yapılar (Şekil 2.7), uzun duvarları kapı duvarını aşarak öne doğru gelen ve arasında yarı açık bir giriş avlusu (antre) oluşturur. Bu megaron adlı yapılar, mimarlığın temel taşlarından biridir ve ileride Grek medeniyeti gibi birçok medeniyetin yapılarının çekirdeğini oluşturacaktır.

Şekil 2.7 Megaron ve iki katlı ev örneği (Göksu, 2004-2005)

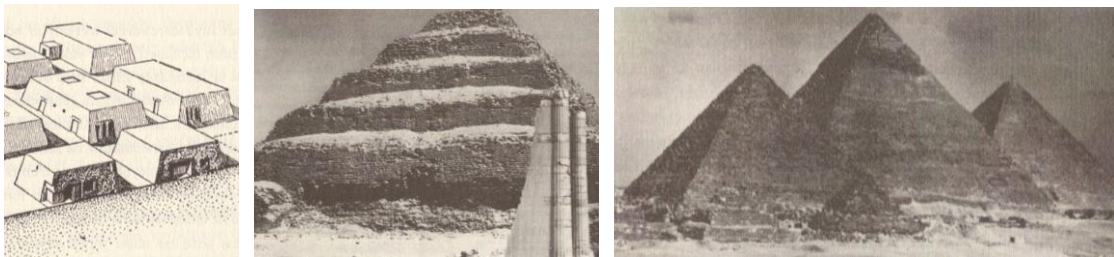
MÖ 1850’lerde, mekânların daha da büyümesiyle artık binaların içinde damı taşımak için yapılmış ahşap direkler vardır. Bunlara direkli evler denilmektedir. Ayrıca Asurlular, Karum evlerinden oluşan mahalleler kurmuşlardır. Karum evlerinin alt katı depo-dükkân, üst katları yaşam alanı olarak kullanılmıştır. Dolayısıyla ilk çok katlı yapı ve döşeme sistemleri oluşmaya başlamıştır.

Hitit mimarisinin plastiği, blok bir kitledir, bina boyutları büyüktür, aslanlı ve kemerli kapılar, sfenks veya hayvan motifleri ile yapılan kabartma dekorlar bu kitle etkisinin ikinci derecedeki plastikleridir. Simetriden daima kaçmışlardır, planlarda devam eden bir aks yoktur, masif ve düz kitleli serbest, açık, aydınlık bir mimaridir. Zeminde taş üst yapıda kerpiç kullanmışlardır (Ünsal, 1973, sf: 164, 169, 170). Mimari bir yapı olarak ayrıca tarihte bilinen en eski köprü, Hititliler tarafından Boğazköy’de yapılmıştır.

Demir Çağı’nda MÖ. 8. yy’da Frigler, ilk defa tamamı taştan yapılar yapmışlardır. (sur duvarları) Ayrıca megaronları bitişik şekilde (arada tek duvar yaparak) dizerek ilk defa sıra evler oluşturmuşlardır. Frigler megaron yapılarına bir yenilik getirmişler ve yağmura karşı bir önlem olarak ahşap beşik çatı + kiremit kullanmışlardır.

Bu bölümde ilk olarak Anadolu coğrafyasında yer alan uygarlıkların her yönüyle incelenmesiyle, bölgedeki mimarlık geleneği ve yapı kabuğu biçimlenişleri hakkında geniş bilgi verilmesinin nedeni birçok uygarlığı etkileyen bir orta nokta oluşu ve diğer coğrafyalar hakkında bize ipuçları vermesidir.

İlk Çağda, Mısır mimarisinde, yapı biçimlenişinde ilk göze çarpan dev ve gösterişli etkiler yaratmak üzere, büyük ölçülerin kullanmasıdır. Bina cephesi tek parça ve sağırdır, perspektif ve simetri, renk, ışık oyunlarının kullanımı başlıca karakteristikleridir. Plan şemasında dikdörtgen ve kare şeklini, bina biçimlerinde kesik piramit ve piramidi sık kullanmışlardır. Dinsel ve günlük yaşamın birbirlerinin içinde erimiş olması nedeniyle dini ağırlıklı bir mimaridir. Mısır mimarisi, yapı kabuğunun masif ve sanatsal bir biçimlenişidir (Şekil 2.8).

Şekil 2.8 Mastaba, basamaklı piramit, piramit (Roth, 2002, sf: 231, 236, 237)

Küçük mezar odaların birleşiminden oluşan mastabalar, dev mezar kompleksleri ve kireçtaşının kullanımı ile piramitlerin icadı ile ölümsüz bir mimari ortaya çıkarmışlardır. Önceleri dimdik ve yapımlarındaki keskinlik ile basamaklı piramitler, daha sonra da mükemmel biçimler olan kare piramitler haline dönüşmüştür. Kalıcılığın, katılığın, küteselliğin, büyüklüğün ve geometrinin okunduğu bir mimari oluşturmuşlardır (Roth, 2002, sf: 253).

Mezopotamya mimarisinde duvarlar kalın masif ve penceresizdir. Kemer, tonoz, kubbe çok kullanılmış, simetriye pek önem verilmemiştir. Ufukta binanın görülebilmesi için binaları kademeli olarak yükseltmişler ve kuvvetli ışık altında cephe yüzeylerinin belirginleşmesi için girinti ve çıkıntılarla gölgeler sağlamışlardır. Monotonluğu yok etmek için cephe yüzlerini bakır, sırlı tuğla ve taşlarla kaplamışlar, üzerlerine rölyefler yapmışlardır. Sivil ve köklü bir mimari olan Mezopotamya mimarisi Mısır, Grek, Roma ve bütün Avrupa mimarisine örnek olmuştur (Norwich, 1991, sf: 38-45).

Klasik Pers mimarisinin örtüsü düz kiriş şeklindedir, Sasani mimarisinde ise kemerli, tonozlu ve yumurta biçimi kubbeli yapılar vardır. Uyum ve düzen önemlidir. Taş mimarisi Persler’de gelişmiştir. Sasaniler’in yarattığı tromp’lu kubbe inşaatı, Roma ve Bizans mimarisine geçmiştir (Ünsal, 1973, sf: 215, 220).

Çin mimarisinin, ince ve hafif görünüşüne rağmen monoton bir yapısı vardır. VI-X yüzyıllar sırasında ileri yapı teknolojileri geliştirmişlerdir. Ağaç ayaklar üzerindeki uçları konkav saçaklı şekli ile çatı, Çin yapı kabuğunun en özel elemanıdır ve kat kat şeklinde yapılır.

Grek mimarisinin bir sanat harikası olduğunda herkes hemfikirdir. İdeal ölçülere erişen bu mimari, sanat adına yapacak bir şey bırakmadığından, ‘klasik’ olarak anılır. Açıklıklar çoğunlukla düz kirişlerle geçilmiştir, mezar, hipodrom, stadyum gibi bazı yerlerde kemer de kullanılmıştır. Yapı malzemesi taş ağırlıklıdır. Mimari simetrik, modüler, aydınlık bir sanattır. Sadelik ve insan ölçüsü ön plandadır. Özellikle açık havada ve yamaçlarda kurulan anfi tiyatrolar, topografyayı en iyi şekilde değerlendirmesi bakımından en önemli yapıları arasındadır.

Şekil 2.9 Parthenon, Akropolis, Atina [7]

Roma mimarisi, Etrüks tekniği, Grek mimari şekilleri, Doğu mimari anlamı ile oluşmuş mükemmelleşmiş bir yapılaşma sistemidir. Açıklıkları örtmek için; metal ve ahşap çatı makası kullanmışlar, beşik tonoz, çapraz tonoz, yarım ve tam kubbe kullanımında ileri teknikler geliştirmişlerdir. Saf geometri kitlelerinden oluşan, dairesel ve dikdörtgen mekanları kalın duvarlarla çevrili, bol sütunlu, simetrisinin hakim olduğu, ışık ve gölge oyunlarına önem veren Roma mimarisi şeffaflık, masiflik ve kuvvetlilik etkisi gösterir (Ünsal, 1973, sf: 542, 544).

V. yüzyılda batı Avrupa’da gücünün yok olması ile VIII. ve X. Yüzyıllar arasındaki üç yüz yılda mimaride yapısal açıdan bir yenilik görülmez. Fakat buna rağmen Roma mimarisi bir bölge mimarisi iken, dünya mimarisi haline gelmiş, hep mukayese konusu olmuştur.

Avrupa’da XII. Yüzyıldan XV. Yüzyıla kadar Gotik mimari etkisini göstermiştir. Erken Gotik dönemde yapı yüzeyleri parçalanmış, yuvarlak kemerler sivri kemer olmaya başlamış, pencere açıklıkları yükselip darlaşmış, tonozlar kaburgalarla pekiştirilmiştir. Daha sonra iç ve dış yüzeylerin dantelâlaştığı, kulelerin incelip yükseldiği, ana kapıların zengince süslendiği; Yüksek Gotik dönemi gelir. Ve son olarak Geç Gotik döneminde orta ve yan sahnınlar aynı yüksekliğe ulaşmış, eni dar pencereler yapının yan yüzeyleri yüksekliğince büyümüş, yapı bütünüyle bir dantel görünümü taşımaya başlamıştır (Yakan, 1999, sf: 65).

Gotik mimari yapı kabuğunun kristalleşme etkisi ve en önemli ögesi olan sivri kemere dayanmaktadır. Katedrallerin pencereleri rengârenk camlarla süslenmiştir. Gelişmiş yapıım teknolojisiyle ulaşılan yükseklik ve dev pencere açıklıkları ile yukarıya doğru yükselme amaçlı dini sembolik anlamlarını en üst seviyeye taşımışlardır. Paris’teki Notre-Dame Katedrali, Köln’deki Dome katedrali (Şekil 2.10) Gotik mimarinin klasik örneklerindendir.

Şekil 2.10 Köln Katedrali [3]

İşlev-biçim sorununu kendine özgü strüktür anlayışıyla mükemmelen halleden Gotik mimari,

son dönemlerinde tonozu hayret uyandırıcı bir beceri ve hayal gücüyle kullanmış, kurgunun kendi başına bir estetik hale dönüşmesini sağlamıştır. Kabuğun simgesel, iletişimsel rolünü de ön plana çıkartarak, özgün bir plastisiteyi dış mekânda en üst düzeyde algılanabilir hale getirmiştir (Özer, 2004, sf: 275).

XV. yüzyılın ilk çeyreğinde Floransa’da ortaya çıkan Rönesans mimari üslubunda, taş iskelet ve geometrik görünüşü dikkat çekici özelliklerdir (Şekil 2.11). Yapılarda kare, yuvarlak, dikdörtgen gibi basit geometrik şekiller kullanılmış, yükseklik, genişlik ve derinlik arasındaki ilişki de kolaylıkla anlaşılır bir biçimde uygulanmıştır. Dış cephelerinde yontulmuş büyük taş bloklar, Antik Roma’da kabul edilmiş ve değişik düzenlerin üst üste yerleştirmesi ve zarif görünümlü pencereler göze çarpmaktadır.

Şekil 2.11 Floransa Katedrali [4]

Barok dönemde (16. – 18. yy), estetik ve ruhsal olarak uç noktalara varmak için yapısal sınırlarla oynanmıştır. Barok dönemde Paris’in kraliyet gücünü temsil eden Versay Sarayı (Şekil 2.12) örnek yapı olarak göze çarpar. Barok devri yapıları prenslerin sahip oldukları kudreti, malikânelerine verdikleri önemi gösterirler. Barok sarayları, fiskiyeli havuzları, görkemli heykelleri, bahçeleri, duvar işlemleri bu dönemin mimarisinde yer alan temel unsurlardır.

Şekil 2.12 Versay Sarayı [5]

2.2.2. Endüstri Devrimi ve Modernizm

Endüstri devrimi, teknolojinin ve endüstriyel üretimin gelişmesi ile birlikte birçok alanda olduğu gibi mimaride de köklü değişimlerin ve yeni yaklaşımların ortaya çıkmasına yol açmıştır.

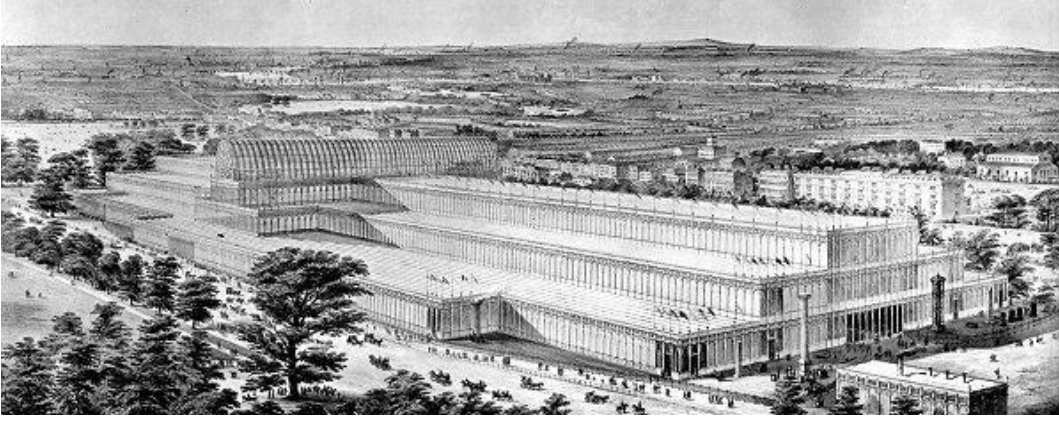
Endüstri Devrimi'nden itibaren Modern Mimari'nin gelişimine kadar belirli bir insani faaliyeti barındırmak üzere planlanan veya inşa edilen mimari yapının, fonksiyonel, teknolojik ve estetik bakımlardan herhangi bir taviz ya da yabancılaşmaya, yozlaşmaya yer vermeksizin, doğrudan doğruya o faaliyeti gerçek anlamda belirleyen ana verilerden hareket etmiş olması önemlidir (Özer, 2004, sf: 213).

Batı dünyasında tasarım-teknoloji ilişkisi, 19. Yüzyılda uygarlık tarihinin önemli kırılma noktasından, endüstri devriminden sonra dramatik bir dönüşüme uğramış ve o zamana kadar izlenebilen geleneksel düzenin kalıplarından tamamen farklı bir şekilde gelişmiştir.

1760'lardan itibaren sanayi devrimi ile birlikte üretimde yaşanan nicel artış, demir-çeliğin yaygınlaşması, makinelerle seri üretime geçiş, yeni malzeme ve tekniklere uygun yapı bileşenleri tasarımı, hazır parçaların yerinde veya atölyelerde birleştirilmeleri, mekanik ısıtma, havalandırma, aydınlatmadaki somut gelişmeler ve bu gelişmelerin sonucunda yeni toplumsal yapı ve üretim örgütlenmesi mimarlık pratiğini, birey ve toplum düzeyindeki tanımı ve algılanması açısından değiştirmeye başlamıştır (Tercan, 2009, sf: 45).

Bu yüzyılın sonunda büyük ölçekli demir üretimi ve standart demir yapı elemanlarının ortaya çıkması, demirin bina yapım teknolojisine girmesine böylece, metal ve cam kullanılarak binaların yapımına imkân vermiştir. İlk önce çatılarda kullanılan seri üretim metal çerçeveler ve cam levhalar, daha sonra büyük galerilerde, istasyon binalarında ve seralarda kullanılarak mimaride ciddi dönüşümler yaratmıştır.

Yapı kabuğunun mümkün olduğunca saydam yapılması, standart eleman kullanımı, sonuçta mimaride duvarların strüktürel fonksiyonlarını değişmesine, çözülerek maddesel özelliklerini kaybetmesine (immateryalite) yol açmıştır. Joseph Paxton'ın 1851'de Londra'da düzenlenen ilk evrensel sergi için yaptığı Kristal Saray (Crystal Palace) (Şekil 2.13), bu konuda bir dönüm noktası olması nedeniyle önemli bir örnektir. Tüm cepheleri cam panellerden oluşan bina adını saydamlığından alır. Bina tümüyle endüstriyel olarak üretilmiş modüler sistemli ilk binadır (Tietz, 2008, sf: 7).

Şekil 2.13 Kristal Saray (Roth, 2002, sf: 575)

XIX. yüzyıldan başlayarak geçmiş çağlardaki Gotik, Rönesans ve Barok gibi mimari üsluplar etkilerini yitirmişlerdir. Artık çağın gerektirdiği talepleri teknik ve endüstrinin getirdiği yeni buluşlar karşılamaktadır. Demir, cam ve beton, yapıya uygulamada yeni imkânlar yaratmaktadır. Mimarlık ve mühendislik birbirini tamamlayan meslekler haline gelmiş ve sanat ve teknik birbirine muhtaç alanlar olmuştur.

Modern çağı işaret eden dikkate değer ilk yüksek yapı Eiffel'dir. İki yıl, iki ay gibi bir sürede tamamlanan kule Fransız İhtilali'nin 100. yıldönümü için 1889'da Paris'te açılan Evrensel Sergi'nin simgesel yapısıydı. Sonra yıkılmak üzere yapılan kule, 300 metrelik yüksekliğiyle, yıkılmadığı gibi, uzun yıllar boyunca dünyanın en yüksek yapısı olma özelliğini korumuştur.

19. yy'ın son çeyreğinde, aydınlatma, asansörler, tesisat, merkezi ısıtma, kazık temel, yürüyen merdivenler, çelik çerçeve ve betonarme yapının geliştirilmesiyle, taşıyıcı olmayan yapı kabuğu binanın strüktürel çerçevesinden ayırmıştır.

Bunlara ek olarak kent merkezlerinde toprağın az ve pahalı olması, insanların yüksek yapı yapma tutkusu, mühendislerin marifet gösterme hırsıyla birleşince, yüksek bina yapımı hız kazanmıştır. İlk yüksek yapılar daha çok simgesel amaçlı yapılar olmuştur. Amerika gökdelenlerin kaynağı ve yurdu haline gelmiştir. Strüktürel çelik çerçeveyi ve asansörü kullanan Chicago'lu mimar Louis Sullivan (1856-1924) 20. Yüzyılın kentsel yaşamında yeni bir akımın öncüsü olmuştur (Şekil 2.14). 'Biçim işlevi izler (form follows function)' sözü ile işlevin biçimden daha önemli olduğunu ortaya koymuştur. Bilhassa Chicago ve New York City, bu akımın yoğunlukla uygulandığı, yüksek binaların ardı ardına dikildiği şehirlerdir. 1930-31'de yapılan, 102 katlı, 381 metrelik Empire State binası dünyanın en yüksek binası unvanını uzun yıllar korumuştur.

Şekil 2.14 Oditoryum Binası , Satış Mağazası, Louis Sullivan, Chicago [2]

Bunun yanı sıra endüstrileşmeyi reddeden akımlar da ortaya çıkmıştır. Antoni Gaudi doğadaki formları aynen taklit ederek kullanmış, endüstrinin getirdiği biçimlerin doğaya aykırı olduğunu savunmuştur. Yapılarda görülen iskelet sistemi ve kemiklerle yapılan analogiler (benzeşim) Gaudi'nin tasarımlarında önemli rol oynamıştır (Özkanlar, 2008, sf: 38).

Louis Sullivan'ın öğrencisi olan Frank Lloyd Wright mimaride oluşturduğu yeni bakış açıları ile Avrupa Mimarlığını da etkilemiştir. Organik mimarlık adını verdiği yaklaşımla, toprak üzerinde yatayda gelişmiş, dingin, simetriden uzak, endüstri hayatının insanı doğadan uzaklaştıran bünyesini yeniden doğaya yakınlaştıran, yeni bir anlayış ortaya koymuştur. Bu anlamda tarihte ilk bağlamsalcı mimar olarak adlandırılmaktadır. Şelale evi (Şekil 2.15), üzerinde konumlandığı şeleleden ismini alan yapı, birbiri üzerinde ustaca konumlanmış kayaya benzeyen konsollardan oluşmuş, toplumun hayal gücünü harekete geçiren bir yapı olmuştur (Van Der Voordt ve Van Wegen, 2005, sf: 52).

Şekil 2.15 Şelale evi (Fallingwater), Frank Lloyd Wright, Pennsylvania [2]

Çelik ve betonarmenin ortaya çıkışı ve taşıyıcı sistemde etkin olarak kullanılmaya başlaması,

kabuğun sınırlayıcılık ve taşıyıcılık fonksiyonlarının artık birbirinden bağımsız olarak şekillenmesine, kabuğun mekânının biçimlenmesinde grafik bir ifade aracına dönüşmesine ve pek çok yeni yaklaşımın ortaya çıkmasına yol açmıştır. Böylece 20. Yüzyılın başlarında, tarihsel biçimlerin egemenliğinden sıyrılmış, yeni yapı malzemeleri ile yeni yapım yöntemlerini benimsemiş, çağdaş ve yalın bir mimari anlayışın ortaya çıktığı yeni bir dönem; modernizm dönemi başlamıştır.

Toplumların tüm sınıflarını, yeryüzünün büyük kısmını ilgilendiren, ilk kitlesel savaş olan 1. Dünya Savaşı ile birçok değişiklik olmuş, bu mimarlık alanına da yansımıştır. Nüfus yapısındaki bozulma, geleneksel konut anlayışının değişip modern yaşamın (çekirdek aile, modern ev, modern mutfak) ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bunun yanı sıra işçi sınıfının öneminin ortaya çıkması ile kitlesel konut problemi ortaya çıkmıştır. İlk büyük toplu konut çözümlerinin üretimi bu şekilde başlamıştır.

Dönemin önemli mimari akımı olan Modern Mimari'nin yapıtaşlarından olan Le Corbusier tarafından tasarlanan Villa Savoye'de (Şekil 2.16), basit bir cisim olan küpü kullanmıştır. Yapı kabuğu basit, ama içerisi karmaşıktır. Ev yerden yükseltilmiş bir kutudur ve çepeçevre şerit şeklinde olan sürekli pencereleri vardır. Tamamiyle yatay ve durağan, araziye uyumlu bir biçimlenişe gidilmiştir. Binanın kolonlar üstünde yükselmesi, bağlı yaşama alanlarının yaya ve trafik hareketinden koparılması ile kent planlamasına katkıda bulunulmaya çalışılmıştır.

Şekil 2.16 Villa Savoye, Fransa [2]

Modern mimarlık akımları, biçim ve anlayış bakımından değişiklik gösteren yapı örnekleri sunsalar da yapı sorununun ele alışlarında benzerlikler vardır. Dik açılar, kutu yapılar ve gökdelenler modern mimarlığın belirgin görüntüleri arasındadır. Ne var ki bu akımın kimi öncü mimarlarının verdiği örnekler bu görüntülerle çelişmektedir. Wright kutu mimarlığa karşı çıkmış, Gaudi yapılarında dik köşelere, kutu biçimlere yer vermemiştir. 20. Yüzyıl

mimarisinin önde gelen özelliklerinden biri de tasarım elemanlarının tanımlarına karşı çıkmasıdır. Modernizmin günümüzdeki biçimleri yeni, ancak bu biçimlerin derinliğinde yatan anlayış yeni değildir. Zamanla modernist biçimler savundukları felsefelerin gerisine düşmüşlerdir (Yakan, 1999, sf: 70).

Düşünce yapısıyla günümüz endüstriyel mimarisinin temelini oluşturan ‘Bauhaus’ akımını kısaca; sanat, zanaat ve mimarideki belirli bir yetersizliğe karşı alınan düzen önlemlerinin bütünü, şeklinde açıklayabiliriz. Mimarın görevi tasarladığı binalarda kişiliğini ifade etmekten ziyade binanın ne için olduğunu ifade etmektir. Temel renkler, şeffaflık olgusu, asal geometrik biçimler ve rasyonalite yapı kabuğunu biçimlendirmektedir. Malzeme ve konstrüksiyonun özelliklerine bağlı kalarak yapının dışarıdan okunabilmesi, tanınabilmesi ilkeleriyle tanımlanır. W. Gropius’un öncülük ettiği Bauhaus’un gerçek rasyonel çizgisine Meyer’le ulaştığı söylenir. ‘Lüks değil, gerçek’i slogan edinmiş Meyer’in binaları, yöre, gelenek, teknoloji etkilerinden arıtılmış gibidir (İnceoğlu ve İnceoğlu, 2004, sf: 128).

Modern Mimari ile cam fonksiyonel olmasının dışında, estetik ve sembolik olarak da kullanılmaya başlanmıştır. Dış mekân ve iç mekân arasındaki sınırların belirsizleştiği, iç-dış geçişliliğin sağlandığı, yapı kabuğunun etkisinin nötrleştirildiği bir anlayış geliştirilmiştir.

Camı en çok kullanan isimlerden biri de Mies Van Der Rohe olmuştur. Mimariye getirdiği yenilikler, her yapısında ayrı bir şekilde kendini göstermektedir. Mies’in çizdiği gökdelen önerilerindeki cam bir kabukla tüm binayı örtme düşüncesi, Farnsworth Evi’ ndeki cam kullanımıyla dolayısıyla saydamlıkla kabuğun hafifletilmesi ile doğa - yapı arasında bir bütünleşme yaratma çabası ve yapının yerden yüksek tutulması ile de başka türlü bir şeffaflık eldesi, Barselona Pavyonu’nda yatay ve düşey düzlemler ile arada kalan akıcı boşluklar sayesinde hem planda hem kesitte saydamlaşma ve bu binalarda yerden tavana kadar adeta cam duvarlarla kaplaması ile kabuk anlayışında büyük değişimlere yol açmıştır (Şekil 2.17).

Şekil 2.17 Camın modern kullanım şekilleri: Farnsworth Evi, Barselona Pavyonu [2]

Bu dönemde sadeliğin ön plana çıktığı görülür. Bu tasarım felsefesinin en önemli temsilcisi Mies Van Der Rohe “az çoktur (less is more)” sözüyle Pürizm olarak adlandırılan akımda her türlü karışıklıktan uzak, geometrik formlarla ifade edilen, yalın, arınmış bir mimariyi anlatmaktadır.

Mimarlığın, betonarme, çelik, metal, cam, plastik malzemelerin kılıktan kılığa sokulup taşıyıcı ve sınırlayıcı fonksiyonlara dönüştürüldüğü modern strüktür anlayışı çerçevesinde ‘fonksiyonalizm, rasyonalizm, brütalizm, kübizm, dadaizm, neoplastizm, süpremarizm, fütürizm, sürrealizm, ekspresyonizm, konstrüktivizm, dekonstrüktivizm, postmodernizm...’ ile tariflenen ve devamlı yenilenen, bir öncekini inkâr eden arayışlar başlamıştır (Yurttaş, 2009, sf: 28).

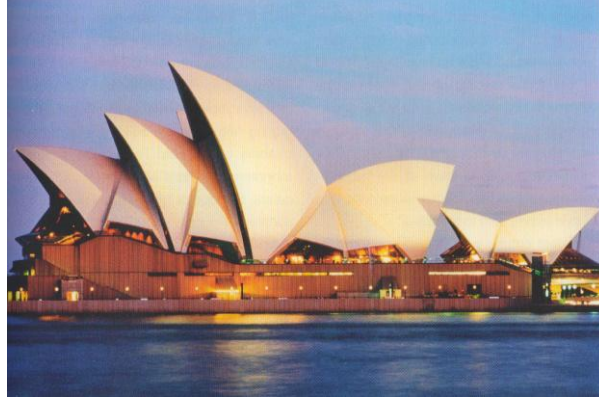
Brütalizm, 1950’li yılların ortalarında meydana çıkıp gelişen bir akımdır. Doksan derecelik açılara bağlı kalmakla beraber, herhangi bir binada, o binayı oluşturan çeşitli işlevlerin ve malzeme kullanımının, kendilerini dışarıya vurma zorunluluğunu şart koşar. Betonun çıplak kullanılması Brütalist Mimarlığın en çok yaygınlaşan özelliğidir (Yurttaş, 2009, sf: 29).

Fütürizm XX. Yüzyılın ilk on yılı içinde gelişmiş, mimarlık dünyasında ilerici, yenilikçi özgün ve etkili bir hareket olmuştur. Antonio Sant’elia ve Mario Chiattone eserlerinde bu akımın ilkelerini yansıtmaya çalışmışlardır. Fütürist mimarlar, klasik, heybetli, hiyerarşik, gösterişli, dekoratif, anıtsal mimarlık, dikey ve yatay çizgiler, kübik ve piramidal biçimleri reddetmişlerdir. Yapıtlarında, cephelerinde eğik ve eliptik çizgiler, birbirlerine giren biçimler kullanmışlardır.

Biçim ve renkleri basite indirgemek şeklinde özetleyebileceğimiz ‘De stijl’ akımı da benzer özellikler gösterir, süssüz, gösterişsiz akılcı mimariyi savunan, asal formlardan oluşan bir anlayış oluşturmıştır. Geometrik formlardan oluşan kompozisyonların peşindeydiler. Neo Plastizm olarak da anılan bu akımın etkisindeki mimarlar, çeşitli fonksiyonel mekân hücrelerini bir kapalı küp içinde dondurmaya çalışmaktan kaçınmışlar, bunun yerine balkon vb. gibi elemanlarla kütleden taşan düzenlemeler yaparak, fonksiyonel mekân hücrelerini küpün çekirdeğinden dışarıya doğru merkezkaç kuvvetiyle fırlatmak suretiyle, yükseklik, genişlik ve derinlik yaklaşımlarıyla açık mekânlarda yeni plastik ifadeler elde edilebileceğini savunmuşlardır. Mekanik bir cephe ön plandadır ve mimarlık çağdaş teknolojiye dayandırılmaktadır.

1950’ler, 1960’larda Le Corbusier, Eero Saarinen ve Paul Rudolph’dan, Felix Candela ve Oskar Niemeyer’e kadar birçok mimar beton gibi yeni malzemeleri kullanarak strüktürel

denemeler yaptı. Bu süreç sonunda, evrensel teknolojik gelişme eriştiği düzeyle Danimarkalı mimar Jorn Utzon'un planladığı, Sidney Opera Binası (Şekil 2.18) gibi modern mimarinin önemli bir simgesini yaratmıştır. Ekspresyonist anlayışla tasarlanmış, rüzgârda yelkenleri şişmiş bir gemi görüntüsündeki bina harika bir silüet sergilemektedir. Utzon'un tasarladığı kabuklar platform üzerinde uçar gibidir. Eero Saarinen'in tasarladığı, New York Kennedy Havaalanı'ndaki TWA Terminal Binası (Şekil 2.19) da değişik biçimi ile metaforun önemini vurgulayan bir örnektir. İrrasyonel anlayışla yapılan ilk kroki çizimlerde yapının şekli, kanatlarını açmış, yere konmuş veya uçmaya hazırlanan büyük bir kuş görünümündedir. Uçuş mucizesini çağrıştıran bir bina yapmaya karar veren mimar, orta ayaktan dışarı konsol yapan bir kabuk demeti şekillendirmiş, kabukların altındaki hacmi cam panolarla çevrelemiştir. Kütleye, kabuğa belirli simgesel bir anlam yüklemiştir.

Şekil 2.18 Sidney Opera Binası (Tietz, 2008, sf: 75)

Şekil 2.19 TWA Terminal Binası (Tietz, 2008, sf: 73)

Ekspresyonizm (Dışavurumculuk), Rasyonel mimarlığın katı geometriciliği, şematizmi ile bir çatışma halinde olup, irrasyonel bir tutum sergilerler. Ekspresyonist tarzdaki heykelsi yapıların mimariye getirdiği özgünlük, atılganlık, canlılık, dinamizm ve tek defalılık,

kentlerin monoton görünümünü değiştirdiği gibi onları röper noktası konumuna da getirmektedir. Bu yapılar, çevresindeki yapılı biçimler üzerinde daha baskın etkisi olan ya da onlarla zıtlık sergileyen yapılardır, dekoratif olmaktan çok, kente ait anıtlar olarak işlev yüklenmişlerdir (Özek ve Yeler, 2008, Sf: 43).

2.2.3. Modernizm Sonrası ve Günümüz

2. Dünya Savaşı'ndan sonra birçok mimar hızla değişen, geleceğe odaklanmış ve giderek büyüyen kentsel topluma ayak uydurarak form, malzeme ve işleve ilişkin geçerli fikirleri parçalamaya girişmiştir. Modernizm'in sıkı işlevci estetiğini özgürleştirmek için felsefeler ve yeni diller geliştirmişlerdir. Özellikle teknolojinin de gelişmesi strüktürün ön plana çıkmasına ve binaların yükselmesine, yeni malzemelerin doğuşu (plastik ve kimyasallar) yeni biçimlerin üretimine, bilgisayarın ortaya çıkışı akla gelmeyecek tasarımlara imkân vermeye başlamıştır.

Modernizm sonrası anlamını taşıyan Postmodernizm XX. yüzyılın ikinci yarısında bir tepki olarak ortaya çıkmıştır, teknoloji 'yokmuş' gibi davranmıştır, modernizm tarafından ortaya konan kural ve ilkelerin bir reddidir. Postmodernizme göre "her şey mümkündür". İnşa tekniklerinin, açıların ve üslupsal göndermelerin bolluğunu tercih etmiştir. Cephe barındırdığı fonksiyonları doğrudan doğruya göstermez. Postmodern binalarda simetri göze çarpar, tarihsellik ve geleneksel biçimler yer alır. Akımın en önemli isimlerinden biri Robert Venturi'dir ve görüşlerini yazdığı kitaplarla aktarmaya çalışmıştır (Yurttaş, 2009, sf: 29).

Tarihsel formların, belli bir geleneğe bağlı bir stilin veya süslemenin, yeni tasarımlarda kullanılmasını hedefleyen ve bunun için de eskinin biçimsel öğelerine gönderme yapan tarihselcilik de postmodern bir yaklaşımdır. Philip Johnson New York'taki 'AT&T' binasını (Şekil 2.20) bu akımın etkisiyle yapmıştır.

Şekil 2.20 AT&T Binası – Manhattan, NY 1979 (Philip Johnson) [2]

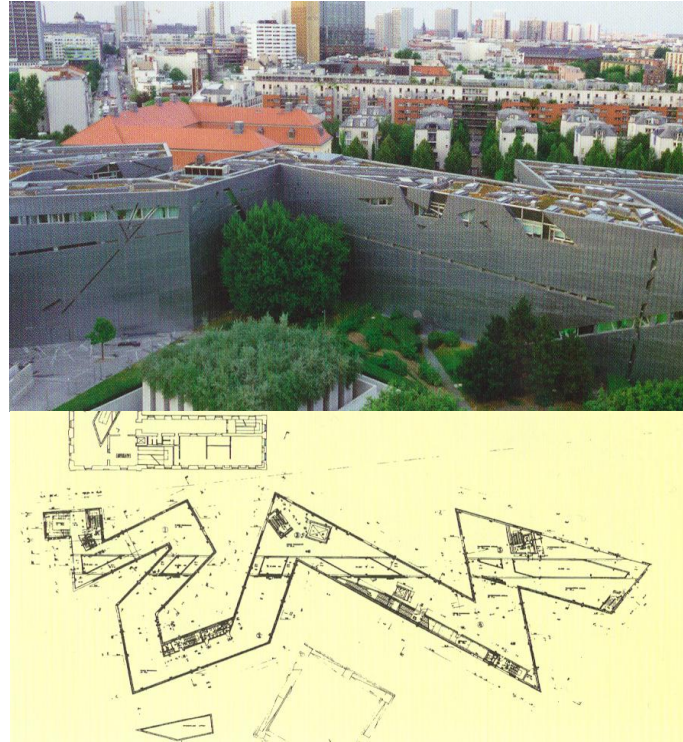
1960'ların sonlarından itibaren uzayla ilgili çalışmalar elektronik, iletişim, bilgisayar

vb. gibi ileri teknoloji endüstrisinin, aynı zamanda daha geleneksel olan malzeme ve kimya endüstrilerinin de gelişmesi ile yepyeni bir dönem başlamasını sağlamıştır.

Bu sayede ortaya çıkan Dekonstrüktivizm akımında; yapının merkezinin strüktürün dengesini kuran kısmı olmadığını, böylesi kavramların düşüncemizi sınırladığını savunmuş ve klasikleşmiş ilkelere karşı çıkmayı, başkaldırıyı önermiş, düzensiz, aykırı formlar kullanmıştır.

Dekonstrüktivist görüş; mimaride bir yapının simgesel kanısını, önceden dışarıdan görülmeyen içini dışarı vurarak, mekânın farklı uyumluluklarını yeniden inşa ederek, farklı anlamdaki erişimleri zorlayarak ve kapsadığı ilkeleri, tekrar çalışarak bozmayı veya düzenlemeyi amaç edinmiştir. Artık mekân ne bildiğimiz dört duvardan ibarettir, ne de biçim salt işlevsel biçimden. Mekânın ve biçimin, dolayısıyla da mimarlığın artık tanıdık kalıplar içine sığmayıp, sınırlarını kırmaya başladığı bir süreç olduğunu öne sürebiliriz (Özek ve Yeler, 2008, sf: 43).

Daniel Libeskind'ın Berlin Yahudi Müzesi'ndeki (Şekil 2.21) etkileyici biçimsel 'dil'i anıtsallıkla buluşturmuştur. Soykırım, sürgün gibi duyguları, zikzaklı mimari biçim ile insanlara ifade etmiş, metal kabuk ile zaman, bellek ve topografya ile ilgili görecelik düşüncelerini anlatmak istemiştir.

Şekil 2.21 Yahudi Müzesi, Berlin (Tietz, 2008, sf: 109)

İngiltere’de Archigram grubunun tasarladığı projeler içerdikleri fikirler bakımından günümüz tasarımcılarının birçoğuna ilham kaynağı olmuştur. Bu çalışmaların o dönemdeki diğer çalışmalardan farkı hafif strüktürlere dayanmalarındır. Bu bakımdan günümüzde yapılan hafif, hareketli strüktürlere öncülük ettiği söylenebilir (Kaya, 2006, sf: 25).

Vlado Milunic ve Frank Gehry’nin, ünlü dansçı sanatçılar Fred Astaire ve Ginger Rogers’ı anımsatan, dans eden bir çiftte benzetilen, Prag’daki büro binasının kütesinde, erkek güçlü ve egemen biçim, kadın ise zarif ve dinamik biçim olarak yansıtılmıştır. Bu bina kabuğuyla, hareketlerde insan vücudunu vurgulayan antropometrik (insanın vücut ölçüleri) mimarinin en açık örneklerindendir (Özek ve Yeler, 2008, sf: 44, 45).

1972 yılında Frei Otto’nun ‘hafif çelik’ üzerinde geliştirdiği yapı sistemi Almanya’da Münih Olimpiyat Stadı (Şekil 2.22) topografik çatı strüktüründe kullanılmıştır. Hafif çelik ve yüzeysel strüktür kurma ve kaplama teknikleri ile organik ve karmaşık geometrili örtüler yaparak büyük açıklıkların geçilebildiği yapılar dışında, beton teknolojisinin ve betonarme kabuk hesaplama yöntemlerinin de gelişmesi, betonun, plastik yaklaşımlarla modern mimari anlayışın bir tasarım ögesi olarak kabul edilmesini sağlamıştır. Yeni formlarda betonarme strüktür, hafif çelik sistemlerle yarışır duruma gelmiş, ön gerilmeli kirişler sayesinde büyük açıklıklar geçilebilmiştir. Oscar Niemeyer ve Felix Candela kabuk sistemli strüktürlerde etkileyici örnekler vermişlerdir (Olçay, 2009, sf: 60).

Şekil 2.22 Münih Olimpiyat Stadı (Thiel-Siling, 2005, sf: 115)

Mühendislik teknolojisindeki gelişme mimarların ufkunu açarken, mimarlar da malzeme

teknolojisinin gelişimini tetiklemişlerdir. Cam teknolojisi çağdaş mimari tasarım taleplerine paralel olarak gelişmiş, mimarlara şeffaf yapılar gerçekleştirme imkânı sağlamıştır. Bu yapı tarzı cam yüzeyli cephelerin yapılabirliğini sağlayan mühendislik teknikleriyle birleştirilerek günümüze kadar gelmiştir. Norman Foster'ın, Berlin'de bulunan Almanya Federal Meclis binası Reichstag üzerinde tasarladığı cam kubbe ilginç bir örnektir. Camın cephe kaplaması olarak kullanılması, sonsuzluk ve boşluk hissinin daha ileriye götürülebilmesi düşüncesinin gelişmesini sağlamıştır. Giydirme cam cepheli binalar için yapılan ilk örnekler yapı strüktüründe önce beton karkasların giydirme cam kaplanması, daha sonra çelik-cam kaplama örnekleriyle başlamış, ayrıca eşzamanlı olarak cam teknolojisinde de mimarın ihtiyacına paralel ısı kontrollü, 'mor ötesi' ışınlarla karşı korumalı, kir tutmayan ve 'ısı kontrollü güneş geçirgen' çözümler üretilmesini sağlamıştır (Olca, 2009, sf: 62).

XX. yüzyılda bilgi teknolojisindeki gelişmeler devam etmiş, toplumsal yaşamı da önemli ölçüde etkilediği gibi beraberinde mimarlığı da etkilemiştir. Mimarlar tasarımlarında bilgisayar kullanarak yaratıcılıklarını düşüncelerinin ötesine geçirmeyi başarmışlardır.

XIX. yüzyıl boyunca makinelere karşı duyulan hayranlık teknoloji ve strüktürün dışavurumuna dayanan bir anlayış oluşturmuştu. 1972'de yapılan Pompidou Kültür Merkezi (Şekil 2.23) birçok yönden teknolojik ifadenin en başarılı örneği olarak kabul edilebilir. Yine de işlevselcilik teorisine bağlı kalınmıştır. Bugün biçimin işlevden ayrılarak bağımsızlığını kazandığı High-tech yapılar ile yeni bir teknolojik mimarlık söz konusu olmaktadır.

Şekil 2.23 High-Tech Mimari, Pompidou Kültür Merkezi [2]

Sorguç'a (2010) göre: "Sanayi devrimi ile birlikte başlayan ve yapılı çevre ile doğal çevre arasındaki ilişkinin yeniden ve sürekli olarak kurgulanması ile süre giden döngü, XX. Yüzyılın ortalarından başlayarak 'bu ilişkinin sınırlarının ne olması gerektiği' sorusunu da

gündeme taşımıştır. Bu bağlamda günümüzde her alanda karşımıza çıkan ‘sürdürülebilirlik’ kavramı bu soruya bir yanıt arayışı olarak görülebilir. Bu kavram günümüzde araştırma alanlarını ve amaçlarını tanımlamakta, yeni ve yenilikçi teknolojilerin geliştirilmesinde itici güç olmaktadır. 1980’lerden başlayarak tanık olduğumuz sayısal tasarım ve üretim teknolojilerindeki baş döndürücü ilerleme, bilişim çağındaki farklı bilgi alanlarını bir araya getirebilmekte ve disiplinler arası ve disiplinler üstü yeni ortaklıklara olanak yaratmaktadır.”

Bu genel çerçevede mimarlık alanında da benzer etkileşimler ve sonucunda, tasarım paradigmasında yeni açılımlar yaratmakta, mimar salt son ürünü değil; pek çok farklı aktörün paylaştığı bütünleşik süreci tasarlama görevini de üstlenmektedir. Bir yanda yeni teknolojileri ve tasarım ortamını kullanmak, diğer yanda yapılı çevre ile doğal çevre arasında her geçen gün arttığı gözlenen gerilim, tasarımda form, strüktür, malzeme, enerji kaynakları, inşaat teknikleri ve benzeri birçok bileşende yeni arayışları zorunlu kılmıştır (Sorguç, 2010, sf: 41).

Bilgiye erişimin daha hızlı, daha etkin ve daha kapsamlı bir hale geldiği dijital dünyada mimari yeni bir boyuta taşınmış, sanal mimarlık, sıvı mimarlık, siber uzay mimarisi hiper yüzeyler gibi ortaya çıkan yeni yaklaşımların her birinin odak noktası, formların özgürleştirilmesi, bilgisayar destekli tasarım ve üretim teknolojileri ile akışkan formların ve mekânların yaratılması, esneklik ve şeffaflık ilkelerinin öne çıkarılması olmuştur.

Şekil 2.24 Sıvı mimarlık, Kunsthaus, Avusturya [6]

Mimar Peter Cook ve Colin Fournier tarafından tasarlanan ‘Kunsthaus’ (Şekil 2.24), hibrit malzeme tasarımına farklı form ve strüktürü ile birlikte, örnek gösterilebilir. Pleksiglas ve neon lambaların tek bir malzeme gibi bir araya getirildiği, diğer bir deyişle hibritleşen yüzey, doğadan esinlenilmiş biçimin, sayısal teknolojilerle modellenerek komünikatif bir arayüz oluşturmalarının örneklerinden biridir (Sorguç, 2010, sf: 45).

Günümüz gökdelen yapımlarında, strüktür, rüzgâr ve deprem mühendisliğindeki gelişmeler, yüksek nitelikli beton ve çelik, art gerilme, korozyona dayanıklı donatı, yangına dayanıklı çelikler, döküm parçalar, kompozit (karma) sistemler ve kompozit malzeme, bu arada, bilgisayarın sunduğu yeni programlar ve yeni hesaplama yöntemleri, rüzgar yüklerini de azaltmaya yarayan yeni tasarımlara olanak sağlamış, böylece, eski piramidal prizmatik biçimlerin yerine kıvrılarak yükselen yeni biçimleri devreye sokmuştur. Mimari açıdan bakıldığında da günümüzde, performansa dayalı tasarım, narinlik, strüktürel ifade son malzeme teknolojisi serbest mimari form, yeşil karakter ve saydamlığı ön plana çıkarmıştır. Santiago Calatrava'nın İsveç'in Malmö şehrinde gerçekleştirdiği, Turning Torso, Zaha Hadid'in Dubai için tasarladığı Dancing Towers, Dubai'de WS Atkins&Partnes tarafından yapıyı gerçekleştirilen, Burj Al Arab, ilginç formlara örnektir (Hasol, 2007, sf: 48).

1970'li yıllardan itibaren yaşanan petrol krizi hem bilim adamlarını hem de mimarları, güneş, rüzgâr, jeotermal vb. gibi yenilenebilir enerji kaynaklarını tasarımlarında kullanmak üzere yeni malzeme ve teknoloji arayışlarına yöneltmiştir. Güneş mimarisi, ekolojik mimarlık, enerji etkin mimarlık, enerji korunumlu yapı gibi kavramlarla gelişen yeni tasarım örnekleri binaların kabuğunu da etkilemiştir.

Fox & Fowle Mimarlık tarafından New York'ta tasarlanan Conde Nast ofis binası, 'akıllı' binalara örnek verilebilir. Binanın dış kabuğunda; ısı kayıplarına karşı önlemler alınmış, cephede Low-E (ısı kontrol kaplamalı) camlar kullanılmış, güneş pilleri, doğalgazla çalışan yakıt pilleri ve fotovoltaik paneller (güneş paneli) tercih edilmiştir. Norman Foster tarafından Londra'da tasarlanan Swiss-Re ofis binası da aerodinamik formuyla, rüzgâr yükünü azaltması ve mekânlara doğal havalandırma olanağı sağlaması özellikleri ile ortaya çıkar.

Malzeme teknolojisindeki gelişmeler, plastiklerin kompozit özellikler kazandırılarak özellikle pnömatik (hava ile şişirilmiş) yapılar ve asma germe sistemlerde yaygın olarak kullanılmalarını sağlamıştır. Hafif ve saydam olmaları, istenilen şekli alabilmeleri, pnömatik veya mekanik olarak uygulanabilmeleri gibi özellikleri plastiklerin değişik yapı örneklerinde kullanılmasına olanak vermiştir. Bunlar arasında, Nicholas Grimshaw'un İngiltere Cornwall'daki Eden Projesi'ni, Herzog & de Meuron'un Münih Stadyum'unu gösterebiliriz (Erbil ve Akıncıtürk, 2009, sf: 39, 40).

Sorguç'a (2010) göre: "Mimarlık yeni dilini oluştururken, her geçen gün daha fazla disiplinler arası ve belki de disiplinler üstü bir kimliğe bürünmekte, tasarım daha çok aktörün, daha karmaşık bir sürece dönüştüğü bir eylem olmakta"dır.

2.3. Bölüm Sonucu

Tarihsel süreç içerisinde kabuk – bağlam ilişkisinde görüldüğü üzere, insanoğlunun ihtiyaçlarının, yaratıcılığının, sanat ve teknoloji alanındaki gelişmelerin birleşimiyle yaşam tarzları, toplum yapıları ve ortaya koydukları ürünler de sürekli değişmektedir. Mimarlık da bu gelişim ve değişimlere paralel olarak değişmekte, bu süreç içerisinde çok çeşitli ürünler ortaya çıkarmaktadır. Her dönem birbirini etkilemiş ve bir süreklilik yaratmıştır.

Rönesans’la hareketlenen, Endüstri devrimiyle dönüm noktasına ulaşan mimarlık alanındaki oluşumlar, bundan evvel sadece ihtiyaçlar çerçevesinde gelişen, genelde kendini tekrar eden bir tutum sergilemektedir. Fakat özellikle endüstri devriminden sonra, tüm alanlarda olduğu gibi mimarlık da hızla değişen bir yenilenme ile karşı karşıya kalmıştır. Her türlü yeniliğin mimarlıkta kullanılmaya çalışılması, geçmişle bağları koparıp yepyeni ürünler ortaya koyma çabası, gelişen ihtiyaçlar doğrultusunda mimarlık ortamını ve ürünlerinin de sürekli değişimine sebep olmuştur.

3. TARİHİ ÇEVRELERDEKİ YENİ YAPI TASARIMLARINDA, KABUK - BAĞLAM İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

Bu bölümde, öncelikle mimaride bağlamdan yola çıkarak soyutlama ile oluşan ve çeşitli özellikleri bünyesinde barındıran, kendini anlatan ya da anımsatan çeşitli kavramlar ele alınmıştır. Çalışma kapsamında, ilk olarak temel tasar öge ve ilkelerinin, daha sonra da günümüzde tasarım üzerindeki etkileri belirgin olarak izlenen çeşitli kavramların (Şeffaflık/Saydamlık, İç-Dış Geçişlilik, Masiflik, Katmanlaşma, Esneklik, Akışkanlık, Malzemeden Soyutluluk / İmmateryalite , Materyalite, Metafor / Mecaz , Karmaşıklık , İkonik/ Simgesellik....vb gibi) kabuk ve bağlam ile ilişkileri irdelenmiştir.

Daha sonrasında ise yeni yapı tasarlanırken ortaya konulan bazı yöntemlerden bahsedilerek, bunların tasarımı hangi yönlerde etkilediği ve yeni yapının sergileyeceği tutum üzerinde durulmuştur.

3.1. Tarihi Çevrelerde Yeni Yapı Tasarımında Kabuk – Bağlam İlişkisi

Bölüm 2.2’de ‘Tarihsel Süreç İçerisinde Kabuk – Bağlam İlişkisi’ başlığı altında yapılan tarihsel incelemede de görüldüğü üzere, birbirini etkileyen gelişmelerin bir süreklilik yarattığını, Rönesans ve daha sonrasında Endüstri Devriminin bu süreçte dönüm noktaları oluşturmasını, dijital teknolojinin gelişmesiyle de başka boyutlara ulaştığı görülmüştür. Son dönem mimarlığı teknoloji ve bilimi kullanarak ve kendi dışındaki disiplinlerle işbirliği yaparak kendi mimari dilini oluşturan bazı kavramları ortaya çıkarmıştır. Bu dönüşüm sürecinde, mimari ile ilgili çeşitli kavramlar yeni açılımlar, yeni boyutlar kazanmıştır. Özellikle teknolojinin gelişmesi, yapı kabuğu ile ilgili eski bazı kavramların yeniden yorumlanmasına ve yeni kavramların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Kavramların mimari tasarımın önemli bir parçasını oluşturduğu bir gerçektir. Yapı kabuğu ve biçimlenişini oluştururken, çeşitli kavramlardan esinlenerek tasarlamak söz konusu olabildiği gibi, bunun tam tersi, mevcut olan bir yapı ve biçimi üzerinde konuşurken de kavramları kullanabiliriz.

Bu bölümde; ilk olarak mimari tasarı oluştururken temel kavramlar ele alınmıştır. Bu kavramlar zaman içinde -bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde- bir iletişim yolu haline dönüşmüş, oluşan yapının görsel özelliklerini çözümleyen – değerlendiren, mimari nesneye yorum getiren esaslar haline gelmiştir ve kısaca ‘temel tasar öge ve ilkeleri’ olarak adlandırılmaktadır. Tasar öğeleri ve ilkeleri her zaman tek başına belirleyici bir etken

olmamasına karşın, görsel olarak çözüm önerileri sunmamız için önemli bir etki teşkil ettiği ve bazı kurallardan oluştuğu bir gerçektir. Bu nedenle farklı araştırmacıların öge ve ilkeleri ele alırken ortak paydalarda buluşması kaçınılmazdır. Her tasarımda bu öge ve ilkelerin değişik kullanımı ile farklı sonuçlar ortaya çıksa da bazı temel görsel etkilerin yaratılması için kuralların olduğu bilinen bir gerçektir.

Daha sonra da tarihi çevrelerdeki yeni tasarımlar, son dönemlerde ortaya çıkan mimarlık kuramları çerçevesinde değerlendirilmiş, bazı özellikleri bünyesinde barındıran, çevreye mesajlar ileten, mimari tasarımı bir bakıma tanımlayan güncel kavramların varlığı açısından ele alınmıştır. Bu kavramlar klasik tasar öge ve ilkelerinden tamamen bağımsız olmamakla birlikte bazı yeni bakış açıları içermektedir. Bu konuda gelişen teknoloji ve değişen yaşam şekillerinin ve tasarıma yansımalarının etkisi büyüktür. Bu yeni kavramların, bazen öğeler üzerindeki etkileri, bazen klasik ilkeleri bünyesinde barındırması, bazen de tamamen kopuk ve yenilikçi anlamlar yüklenmesi söz konusu olmaktadır.

3.1.1. Temel Kavramlar: Mimaride Temel Tasar Öge ve İlkeleri

Güngör (2005, sf: 38, 97) temel kavramlar hakkında şu yorumu yapmaktadır: “Nasıl ki her şey kendisini meydana getiren birçok şeyin birleşmesiyle meydana gelirse, tasar da birçok öge ve ilkenin bir arada kullanılması ile meydana gelir.” Öncelikle tasar meydana getirmekte kullanılan ana unsurlar yani öğeler-elemanlar, daha sonra da bunların yan yana gelip birbiriyle bağıntı kurabilmesi, düzenlenmesi için kolaylaştırıcı ve yol gösterici bazı ilkeler gereklidir.

Kaynakların incelenmesi sonucunda tasarımlarda kullanılan öge ve ilkelerin çeşitli araştırmacılar tarafından farklı ele alındığı görülmüş, bu nedenle ortak bir paydada buluşulmasına çalışılmıştır (Ching, 2007; Güngör, 2005; Aydın, 1992; Aydın,1993; Şenyiğit, 2010; Kuban, 2007; Rasmussen, 1994; İzgi, 1999; Divanlıoğlu, 1997; Laseau, 1989).

Temel Tasar Öğeleri: Nokta, Çizgi, Düzlem, Hacim, Yön, Biçim, Oran - Ölçü, Aralık, Doku, Renk, Değer (ton), Işık/Gölge

Temel Tasar İlkeleri: Tekrar/Ritim, Hareket, Uygunluk, Zıtlık, Koram, Egemenlik, Denge (simetrik-asimetrik), Birlik

Temel Tasar Öğeleri; tasar meydana getiren elemanlardır. Hangi ilkeler yardımıyla istenilen düzenlemelerin meydana getirileceği konusuna girmeden önce, bir tasar meydana gelişinde kullanılan öğelerin gözden geçirilmesi gereklidir (Güngör, 2005, sf: 38). Temel Tasar

Öğeleri’nde ‘*nokta, çizgi, düzlem, hacim, yön*’, ‘*biçim*’i oluşturan ana elamanlar olduğundan; ‘*aralık*’ ‘*oran-ölçü*’ öğelerinde, ‘*değer (ton)*’ ise ‘*renk*’ öğesinde bahsedildiğinden bu bölümde ayrı bir başlıkta ele alınmayacaktır.

Tasar meydana getirmekte kullanılan tasar öğeleri, yan yana gelip birbirleriyle bağıntı kurabilmek için bazı ilkelere bağlı olarak düzenlenirler. Bu ilkelere temel tasar ilkeleri adı verilmektedir. İlkeler burada kolaylaştırıcı ve yol gösterici rol oynarlar. Yapıtlar bu ilkeler yardımıyla oluşturulabileceği gibi onun eleştirilmesinde de değerlendirme yapmaya yardımcı olurlar (Güngör, 2005, sf: 97). Temel Tasar İlkeleri arasında kabul edilen ‘uygunluk ve zıtlık’ konuları Bölüm 3.2’ de ‘*Tarihi Çevrelerdeki Yeni Yapı Tasarımı*’ başlığı altında ele alınmıştır. Dolayısıyla bu bölümde diğer düzenleme ilkeleri açıklanmaktadır.

3.1.1.1. Ölçü - Oran

Ölçü, “Çeşitli nicelikleri kendi cinslerinden seçilmiş bir birimle karşılaştırıp kaç birim geldiklerini belirten ölçme birimi”dir (Hasol, 1975, sf: 331). Mimaride ölçü kavramı ise Kuban’a göre (Kuban, 2007, sf: 61, 62) 3 şekilde açıklanmaktadır:

-Yapıların her şeyden önce, içlerinde yaşayan insanlarla orantılı olarak meydana gelmeleri gerekir. Bu yüzden yapının ‘insana göre ölçülü’ olması, mimari etkinin güzel olmasını sağlayan en önemli özelliklerinden birisi olarak kabul edilir.

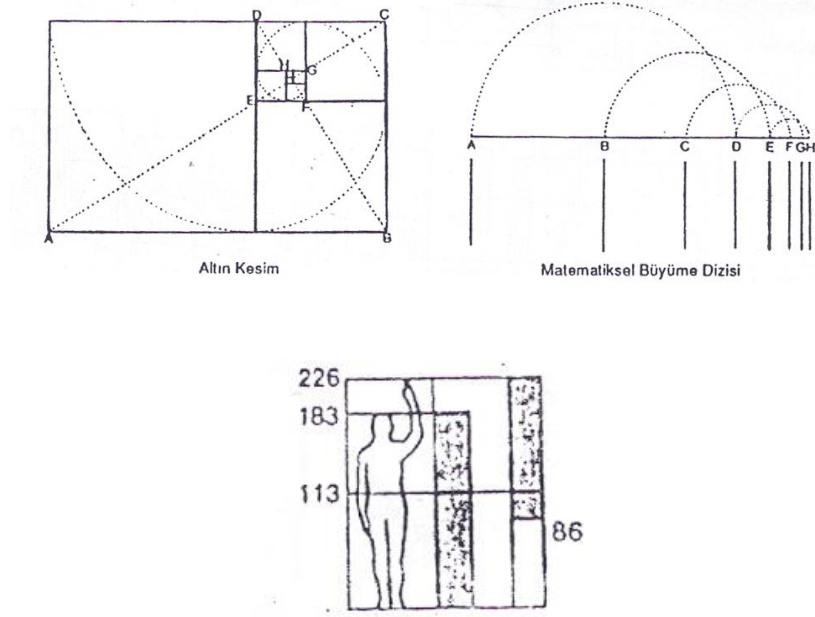
-Ölçü kavramı insanla yapı arasında olduğu gibi, yapıyla çevre arasında da söz konusudur. Yapının fiziksel çevre içindeki etkisi, yapı tasarımının önemli bir bölümünü oluşturur ve ‘çevreye göre ölçülü’ kavramını ortaya çıkarır.

-Ölçü kavramının üçüncü anlamı, yapının ‘kendi içinde ölçülü’ olmasıdır.

Oran, sözlük anlamıyla “büyüklük, nicelik veya derece bakımından iki şey arasında ve ya parça ile bütünü arasında bulunan bağıntı”dır. Mimari olarak ise “bir yapının çeşitli parçalarının birbiri ve yapının bütünü ile meydana getirdikleri uygun ölçü ilişkileri”dir. Ayrıca ‘proporsiyon’ terimi ile de ifade edilmektedir (Hasol, 1975, sf: 327).

“Bruno Taut’un Türkiye’de yayınlanan *Mimarlık Bilgisi* adlı kitabında (1938) “Mimari, proporsiyon sanatıdır.” şeklindeki tanımı ve Le Corbusier’in *Modulor*’undeki (1950) Altın Oran ile insan boyutlarına bağlı oran sistemi tanımlarında olduğu gibi, çeşitli çağlarda bazı geometrik veya aritmetik düzen ve oranların, yapıların boyutlanması ve biçimlendirilmesinde uygulandıkları, orana mimari güzelliğin tek yaratıcısı olarak bakıldığı görülmektedir” (Kuban, 2007, sf: 62).

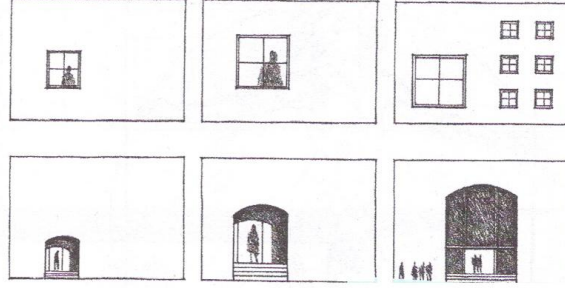
‘Altın Oran’ adı verilen bu oran, 1,618 olarak Mısırlılar ve Grekler tarafından bilinmekte olup, bunu pek çok sanat eserlerinden ve mimarilerinden anlamak mümkün olmaktadır. Yalnız bilinen bu ismini 1830 yılında almıştır. a / b oranı 1,618 rakamını sağlayan tüm oranlar, kullanımına ve şekillerine göre en iyi şekilde oranlanmış kabul edilir (Kıran ve Baytın (Polatoğlu), 2002, sf: 4, 6).

Şekil 3.1 Altın Oran ve Modulor, (Aydınlı, 1992, sf: 37, 38)

Ching (2007) ise bunlara ek olarak *Mimarlık-Biçim, Mekân, Düzen* adlı kitabında başka bir kavramdan daha söz etmektedir. Herhangi bir şeyin genel kabul gören bir standarda veya ölçüme göre boyutu ve oranı olan mekanik ‘ölçü’ kavramından farklı olarak ‘görsel ölçek’ ten bahsetmektedir.

Görsel ölçekte, bir elamanın boyutu veya oranı, boyutu bilinen veya tahmin edilen diğer elemanlara bağlı olarak görülmektedir. Tasarımcıların özellikle ilgilendikleri şey de bu unsurdur çünkü görsel ölçek nesnelerin gerçek boyutları ile değil, aynı bağlam içindeki başka nesnelerin boyutları ile ilişkilerini anlatır. Her elemanın boyutu onun etrafındaki diğer elemanların boyutlarına göre algılanır ki bu da kabuğun bütününde bir görsel ölçek meydana getirir. Ayrıca bir binanın cephesinde yer alan boyutunu bildiğimiz elemanlar, etrafındaki diğer elemanların boyutlarının tespitinde bize yardımcı olurlar (kat yüksekliği, kat sayısı, bina genişliği tespiti gibi..) (Ching, 2007, sf: 314, 315).

Şekil 3.2 Görsel ölçek, (Ching, 2007, sf: 315)

Bu anlamda “Bir yapının çeşitli bölümleri arasında orantıyı sağlamak için kullanılan ölçü birimi” olarak tanımlanan modül’den de bahsetmek önemlidir [1]. Klasik mimaride, bir yapının kolonlarının veya çeşitli bölümlerinin oranlarını düzenlemekte kullanılan birim olarak tanımlanmıştır. Vitruvius ‘De Architectura’ adlı kitabında mimari düzenlerin kurallarını belirtmek üzere bu terimi kullanmıştır. Modern Mimari’de ise, standartlaşmayı büyük ölçüde kolaylaştıran, binanın ve bileşenlerinin ölçülerinde tekrarlanan bir uzunluk birimi olarak benimsenmiştir (Hasol, 1975, sf: 311, 312).

Düzgün’ e göre; bugün bilim ve teknolojinin süratle gelişmesi, yapım sahasında kendini göstermiş ve yapıda birçok sistemin standartlaşmasına yol açmıştır. Mimar tarafından seçimi yapılan yapı elemanlarının boyutlarını en uygun biçimde standartlaştırma ve uygulamasında en uygun metot Modüler Koordinasyon olarak tanımlanabilmektedir. Bu yöntemin kullanılmasıyla mimari planlamada ve kabuğun oluşumunda ‘modül’ kavram olarak tam yerini almıştır (Düzgün, 1974, sf: 3, 4, 11).

Kuban’a göre ise; Mimarlık tarihi boyunca boyutlama ve orantı uygulama uygulamalarında anahtar olarak kabul edilen modül ve benzeri uygulanan matematiksel formüllerin, evrensel olmadığı ve güzelliği zorunlu olarak etkileyen bir niteliği bulunmadığı savunulabilir (Kuban, 2007, sf: 64).

Tasarlanacak yeni yapının dolu – boş oranları, yükseklik, genişlik, hatta yerine göre derinlikten oluşan kütle etkisinin, tarihi çevre değerleriyle bir bütünlük içinde olması beklenir. Hatta ilk göze çarpan etki olarak ele alınabileceği için görsel bütünlüğü korumak gereklidir.

Şekil 3.3 Wiesbaden (Almanya) kentinden bir bina (fotoğraf: Hande Düzgün, 2008)

Örneğin, Frankfurt’da yeni yapılan bir yapının (Şekil 3.3), yeni malzemenin kullanım şekli, dokusu ve rengiyle binanın farkının ortaya konsa bile, sadece yanındaki tarihi yapı ile pencere - kapı oranlarında, kat yüksekliklerinde benzer ölçü ve oranların yakalanması sayesinde tarihi çevre ile görsel bir bütünlük sağlanmıştır.

3.1.1.2. Işık ve Renk

Roth’ a göre, mimari algımızda belki de en güçlü öge ışıktır. Louis I. Kahn doğal ışık olmadan gerçek bir mimarlığın olmayacağını ısrarla vurgulamıştır. Dokuların algılanışı yapıya düşen ışığın kalitesine bağlıdır. Dahası, ışık güçlü psikolojik tepkiler yaratır ve belirli fizyolojik etkilere sahiptir (Roth, 2002, sf: 112).

Bütün nesnelerde olduğu gibi, yapının kabuğu aydınlatıldığında ışık onun üzerinde düzenli olarak dağılmaz, bazı yerler gölgeli bazı yerler ışıklı algılanır, bu ışık-gölge dağılımı biçime derinlik görünümü verir. Işığın plastik bir değer kazanmasında gölgenin etkisi büyüktür ve ışığın özellikleri gölge ile birlikte oluşur. Dolayısıyla etki ışık yardımıyla değiştirilebilir ve tamamen yeni bir anlam kazanabilir (Kıran ve Baytın (Polatoğlu), 2002, sf: 25, 26).

Renk, “Işığın eşya üzerine çarpmasıyla yansıyan ışınların niteliğine göre gözde oluşan duyumlardan her biri”dir (Hasol, 1975, sf: 368). Başka bir tanıma göre “Renk, duyular tarafından algılandığı zaman, onu izleyen sağlıklı bir göz olduğu zaman ve ışık kaynağı olduğu zaman vardır” (Kıran ve Baytın (Polatoğlu), 2002, sf: 29).

Tarihi çevrede yeni yapı tasarımında görsel ilişkiyi sağlayan etkenlerden birisi de renktir. Renklerin seçiminde gölge ve ışık oyunlarını unutmamak gerekir. Özellikle ek yapı

tasarımlarında, değişik malzemelerin geçiş bölgelerinde ve aynı tür malzeme kullanıldığı durumlarda eski-yeni ayrımını yapabilmek için renk farklılığına, benzer malzeme kullanımında da renk benzerliği yöntemlerine başvurulabilmektedir.

Şekil 3.4 Peckham Kütüphanesi, Londra (Cerver, 2003, sf:356)

Londra’ da yapılmış olan Peckham Kütüphanesi (Şekil 3.4) örneğinde renk ve ışığın değişik kullanımları açık bir şekilde görülebilmektedir. Meydana bakan kısmında kütlenin masifliğini vurgulayan yeşil tek renk (bakır malzeme ile), yapının arka yüzünde değişerek mekânları vurgulayan farklı renklere dönüşmüştür. Ayrıca geceleri ışık oyunları sayesinde bina ilgi çekici bir hal almaktadır.

Zengel ve Kaya’ya göre renklerin seçiminde gölge ve ışık oyunlarını unutmamak gerekir. Sonuç olarak rengi yapıyla bütünleştirirken çevre verilerinden cephedeki gölgelere kadar inen çok bilinmeyenli bir tasarım probleminde renk olgusu, tasarımcının elindeki en önemli sihirli değnektir (Zengel ve Kaya, 2007, sf: 31).

3.1.1.3. Doku

Roth’a göre, “Mimarlığa çeşitlilik kazandırmak için kullanılan birçok araçtan biri de değişik anlamlara sahip bir terim olan dokudur. Bir yapının optik dokusu büyük ölçüde görsel örüntüsüne, dokunsal dokusuysa insan eliyle fiziksel olarak hissedilebilen öğelerine gönderme yapar” (Roth, 2002, sf: 106).

Nokta, çizgi, renk gibi iki boyutlu tasarım öğelerinden, üçüncü boyuta geçerken, doku; içine ışık ve rengi de katarak farklı ölçeklerde yüzey-form ilişkileri oluşturur. Doku yapısında birimlerin bütünü oluşturmasında ritmik bir düzen, yapısal bir sistemden söz edilebilir (Gezer, 2007, sayı:6, sf: 35).

Doku düzenlemelerinin fonksiyonel gereksinimler yönünde yapılması (güneş-su-rüzgâr kontrolü, ışık, ses konuları...) mimaride yeni yüzey tasarımlarının geliştirilmesine de olanak

sağlamaktadır. Özellikle ışık dokuları algılamamızı etkilerken, dokular da ışığı kullanmamızda sağladığı açıklı-koyulu, gölgeli efektleri ile mimariye çok farklı görsel açınımlar kazandırmakta, özgün değişimlere katkı sağlamaktadır. Mimariyi algılama sürecinde, kabuğun ilk iletişimi kuran yüzey olması nedeniyle, doku elemanı cephelerin vurgusunu güçlendiren araçtır (Gezer, 2007, sayı:6, sf: 37, 38, 41).

Aytuğ’a (1987) göre doku “doğada doku, mimarlıkta doku, kentsel doku, sanatta doku” başlıkları altında incelenmiştir. Bunlardan ‘Mimari doku’yu incelediğimizde;

“-Mimari biçimi ve mekânları oluşturan malzemelerin fiziksel dokusu,

-Malzemelerin, yüzeyi (*kabuk*) oluşturmak üzere kullanımlarında, yapım tekniği ile örgünün oluşturduğu doku,

-Yüzeylere (*kabuk*) bezeme amacıyla işlenen iki veya üç boyutlu elemanların oluşturduğu etki” olarak 3 şekilde ele alındığını görürüz (Aytuğ, 1987, s: 23).

Şekil 3.5 Bir apartmanın ön cephe dokusu, Basel, İsviçre (Herzog & De Meuron) [17]

İzgi’ye göre; Çağlar boyunca yapı öğelerinin veya tüm yapının gerçekleştirilmesinde malzeme; olduğu gibi, yeniden biçimlendirilip veya olduğu maddelerden yapay ve yeni türler üretilip çeşitli yöntemlerle kullanılmıştır (İzgi, 1999, sf:101). Günümüzde teknolojinin gelişmesi ile ortaya çıkan malzeme seçenekleri, tasarımda çok değişik dokuların eldesine imkan vermektedir (Şekil 3.5).

Soygeniş’e (2006, sf: 117) göre “Her malzemenin kendine özgü bir karakteri vardır. Bu karakter, o malzemeye ilişkin renk, doku gibi görsel özellikler olabileceği gibi malzemenin kimyasal, fiziksel özellikleri, taşıyıcılık özelliği, dayanıklılığı, elde edilebilirliği, maliyeti, işleme kolaylığı gibi özellikler de olabilmektedir”.

“Tarihi çevre içinde yapılan yapılarda kullanılacak malzemenin seçimi, çevre bütünlüğünün

devamı açısından çok büyük önem taşır” (Aydın, 1998, sf: 34). “Oluşacak kabukta bulunduğu zamanın izlerini taşıması ve farkının hissedilmesi gerekir. Bu fark için gerekli en önemli etkenlerden biri de malzemedir. Malzeme seçimi çoğunlukla renk ve doku gibi etkenleri de beraberinde getirmektedir” (Onur, 1991, sf: 50). Bu etkenler tarihi dokunun malzemesiyle zıtlık ya da benzerlik oluşturulması durumunda kendini gösterecektir.

Şekil 3.6 Tarihi ve yeni binanın malzemeleri ile doku farklılığı oluşturması
(fotoğraf: Hande Düzgün, 2008, Frankfurt)

Zıt malzeme kullanımı ile yeni yapı ortaya çıkar (Şekil 3.6), benzer malzemede ise kendisini ayırt etmek zorlaşır. Yeni yapı, benzer malzemenin kullanıldığı durumlarda malzemenin dokusu ve renginin farklılığı ile zıt malzeme kullanımında ise malzeme boyutları, sistemi ve renk uyumu ile yorumlanabilmektedir (Şekil 3.7).

Şekil 3.7 Benzer malzeme - farklı doku,
Murcia Belediye Sarayı Ek Binası [14], [15]

Sonuç olarak dokunun yapı kabuğunun bize ilk tesiri olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla

özellikle tarihi çevrelerde yeni yapı tasarlarken dokuların seçiminde, kendisini oluşturan malzemenin seçimi, sadece görsel değil psikolojik etkisi de göz önünde bulundurulmalıdır.

3.1.1.4. Biçim

Biçim, Türk Dil Kurumu sözlüğünde "Bir nesnenin dış çizgileri bakımından niteliği, dıştan görünüşü, şekil" olarak açıklanmaktadır [1]. Biçim en genel anlamda: "bir şeyin, bir mekanın şekli, bir binanın kitlesi, bir bütünün yapısı" olarak tanımlanmaktadır. Tasarımın belirli kenar çizgileri ile bir kalıba bürünmesi veya bir nesnenin dış sınırları, biçimi oluşturmaktadır (Kıran ve Baytın (Polatoğlu), 2002, sf: 15, 16). Kısacası biçim: "nesnelere, ayırt edici özelliklerini veren maddi öğelerin kurgusudur." Bu bağlamda, mimarlık yapıtının biçimi onun ayırt edilme özelliğini oluşturan maddi öğelerinin kurgusudur (İzgi, 1999, sf: 180, 181).

Bölüm 1.3.3. Biçim – Biçimleniş – Biçimlendirme' de ayrıntılı olarak tanımlanan 'biçim'i Kant: "Zihnin bir özelliği olarak birey tarafından maddi nesneye yüklenen nitelik" şeklinde tanımlamaktadır. Biçimin yorumlanma öznelliğine bağımlılığını vurgulayan bu görüş, yapıda:

-görsel iletişimin başlaması

-algılamanın sürmesi ile geçerlilik kazanır. Bu özel durumlar dışında mimarlık yapıtı gerçekleştirildiği anda içeriğindeki biçimle birlikte var olur (İzgi, 1999, sf: 180,181).

Tanımlanması zor olan karışık ve rastlantısal çizgilerin oluşturduğu şekiller yerine matematiksel olarak ifade edilebilen geometrik şekillerin daha kolay tanımlanması söz konusudur. Onat (1991, sf: 4, 6)'a göre uzay veya üç boyutlu geometri, üç boyutuyla tanımlanabilen dolayısıyla belirli bir hacme sahip olan katı cisimleri konu edinmiştir. Üç boyutlu geometrik tüm biçimler asal geometrik şekiller/yüzeylerin bir araya getirilmesinden elde edilmiştir. 'Kare, üçgen ve daire' başlıca şekil / düzlem / yüzeyler, bunlardan oluşan asal geometrik biçimler ise 'küp, prizma, piramit, silindir, koni, küre'dir. Mimaride kullanımı ise çeşitli şekillerde olabilmektedir. Geometrik asal biçimler tek başlarına yalın bir şekilde kullanılabileceği gibi (Şekil 3.8), işlenerek / değiştirilerek (boşaltma – eksiltme – ekleme – parçalama - bütünleştirme...) ve bir arada (kümesel – çizgisel – sarmal – ışınsal – salkımsal - ızgarasal düzenlerde...) da kullanılabilmektedirler.

Düzgün geometrik biçimlerin oluşturduğu bütünün parçaları birbirine benzer veya birbirleriyle uyumlu ve düzenli olarak ilişkilidir. Düzgün olmayan biçimlerin parçaları birbirine benzemez ve birbirleriyle ilişkileri düzensizdir. Dolayısıyla düzgün ve düzgün olmayan geometriler yoluyla kurulan mimari kompozisyonlarda farklı parça-bütün ilişkileri

gözlenir (Ulus Uraz, 1993, sf: 80).

Şekil 3.8 Geometrik biçimlerden oluşan yapı kabuklarına örnekler [44]

Cordan (2002, sf: 174) bu kavramını şu şekilde özetlemektedir: Mimarlıkta matematiksel ve geometrik düzenlerden, form ve biçimlerden yararlanma Antik Yunan'daki 'Altın Oran', Le Corbusier'in 'Modulor'ü....vb ilke ve kurallardan da anlaşılacağı gibi çok eskiye dayanmaktadır. Günümüzde de özellikle belli bir modül'e, gridlere ya da orantılara, geometrik şekil veya biçimlere dayalı yapılan tasarımlar, yapım kolaylığı sağlamakta, boyutsal koordinasyon ve standartlaşma sağlamaktadır. Ayrıca Dekonstrüktivist çalışmalar, öklid geometriyi sorgulamakta, geometrinin yasa ve kurallarını yeniden gözden geçirmeye dayalı biçim kompozisyonları ile tasarım alanında yeni bir dönem başlatmışlardır.

Bilgisayar teknolojisindeki ve bilimdeki gelişmeler, yapı malzemelerindeki yenilikler ile 'fraktal geometri'nin ortaya çıkması ve mimarlık ürünlerinde yeni biçimlenmelere olanak sağlamıştır. 1975 ten sonra matematik ve diğer bilimlerdeki yeni düşüncüler mimarlığa da yansımıştır. Fraktaller, sonsuz boyutta detay ve bunların farklı düzeydeki boyutlarının 'self-similar', kendine benzer strüktürler içermektedir (Soygeniş, 2006, sf: 53,54).

Unutulmaması gereken nokta, yapının biçimlenmesinde ortam etmenidir. Çevreye uyum sağlama ve karşıtlık yaratma, davranış ve ilke olarak biçimlendirmeyi yönlendirir. Mimarlık yapıtı bu bakımdan kendine dönüklüğü, sınırlılığı aşar, yer aldığı ortamı-çevresini doğal ve yapay değerleri ile birlikte kapsamına alan yaygın ve çok yönlü bir biçim bütünlüğünün parçası olma özgürlüğüne ulaşır (İzgi, 1999, sf: 180, 181).

Şekil 3.9 Biçimin fonksiyona izin vermesi, City Hall (Norman Foster) [19]

Özellikle tarihi bir çevrede yapılacak yeni yapının bir bütün olarak ele alınması ve yapı kabuğunun biçimlenmesi çok önem arz etmektedir. Tarihsel süreçte yapılan incelemelerde de görüldüğü gibi önem sırasına göre biçimin fonksiyonun ardından gelmesi, daha sonraları biçimin sembolik anlam taşıması gerektiği düşüncesi ve fonksiyonun biçimi takip etmesi, ikisinin ayrılmaz bir bütün oluşturduğu görüşü ve gelişen teknoloji ile biçimin fonksiyona izin verir noktaya gelmesi (Şekil 3.9) ile mimaride yeni anlamların ve yorumların ortaya çıktığı bir gerçektir. Yeni yapıların, içinde bulunduğu bağlama göre biçimlenmesi, bazen çevresiyle tam bir uyum sergilemesi bazen de sembolik olma durumuna kadar giden zıtlık şeklinde ortaya çıkmaktadır (Van Der Voordt ve Van Wegen, 2005, sf: 13-68).

3.1.1.5. Ritm / tekrar

Ching (2007, sf: 356) ‘Ritm’i: “Belirli çizgilerin, şekillerin, biçimlerin ya da renklerin düzenli ve armonik bir şekilde kendini tekrar etmesi” olarak tanımlamaktadır.

Kuban’ a (2007, sf:64, 65) göre ise “Bir biçimsel düzende, benzer öğelerin veya öge gruplarının birbirini izlemesi, Ritm adı verilen zaman içinde yinelenme duygusunu uyandırmaktadır. Genellikle iki etmen ritmin etkisini sağlar ve yoğunluğunu saptarlar:

-Tekrar eden öğelerin sayısı

-Tekrar eden öğelerin zaman-mekân içinde sürekliliği” dir.

Şekil 3.10 Fener – Balat (Fotoğraf: Hande Düzgün, 2005)

“Gerek kütle boyutunda gerekse eleman boyutunda kullanılan ritim veya tekrar, bir elemanın veya eleman grubunun devamlı veya belli bir düzen içinde tekrarı olarak tanımlanabilir. Bu elemanların yakınlığı, uzaklığı, tekrar sayısı farklı etkiler yaratır. Kolon elemanlarının tekrarı veya cephelerde pencere elemanının tekrarı, mimaride çokça kullanılmış olan ritim örnekleridir. Kütleler arası devamlılığı sağlamada, iç mekân, dış mekân bağlantısını güçlendirmek amacıyla da kullanılır” (Soygeniş, 2006, sf: 60-61) (Şekil 3.10).

Mimari açıdan ritmi birkaç değişik şekilde açıklayabilmek mümkündür:

-Kütlesel anlamda girinti çıkıntılarda, duvar parçalanmalarındaki doluluk ve boşluklarda, mekânsal elemanlarda, seçilen malzemenin biçimsel veya dokusal özelliklerindeki tekrarlardan oluşan ritme ‘*oransal ritim*’ denilebilir. Mimaride aynı kütlelerin tekrarları ve örüntülerinde oransal ritimleri oluşturmak en önemli biçimsel düzen ilkesidir. Düzendeki süreklilik, yönlendirici elemanların netliği, binaların yatay ve düşey vurgusu, ölçülü vurguların tekrarı ile oluşmaktadır (Gezer, 2007, sf: 23) (Şekil 3.11).

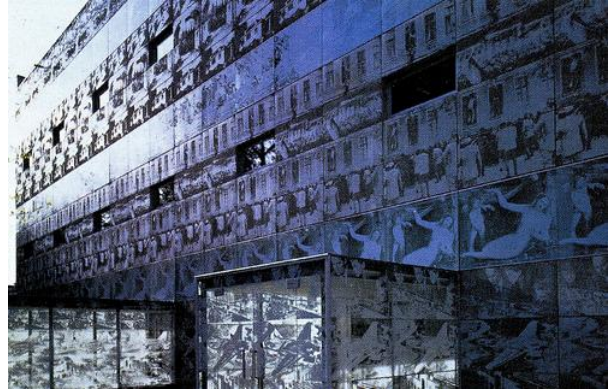
Şekil 3.11 Kütlesel ve cephesel ritim [20], [21]

-Strüktür sisteminde, taşıyıcıların zorunlu tekrarı '*strüktürel ritmi*' verir. Strüktürde yer alan yapı elemanlarının kurgusu doğal bir sonuç olarak ritmik bir örüntü oluşturur ve bu çoğu zaman kabuğun görsel etkisine de yansır. (Bu düzen, Öklid ve Fraktal Geometriye dayanan tasarım anlayışlarının temelini oluşturmaktadır.) Strüktürel elemanlar mekânlarda olduğu gibi yapı kabuğunun dolayısıyla yapının boyutlarını hissettiren en önemli ritmik öğelerdir (Gezer, 2007, sf: 24, 25) (Şekil 3.12).

Şekil 3.12 Strüktürel ritm [33] , (fotoğraf: Hande Düzgün, 2008)

-Kullanılan malzemenin kendi özelliği, optik dokuları veya çeşitli renk ve biçimlerde düzenlenerek oluşturulan desenleri ve bu desenlerin tekrarlanarak farklı grid örüntüler meydana getirmesi, '*malzemenin dokusal ritmi / desenlerin ritmi*' diyebileceğimiz küçük ölçekte armonik bir ritim oluşturur (Gezer, 2007, sf: 26) (Şekil 3.13).

Şekil 3.13 Dokusal ritm [34], [35]

-Renklerin mimaride bir uyum içinde, karşıtlık veya uyum ilkeleriyle kullanılması ile '*renk ritmi*' oluşur. Renklerin belirlenmiş bir armonik sistemde tekrarı, görsel ritmi sağlar ve mimariye ayrı bir görsel açılım sunar (Gezer, 2007, sf: 27) (Şekil 3.14).

Şekil 3.14 Renk ritmi [36] , [37]

Kuban’a göre “Bütün diğer olgular gibi ritmin de kendi içinde bir estetik niteliği yoktur. Fakat tanımlanabilir, hatta sayısal olarak ifade edilebilir olması, mimari kompozisyonun değerlendirilmesinde bir eleştiri aracı olmasını sağlamaktadır.” (Kuban, 2007, sf: 66). Strüktürel, cephesel, dokusal, her ne şekilde olursa olsun, içinde konumlandığı çevreyle bağlamsal uygunluğun sağlanmasında, yapı kabuğunun biçimlenmesinde dikkat edilmesi gereken çok önemli bir ölçüttür.

3.1.1.6. Hareket

Klasik tanımıyla hareket, yapı kabuğundaki cephesel ve kütle hareketler (Şekil 3.15), ışık-gölge hareketlerinin ve değişik ritimlerin uyandırdığı dinamizm etkisi şeklinde tanımlanırken, gelişen teknoloji sayesinde bugün başka anlamlar da yüklenmiştir.

Şekil 3.15 Kütle hareket (Fotoğraf: Hande Düzgün, Köln, 2008)

Mimarlıkta hareket kavramı yeni yeni önem kazanmaya başlamakta, bugün kullanılan dinamik, taşınabilir yapı kısımları, döner tesisler, ışık ve bunun gibi efektlerle yapılan dinamizm etkileri artık hareket unsurunun yapı kabuğunda kullanıldığını ve hızla gelişen teknoloji sayesinde gün geçtikçe önemini arttırtacağını ortaya koymaktadır (Güngör, 2005, sf: 85).

Günümüz teknolojisinin verdiği imkânlar, çoğunluğu hareket ve değişiklik getiren yeni yaşam biçimleri sayesinde hem yapının bütünü, hem yapı kabuğunu ve içindeki mekânları oluşturan-sınırlayan elemanların hareketi söz konusu olmaktadır. Evvel yüzyıllardaki yerleşik hayat düzeni, özellikle son yarım yüzyıl içerisinde büyük değişikliğe uğramakta, bu da insanların yaşam tarzlarının mimari alana da yansımaya neden olmaktadır.

İnsan hayatındaki bu değişiklikler sonucu yapının bütünü taşınması, konut-lojman-sergi..vb gibi çeşitli amaçlarda kullanılan geçici yapıların ihtiyacı, içinde bulunulan koşullara göre yapı kabuğundaki çatı-duvar-döşeme hatta katların hareketli olması söz konusu olabilmektedir.

Bu konuda yapılan ilk örneklerden sayılabilecek Kisho Krukawa'nın 1972'de yaptığı Nagakin Kapsül Kulesi (Şekil 3.16), hiçbir parçanın birbiri üzerine aynı şekilde oturmaması ve tamamen çıkarılıp takılabilen standart üretilmiş modüllerden oluşmaktadır.

Şekil 3.16 Nagakin Kapsül Kulesi, Kisho Krukawa (1972) [22]

Korkmaz (2009) 'Kinetik Mimarlık Üzerine' adlı yazısında bu konudaki görüşlerini şöyle açıklamaktadır: "Kinetik mimarlık yapının kinetik yani yer değiştirebilir olması veya yapının dönüşebilir yani bulunduğu yerde biçim değiştirebilir olmasıdır." Şekil 3.17'de, Calatrava'nın Pfalz Keller Acil Çağrı Merkezi'nin çatısında kullandığı dört çubuk mekanizması ile yapı kabuğunu nasıl bir sanat eserine dönüştürdüğü görülmektedir.

Şekil 3.17 S. Pfalz Keller Acil Çağrı Merkezi, Calatrava, İsviçre, 1998 (Korkmaz, 2009, sf: 66)

Hareket kavramından ilk anladığımız yer, büyüklük ve işlev amaçlarına uygun biçime getirmek için yapılan değiştirmeler yani fonksiyonellik olsa da, özellikle yeni mimari akımlar ile ortaya çıkan yapı kabuğunun görsel olarak biçiminin ya da yüzeyinin değişimi ile başka boyutlar da kazanmıştır (Şekil 3.18).

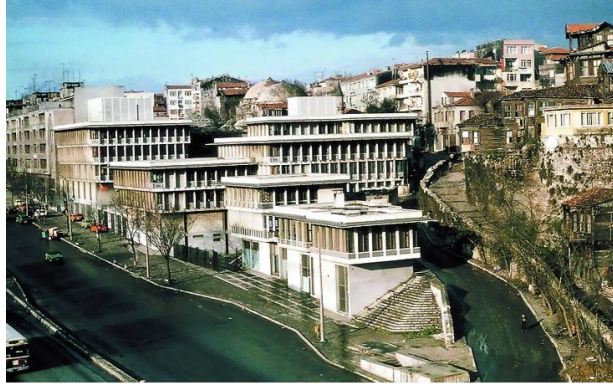
Şekil 3.18 GucklHupf, Avusturya, 1993 (Broker ve Stone, 2008, sf: 55)

3.1.1.7. Koram

“İki zıt ucu uygun kademelerle birbirine bağlayan köprüye koram denir. İki uç arasında uyum içinde geçiş sağlayan bu düzenleme yardımıyla anlamlı ve beğenilmesi kolay bir dizi ortaya çıkar. Uçlar arası farklılıklar ölçü, doku, değer, renk olabilir, bu zıtlıklar yalnız bir bakımdan değil, birçok bakımdan olabilir. Önemli olan ‘iki uç arasındaki zıtlık’ ve ‘uçlar arasında muntazam bir kademelenme’ olmasıdır” (Güngör, 2005, sf: 138).

Güngör ’e (2005, sf: 138-141) göre tasarda üç türlü koram vardır ve bir düzenlemede bunlar ayrı ayrı ya da bir arada kullanılabilirler:

Eksensel Koram: Eğer koram meydana gelirken biçimler bir eksen üzerinde dizilirlerse ya da bu sırada aralarında eksen meydana getirirlerse, bu eksensel koramdır. Meydana gelen eksenin düzgün olması şart değildir, eğrisel ya da zikzak şeklinde olabilir. (Şekil 3.19)

Şekil 3.19 Sosyal Sigortalar Kurumu, Zeyrek [38]

Merkezsiz Koram: Birçok biçimler bir ya da birkaç koram meydana getirecek şekilde birleştirildiklerinde eğer bir merkez noktası belirtilebiliyorsa, bu biçimler kendi aralarında bir merkezsiz koram meydana getirmiş olurlar. Bu dizilim merkezden çevreye veya çevreden merkeze doğru olabilir.

Çevresel Koram: Eğer biçimler çevre üzerinde kademelenirlerse bu türlü korama çevresel koram denir. Bu sırada koramın ya da koramların bağımlı bulundukları merkez alan içinde ya da dışında bulunabilir.

Koram ilkesi, zıtlığın oluşturduğu ilginçlik ve ölçülü kademelenmenin getirdiği oluşturduğu ritmik denge ile hem çok tercih edilen, hem de tasarımlarda göze hitap eden bir ilkedir.

3.1.1.8. Egemenlik

Bir tasarımda bulunan diğer bölgelere, diğer biçimlere ya da diğer gruplara karşı üstünlük kurabilen biçim ya da küme egemen sayılmaktadır. Egemenliğin en çabuk anlaşılan ve en çok kullanılan şekli ölçü egemenliğidir. Bunun yanı sıra tasarımlarımızda değer, doku, renk, biçim ve benzeri bakımlardan egemenlik ilkesini kullanmamız da mümkündür. Her türlü egemenlikte bir zıtlık bulunur. Böylece biçim ya da biçimler grubu diğerine hakim olabilir ve ona baskın gelebilir (Güngör, 2005, sf: 142).

Bu ilke mimari kompozisyonların hepsinde olmasa da çoğunda, kompozisyonların içerdiği biçimler ve mekânlar arasında gerçek farklar olduğunu ortaya koyar. Bu farklılıklar, bir anlamda sözü edilen biçimin, mekânın ve ya başka bir öğenin önem derecesini ve bunların genel organizasyondaki işlevsel, biçimsel ve simgesel rollerini yansıtmaktadır. Genel organizasyon içinde öneminin ve anlamının öne çıkabilmesi için öğelere kazandırılması gereken özellikler 3 şekilde olabilmektedir:

-Boyut yoluyla

-Şekil yoluyla

-Konum yoluyla (Ching, 2007, sf: 338)

Şekil 3.20 Boyut ve şekil yoluyla egemenlik (Jencks, 2005, sf: 13)

Tarihi çevrede biçimiyle ve boyutuyla, renk ve dokusuyla egemenlik kuran ve önemi kendi üzerine çeken yapılar günümüzde oldukça fazladır. Bu şekilde kurulan egemenlik, başka simgesel roller üstlenmekte, tarihi çevreye yaklaşım biçimi olarak tartışılır hale gelmektedir. (Şekil 3.20)

3.1.1.9. Denge

Güngör 'e (2005, sf: 145) göre tasarımı oluşturan düzenlemelerde söz konusu olan öğelerin renkleri, değerleri, dokuları, yönleri, aralıkları, ölçüleri birbirleriyle kıyaslandığında genel bir denge hissedilmeli, herhangi biri tasarın ağırlık merkezini sadece kendine kaydırmamalı, ya da birçok ağırlık merkezi oluşturarak karmaşa ve dengesizlik yaratmamalıdır.

Aydınlı (1993, sf: 58) ise bu konudaki görüşlerini şöyle belirtmektedir: “Başarılı bir kompozisyonda kullanılan öğelerin ilişkisinde çizgisel, yüzeysel, hacimsel ve oransal bir denge hissedilmelidir. Duvarlar ve pencere boşlukları, malzemenin görsel karakterinden kaynaklanan uygunluk-zıtlık, düşey ve yatay etkiler, girinti ve çıkıntılar, doğrusal ve eğrisel yüzeyler .. vb. gibi mimari öğelerin düzenlenmesindeki denge, biçimsel bir estetik değer olarak önem kazanmaktadır. Etkiyi arttırmak ve bir imajın önemini vurgulamak için, genelde, onun bütünleyici kavramını veya zıttını da bir arada ve dengeli bir biçimde düşünmek gerekmektedir.” “Günümüz mimarlığında doluluk-boşluk oranlarında yaratılan denge, gerek yüzeysel, gerekse hacimsel kompozisyonlar ile vurgulanmaktadır. Bu denge hem birbiriyle

uyum yaratan, hem de farklılıkların birbirleriyle ilişkilerinden doğan zıtlıkla kurulabilmektedir (özellikle Dekonstrüktivist mimaride)” (Aydınlı, 1993, sf: 61) (Şekil 3.21-Şekil 3.22).

Şekil 3.21 Bütünleşik denge [39]

Şekil 3.22 Zıtlıkla denge [40]

Denge, alışılmış ve huzur veren bir etki yarattığı için dikkate alınması gerekli bir ilkedir. Tasarımlarda genel dengenin oluşumunun, bir dengesizlik durumunun göze batmamasının sağlanmasının dışında, düzenlenmesinde 2 türlü organizasyonel dengeden söz edilebilir:

Şekil 3.23 Bakışık (simetrik) denge [41]

Bakışık denge (simetrik denge): Bir eksen etrafında öğelerin bakışık(simetrik) olarak yerleştirilmesi sonucunda ortaya çıkar. Bu eksen düşey, yatay ya da eğik konumlu olabilir. Bu denge türü kesin ve kararlıdır. Fakat ilginçlik barındırmadığından, yarattığı etki sıkıcılığa doğru gidebilir (Şekil 3.23).

Şekil 3.24 Schröder Evi, Rietveld (Thiel-Siling, 2005, sf: 45)

Bakışimsız denge (asimetrik denge): Eğer yapılan düzenlemede denge belirli bir simetrik düzen yoluyla değil de, serbest bir tarzda yerleştirilmesi sonucunda elde edilmişse, bu denge bakışimsız(asimetrik)dır. Yaratması daha zor olup, ustalık istese de, içinde barındırdığı değişkenlik nedeniyle ilgi çekicidir (Güngör, 2005, sf:145-147) (Şekil 3.24).

3.1.1.10. Birlik

Sözlük anlamıyla “Çokluğun bir bütün olarak verildiği görsel birlik (estetğin önemli bir ilkesi)” olarak tanımlanır [1] (Şekil 3.25).

Şekil 3.25 Guggenheim Müzesi, Bilbao [42]

Aydınlı’ya (1993, sf: 65) göre, “Birlik mimari öğelerin bir araya gelerek oluşturduğu senteze bütünlük duygusu veren bir olgu olarak bilinmektedir.” Her ne kadar Kuban (2007, sf: 61) “birliğin gerçekleşmesi için yapının kavranabilen öğelerinde ve bütününde aranan özelliklerin birbirleriyle çelişkili olmaması gerektiğini ve ‘üslupta bütünlük’ olmaması halinde birlik etkisinin azalacağını” belirtse de, Aydınlı (1993, sf: 65) “son yıllarda çevresel tasarım alanında yapılan araştırmalara göre, birbirinin benzeri olmayan, çeşitlilik gösteren öğelerin, bazı ilkeler doğrultusunda bir araya gelmesi sonucu ortaya çıkan ‘çeşitlilikte birlik’ duygusu, dikkat çekici dominant etki ile ilgi topladığı ve canlılık yarattığı için estetik bir değer oluşturmaktadır” görüşündedir.

Özellikle tarihi çevrelerde yeni yapı tasarımı düşünüldüğünde “görsel ve anlamsal birlik, birbirleriyle olan uygunluk düşünüldüğünde, çeşitlilik-zıtlık karşıt kavramlar olarak ortaya çıkmaktadır. Önemli olan, birlik ile çeşitliliğin ya da karmaşıklığın dengeli birlikteliği sayesinde uyumun elde edilmesidir” (Aydınlı, 1993, sf: 65).

Değişik cisimlerin, mekânların ya da yapıların bir araya gelerek dengeli bir bütün meydana getirmeleriyle birlik doğar. Unutulmaması gereken birliğin oluşabilmesi için önce dengenin gerekli olduğudur (Güngör, 2005, sf: 152) (Şekil 3.26).

İngilizce karşılıkları da ayrıca belirtilmiştir.

3.1.2.1. Şeffaflık/Saydamlık (*Transparency*)

Türk Dil Kurumu sözlüğünde yer alan tanımları ile “Saydam olma durumu, şeffaflık”, “Arka düzeyin görülmesini sağlayan etmen”, “Işığı geçirebilme özelliği (*fizik*)” şeklinde açıklanmaktadır [1].

Güngör (2005, sf: 21)’ e göre saydamlık, eski deyiimi ile şeffaflık, bir cismin arkada kalan şeylerin görünmesine engel olmayacak yapıda olması demektir. Yapılarda saydamlık sadece camlı kısımlarda değil, aralarından görüş olanağı veren bölmelerle ve boşluklarla da sağlanmaktadır.

Mimari açıdan bakıldığında şeffaflık/saydamlık, birçok açıdan ele alınabilmektedir. Doğrudan malzemenin özellikleri ile saydamlık etkisi, doluluk-boşluk ilişkisi ile oluşan geçişlilik ile elde edilen saydamlık, kavramsal olarak şeffaflık etkisinin eldesi gibi birçok yolla sağlanabilmektedir.

Tarihte ilk olarak şeffaflığın eldesi görsel olarak sınırların hafifletilmesi, arkayı görme isteği ile bırakılan boşluklar, açılan pencereler ile olmuştur. Böylelikle yapı kabuğu hafifleyerek iç-dış arasında bütünleşme sağlanmıştır (Şekil 3.27).

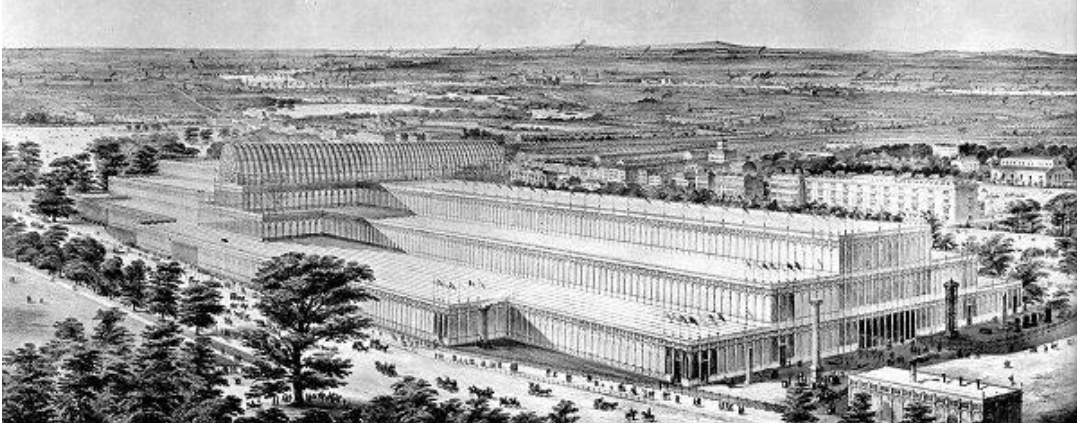
Şekil 3.27 Sınırların hafifletilmesi, Stonehenge [43]

Yapı kabuğunda cam, ilk olarak ancak üretilebildiği boyutlarda ve ara elemanlarla, “pencere” olarak kullanılmaya başlamıştır. Burada amaç sadece çevreyi görebilmek, ışık almak ve iklimin olumsuz etkilerine karşı korunmaktır.

19. yy ile birlikte kömür ve buhar enerjisindeki ilerlemeler sonucunda dökme demir, cam ve çelik gibi yeni materyaller hızla üretilmiş, Endüstri Devrimi’nden sonra camın yapılarda kullanımı hem boyutsal ve sayısal hem de anlamsal olarak farklılaşmıştır. Mimarlar ve mühendislerin işbirliği ile çok katlı modern binaların ve gökdelenlerin önü açılmıştır (Borden

vd., 2009, sf: 328). Teknolojinin ve standartlaşmanın gelişimiyle saydamlık kavramı ve yapılardaki kullanım olanakları değişmiştir.

Roth' a göre yarattığı etki nedeniyle Kristal Saray (Crystal Palace) (Şekil 3.28) adını alan sergi binası, 1851'de Londra'da inşa edildiğinde, mimarları o güne kadar gerekli strüktürleri tasarlama konusunda şaşkına düşürmüştür. Standart cam levhalardan bir zar etkisi ile modüler dökme demir taşıyıcılardan oluşan yapı, tamamiyle şeffaf olan kabuğu ile özünde dev ölçekli bir sera olan yapı, böylelikle dünyaya yeni bir bakış açısı kazandırmıştır (Roth, 2002, sf: 575).

Şekil 3.28 Kristal Saray (Roth, 2002, sf: 575)

Modern Mimari ile cam fonksiyonel olmasının dışında, estetik ve sembolik olarak da kullanılmaya başlanmıştır. Dış mekân ve iç mekân arasındaki sınırların belirsizleştiği, iç-dış geçişliliğin sağlandığı, yapı kabuğunun etkisinin nötrleştirildiği bu anlayış ile cam kastedilen 'şeffaflık/saydamlık' anlamını kazanmıştır.

Şekil 3.29 Fagus Fabrikası, Walter Gropius, 1911 [44]

Walter Gropius'un 1911'de tasarladığı Fagus Binası (Şekil 3.29) şeffaflığın kullanımına yeni

bir yorum getirmesi açısından önemlidir. Gropius, binanın sadece pencere ve kapılarını cam yapmak yerine, strüktürün köşelerine çıkıntı yapan çelik çerçeveler yardımıyla cam asarak hem bilinen pencere anlayışında, hem de cephe algısında değişikliğe gitmiştir. Artık yapı kabuğunun köşeleri, merdivenler, kat hizaları saklanmak yerine bir cam filtre arkasından sergilenmektedir (Borden vd., 2009, sf: 406).

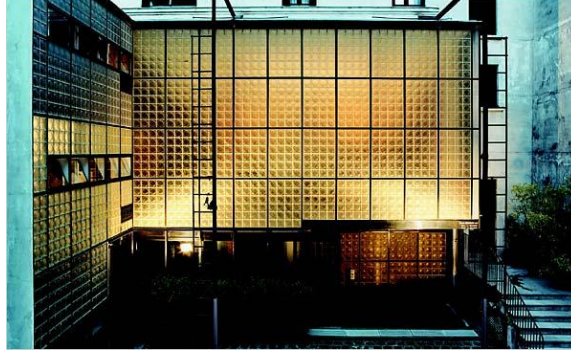
Aynı yüzyılda şeffaflık/saydamlık kavramını en çok kullanan isimlerden biri de Mies Van Der Rohe'dir. Özellikle mimariye getirdiği yenilikler ile örtüşen bu kavramlar her yapısında ayrı bir şekilde kendini göstermektedir. Mies'in çizdiği gökdelen önerilerindeki cam bir kabukla tüm binayı örtme düşüncesi, Farnsworth Evi' ndeki cam kullanımıyla dolayısıyla saydamlıkla kabuğun hafifletilmesi ile doğa - yapı arasında bir bütünleşme yaratma çabası ve yapının yerden yüksek tutulması ile de başka türlü bir şeffaflık eldesi, Barselona Pavyonu'nda yatay ve düşey düzlemler ile arada kalan akıcı boşluklar sayesinde hem planda hem kesitte saydamlaşma, Tugendhat Evi'nde binayı yerden tavana kadar adeta cam duvarlarla kaplaması ile kabuk anlayışında büyük değişimlere yol açmıştır (Şekil 3.30).

Şekil 3.30 Şeffaflığın kullanım şekilleri: Farnsworth, Barselona, Tugendhat [44]

Bütünüyle şeffaf malzeme kullanımı ile elde edilen saydamlık, binanın içi ve dışı arasındaki sınırlamayı kullanıldığı oranda azaltarak görsel bir bütünlük yaratsa da, özel mekânların genel mekânlardan ayrımı konusunda soru işaretleri getirmiştir. Dilekçi' ye (1997) göre, teknolojinin cama verdiği bin bir türlü özellik onun fiziksel boyutunun da değişimine yol açmıştır. Cam artık saydam olmayı değil yarı saydam olma, reflekte olma, enerji üretme ve koruma gibi özellikleri de içeren çok anlamlı bir malzeme haline gelmiştir. Ayrıca saydamlığı artık sadece cam da vermemektedir.

Maison de Verre (Şekil 3.31); şeffaf, yarı-şeffaf malzeme kullanımı ile saydamlığın çeşitli derecelerinden yararlanılarak, yapı içinde özel ve genelin ayrımıyla hem görsel hem de kavramsal sınırlar belirlemesi bakımından önemlidir.

Şekil 3.31 Maison de Verre, Paris [45]

Jean Nouvel, Seine Nehri'nin sol kıyısında yer alan Arap Dünyası Enstitüsü (Şekil 3.32) projesinde otuz bin adet ışığa hassas mercek perdelerini cephe camının arkasına yerleştirmiştir. Adeta fotoğraf makinesinin lenslerinin açılıp kapanması gibi, bu mercek perdeleri de ışığın binaya girişinin kontrol edilmesi için kullanılmış, ama aynı zamanda Arap mimarisinde yaygın olan "mashrabiya" adı verilen geleneksel mimarlık tarzı da bu sistem sayesinde tasarıma yansıtılmıştır. Olduğu gibi taklit etmek yerine, Jean Nouvel tasarımında son derece gelişmiş Batı tarzı mimarlık anlayışını Arap estetiği ile bir araya getirmiş ve katmanlaşma ile oluşan saydamlık ile şeffaflık/saydamlık konusuna bambaşka bir yorum getirmiştir [16].

Şekil 3.32 Arap Dünyası Enstitüsü [16]

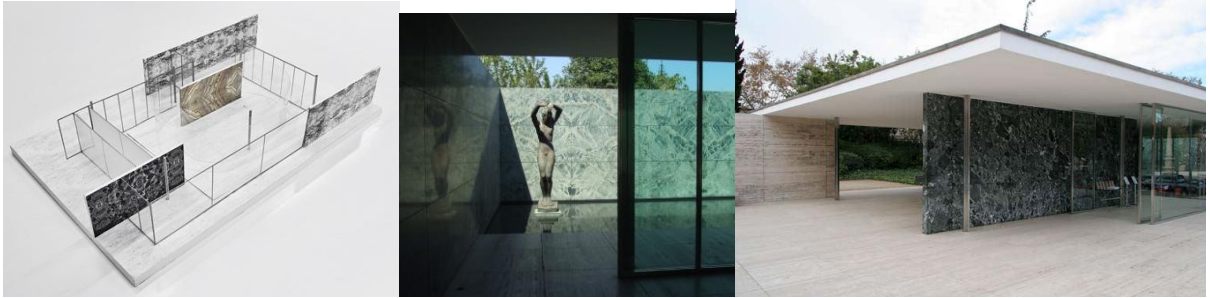
Enercan'a göre, saydamlığı, yeni malzemeleri ve camı kullanan High Tech mimarisinin temelleri, endüstri devrimine ve yüzyıl başına dayanmaktadır. 1970 yılında tasarlanan Willis Faber Dumas binasında silikon ilk defa yapı malzemesi olarak kullanılmış ve bunun sonucunda cam teknolojisinde büyük gelişmeler yaşanmıştır. Temeli Crystal Palace'a, garlara, dayanan High Tech mimarisinde, saydam malzeme ve cam kullanımı dikkat çeker. Yapı adeta kabuklarından kurtulup tüm bileşenlerini gözler önüne serer (Enercan, 2004).

Aynı saydam malzemenin üst üste iki defa kullanılması, saydam olan malzemelerin teknoloji sayesinde değiştirilerek saydamlığı ile oynanması ve yarı saydamlığa ulaşması sağlanabilmektedir. Özellikle ikinci dünya savaşından sonra yeni malzemelerin ortaya çıkışı, var olanların değiştirilmesi ile renkli plastikler, dokulu camlar, tül perdeler gibi değişik malzemeler de bu durumda saf camın yanında yer almaktadır.

3.1.2.2. İç-Dış Geçişlilik (*inside-outside transition / transitivity*)

Bu kavram Venturi'nin (2005, sf: 109) de kitabında belirttiği gibi, Modern Mimarlığın, en önemli katkılardan biridir. 20. yy.'ın en yenilikçi görüşlerinden biri, iç ve dış mekân arasındaki sürekliliği sağlamak için kullanılan, akan mekân diye adlandırılan buluştur. İkisi arasında süreklilik sağlanmasını zorunlu kılan bu kavramda içerisi kendini dışarıda anlatmalı, dışarısı da içeriden haberdar olmalıdır. Venturi, bunun aslında yeni bir şey olmadığını, yalnızca kullanılan araçların yeni olduğunu vurgular. “Akan mekân, birbiriyle ilişkili yatay ve dikey düzlemlerden oluşan bir mimarlık yaratmıştır. Kesintiye uğramayan bu düzlemlerin görsel bağımsızlığı eklenen saydam cam alanların yardımıyla düzenlenir: duvarlarda delikler oluşturan pencereler yok olur, bunun yerine, göz tarafından, yapının olumlu bir ögesi olarak algılanması için duvar kesintiye uğratılır. Köşelere yer vermeyen böyle bir mimari anlayış, mekânsal sürekliliğin varabileceği en uç noktalardan biri sayılabilir.”

Modern mimari ile ortaya çıkan bu kavram, yapı kabuğunun sınırlarında belirsizlik, içerisi ve dışarısı arasında geçişlilik anlamında kullanılmasının yanı sıra, bazı tasarımlarda yapı elemanlarının anlamlarının sorgulanarak farklı bir biçimde yorumlanması şeklinde de söz konusu olmaktadır. Ör: köşe birleşimleri, hareketli duvarlar, boydan boya camlar... vb. gibi

Şekil 3.33 Barselona Pavyonu, Mies Van Der Rohe [31]

Mies'in Barselona Pavyonu'nda 'iç-dış geçişlilik' kavramını tamamen vurguladığı görülmektedir. Birbiriyle direk olarak birleşmeyen, iç-içe geçen duvarlar, bilinen pencere anlayışının yok olması, camın duvar şeklinde bölücü bir eleman olarak boydan boya kullanımı

ile sınırlarda belirsizlik sağlanması, iç ve dış arasındaki süreklilik-geçişlilik yaratmaktadır (Zimmerman, 2006) (Şekil 3.33).

3.1.2.3. Masiflik (*massive/ monolithic*)

Masiflik, yekparelik, anıtsallık, rijitlik, homojenlik... vb gibi mimari ifadeleri de beraberinde getirir. Bu kavramda kastedilen, tek parçalık, rijit olarak tek malzeme kullanımı olabileceği gibi, birkaç malzemenin kullanımı, yapı kabuğundaki oranlar, renkler, dokuların birlikteliğindeki birlik ve düzen ile masif bir etki uyandırması da söz konusu olabilir.

Mimari yapı kabuğunda, dolu – boş oranlarında doluluğun fazlalığı, şeffaflık – masiflik ilişkisinde masifliğin fark edilir derecede daha baskın olması, bütünlüğün parçalılığa tercih edilmesi, hacimsel, yüzeysel hatta çizgisel öğelerin bir bütün olarak algılanabilmesi, aynı renklerin kullanılması gibi etkiler masiflik kavramını oluşturmaya yardımcı olmaktadır.

Masif olma durumunun temelinde “görsel düzenleme ilkelerinden olan ‘birlik’ ‘bütünlük’ ilkesi yatmaktadır. Birlik olma duygusunu güçlendiren uygunluk, farklı hareketlerde çizgi, biçim, renk, doku ve açıklık-koyuluk etkisi veren öğelerin bu doğrultuda düzenlenmesi sonucu yaratılmaktadır” (Aydınlı, 1992, sf: 50).

Şekil 3.34 Özel – genel mekân ayırımında masiflik, Wiley Evi (Venturi, 2005, sf: 20)

Philip Johnson, Wiley Evi’ nde (Şekil 3.34) şık pavyonun olası basitliğinin daha da ötesinde bir noktaya ulaşmaya çalışmıştır. Bu yapıda özel yaşam işlevlerini zemin katın tabanında masif bir kütlede toplayarak, diğer işlevlerden belirgin biçimde ayırmıştır; günlük yaşama ilişkin işlevler ise üst kattaki şeffaf pavyonda yer almaktadır. Böylelikle masiflik kavramı, özel ve genel mekânların ayırımında önemli bir rol oynamıştır (Venturi, 2005, sf: 19).

Şekil 3.35 Yahudi Soykırım Müzesi [32]

Sadece fiziksel özellikleri ile değerlendirilmemesi gereken bir anıt niteliğindeki Yahudi Soykırım Müzesi (Şekil 3.35) de masiflik özelliği taşıyan bir yapıdır. Yapıyı oluşturan dış kabuk keskin dönüşler ve zikzak biçiminde yırtıklarla bölünmüş düzlemlerden oluşsa da kütsel olarak katı, ağır, baskın ve masif bir etki uyandırmaktadır. Burada amaç sembolik değerini yapı kabuğundan okutmak, iç mekâna girilmeden önce istenilen etkiye hazırlamaktır.

3.1.2.4. Katmanlaşma (*layering/ stratification*)

Modernizm, yapı kabuğunu iç ve dış arasında ilişki kuran tek bir eleman olarak değerlendirmektedir. Fakat Post-Modernizm ile birlikte bu anlayış yavaş yavaş değişmeye ve katmanlaşmaya başlamıştır.

Venturi, ‘Mimarlıkta Karmaşıklık ve Çelişki’ adlı kitabında (2005-son basım-, sf: 17) anlam açıklığından çok anlam zenginliği öneminden bahsetmiştir. Ona göre eğer mimarlık birçok düzeyde değişik anlamlar yaratabiliyorsa, çeşitli öğeleri aynı anda çeşitli biçimlerde okunuyor ve kullanılabiliriyorsa, o geçerli bir mimarlıktır. Dışlayarak kurulan kolay bir bütünlükten çok, zor ulaşılabilen bütünlük amaç edinilmelidir. Modernizme yaptığı eleştiriyi kısaca şöyle özetlemiştir: “More is not less” (mimariye bir şey eklemek onun değerini azaltmaz).

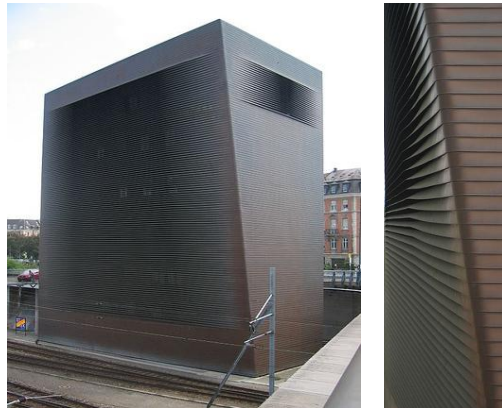
Yapı kabuğunun, dışarıyla ilişki kurulan sınırı teşkil etmesi nedeniyle mimarinin önemli bir bileşeni olması, özellikle çeşitlilik kavramının en çok kullanılabilecek alanlarından biri haline dönüşmesine neden olduğu ve katmanlaşmanın da çeşitlilik ile sağlandığı görülmektedir.

Gelişen teknolojinin getirdiği bol çeşit imkanı ile, yeni teknikler ve malzemeler, görsel değişiklik arayışları, hatta tasarım felsefesindeki çok anlamlılık, yapı kabuğunda ve biçimlenişinde renk, doku, biçim, modül malzeme..vb gibi çeşitlilik imkanı sağlamaktadır. Yapının dış sınırında görülen bu tarz değişiklikler, zenginlikler ve yarattığı etkiler, görsel anlamda hem tekil olarak, hem de içinde bulunduğu çevrede (kentsel anlamda) dinamiklik yaratmaktadır (Kaya, 2006).

Dilekçi (1997, sf: 51-62), katmanlaşma konusunu bir çok şekilde açıklamıştır. Ona göre çağdaş binalarda önemli olan sadece cepheler değil, anlam zenginliğine sahip duvarlar, binaların kutular içine sokulması, başka malzemeler kullanarak cepheleri kapayan bir deri oluşumu, birden çok malzeme tabakasının kullanımı ile yapı kabuğunun görsel kavrayışında çeşitlilik sağlama gibi yeni anlayışlardır. İzleyici ve yapı kabuğu arasındaki –peçe gibi inşa edilmiş katmanların kullanımıyla arttırılmış- gerilim, mimaride son dönemde sıkça bahsedilen ‘katmanlaşma’nın bir getirisiidir.

Şekil 3.36 Ricola Europe Factory, Mulhouse,1994 [23]

Şekil 3.37 Signal Box 4, Basel [24]

Şekil 3.38 Dominus Winery, California, 1995 [25]

Şekil 3.39 Laban Dance Centre, London [46]

Yapı kabuğunun bu anlamda zenginleştirilmesi ve geliştirilmesi konusunda en başarılı örneklere sahip mimarlar arasında Herzog & de Meuron sayılabilir. Kullandığı elemanların çeşitliliğinin ustaca birleşimi ile oluşturduğu kompozisyonlarla, çoğunlukla mimari yüzey üzerindeki vurguya dikkat çekip, yapı kabuğuna yoğunlaşmaya neden olmaktadır (Şekil 3.36, Şekil 3.37, Şekil 3.38, Şekil 3.39).

Şekil 3.40 Cartier Foundation, Jean Nouvel [26]

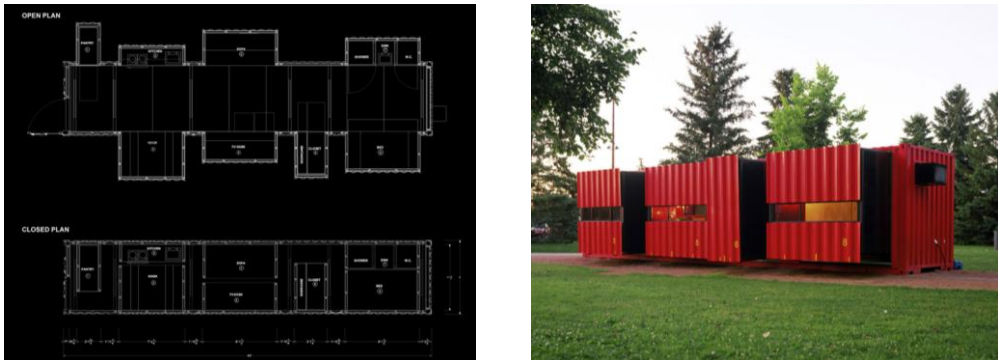
Bu türden kabuk oluşumları bir strüktürü olan, kendi mekânını oluşturan, bazen yarı şeffaf, bazen bir imaj projeksiyonu olan bir filtre haline gelebilmektedir. Cartier binasında mimari efekt masif kütlenin sınırlarını aşan, bulanıklaşan, yüzeyler arasında bir ilişkiyi anlatan bir yoruma sahiptir. Binanın başladığı ve bittiği noktalar belirsizleşmiştir çünkü yapay şeffaf bir cephe arkasından gökyüzü ve sedir ağaçlarının gözükmesiyle sınırların ve katmanlaşmanın vermiş olduğu algı karmaşası ile yeni bir cephe kavramı oluşturulmuştur (Dilekçi,1997, sf: 54). (Şekil 3.40)

3.1.2.5. Esneklik (*Flexibility/Multifunctionality*)

Esneklik, sözlük anlamı ile: “Bir dış kuvvet etkisi ile biçimi değişen ağacın, etki kalkınca kendiliğinden doğal biçimine gelmesi özelliği” ve “Sınıflamada, bina yapımında ya da benzeri bir çalışmada sonradan duyulacak gereksemeler için önceden göz önünde bulundurulmuş olanak” şeklinde tanımlanmaktadır [1]. Burada ikinci tanımın mimarlıkta esneklik kavramına daha yakın bir tanım olduğunu belirtmek gereklidir.

Schulz (1965), esneklik kavramını iki şekilde ele almıştır: İlk olarak çeşitli elemanların eklenmesi veya çıkarılması ile yapının bütünlüğünü kaybetmeden büyümesi ve küçülmesi, ikinci olarak da elemanların kendilerinin veya birbirleriyle ilişkilerinin değiştirilebilmesidir.

Bir yapı, ona ait kabuk ya da mekânlar sadece bir işlev için tasarlanırsa başka fonksiyonlara cevap veremez ve uygun olamaz. Kullanıcılar ve kullanım şekillerinin zamanla değişmekte olduğunu göz önüne alırsak, önemli olan çok amaçlı kullanıma uygun, kişisel yorum ve müdahalelere açık yapılar oluşturmaktır. Bu konuda en önemli örnek isimlerden biri olarak Mies Van Der Rohe olarak verilebilir. Kullanıcıların kendileri için uygun olan ve ihtiyaçları doğrultusunda düzenleyebileceği basit-sade, ama geniş-rahat tasarımlarından da anlaşılabilceği gibi Mies’e göre iyi bir mimari, değişik fonksiyonların çeşitliliğine uyum sağlayabilmelidir (Van Der Voordt ve Van Wegen, 2005, sf: 32, 33).

Şekil 3.41 Mobile Dwelling Unit (LOT-EK, 2002) [18]

Esneklik kavramının yeni kullanımı daha iyi bir çoklu kullanım olanağı sağlayan ve mekânın değişkenliğini sağlayan bir yapı kabuğu ile açıklanmaktadır. Bugünün teknolojisi bize donanımlı yüzeyler ve esnekliği sağlayan elemanlar sayesinde değişebilen mekânlar konusunda başarılı olanaklar sağlamaktadır. Bununla birlikte, son zamanlarda en çok rağbet gören tasarımların daha çok esnekliğe imkân verecek şekilde boyutsal olarak gittikçe küçüldüğü fakat çoklu kullanıma olanak sağlayabilecek şekilde tasarlandığı görülmektedir. Başka bir deyişle maksimum kullanım, minimum tasarım şeklinde açıklanmaktadır. Seri üretim ve tekli kullanım kavramları ve ‘stüdyo daire’ ile ‘konteynır’ ın çıkış noktasını da beraberinde getirmektedir (Gausa vd., 2003, sf: 228, 229). (Şekil 3.41)

3.1.2.6. Akışkanlık (*Blobism- liquidness*)

Akışkanlık kavramı, binanın bütün bileşenlerinden okunabilen, keskin sınırların ortadan kalktığı, amorf ve esnek biçimler şeklinde açıklanabilmektedir. Yapı kabuğunu ele alacak olursak, dijital teknolojilerin ortaya çıkması ile tasarımlarda yeni oluşan bu tarz, yüzeylerin ‘akışkan olma’ fikrini oluşturmaktadır. Bilgisayar teknolojisinin bir ürünü olan bu yaklaşım, dijital olanaklar olmadan gerçekleşmesi çok zor olan biçimlerden meydana gelmektedir.

Yapı kabuğunun yüzeyleri arasında yumuşak geçişler, süreklilik, köşesizlik, eğrilik, eliptik, silindirik yuvarlaklık olarak tasarlanan bu anlayış, İngilizce ‘Blob Architecture – Blobism - Liquid Architecture’ olarak adlandırılmaktadır.

Özellikle 1980’lerden sonra ‘Blob Architecture’ yani Blobizm ile gelişen akışkanlık kavramı, daha önceleri yapılması hayal edilemeyecek biçimleri ifade eden bir terim haline gelmiştir. Mimarlar artık modelleme programlarını kullanarak, akışkan olarak nitelendirilen yuvarlak geçişli biçimleri oluşturabilmekte ve tasarımdan üretime kadar süreci düzenleyebilmektedirler (Borden vd., 2009, sf: 433, 500).

Şekil 3.42 Selfridges Department Store, Birmingham [29]

Birmingham’da yapılan Selfridges Store binası (Şekil 3.42), 15.000 alüminyum diskten oluşan bir kabuktan oluşan organik bir biçime sahiptir. Binanın dinamik bir biçimi olmasını sağlayan bu yenilikçi örtü veya kılıf, yapının dışını vurgulayan ve oyun haline getiren bu kabuk yaklaşımı ile akışkan bir mimari konsepti yansıtmaktadır (Farrelly, 2007, sf: 85).

Şekil 3.43 Hollanda Spaarne Hastanesi, 2003 [30]

“NIO Mimarlık’ın 2003 te yaptığı Hollanda Spaarne Hastanesi’ndeki otobüs durağı (Şekil 3.43) negatif mekânı yenilikçi bir biçimde kullanan uzun, akışkan ve zarif bir tasarımdır. Fabrika kesimi polistren köpüklerle polyester kaplamadan oluşan tasarım, serbest etkinlik akışına da olanak sağlayan bir dolambaç oluşturur” (Borden vd., 2009, sf: 433, 500).

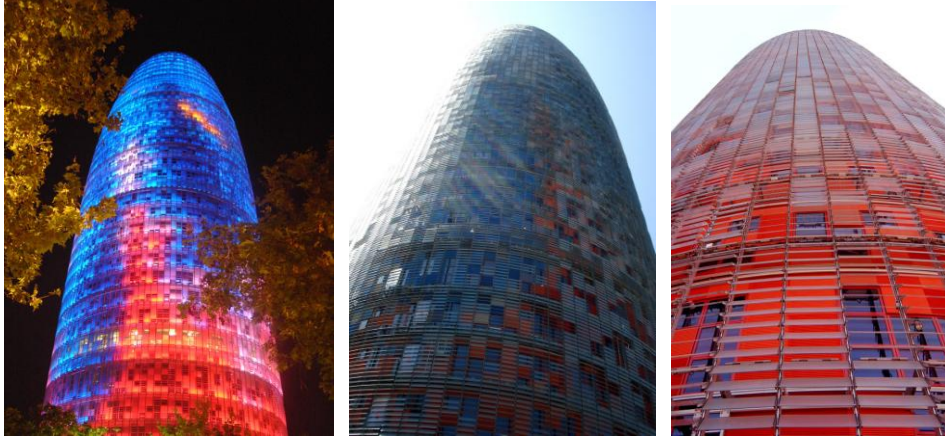
3.1.2.7. Malzemeden Soyutluluk / İmmateryalite (*immateriality*)

Mimaride son dönemlerde benimsenen çözümlerin çeşitliliği şaşırtıcı boyutlara varmaktadır. Teknolojinin ve malzemenin gelişimi mimari anlatıma yeni bir bakış açısı kazandırmaktadır. İnsan hayatındaki hareketlilik, hız ve geçicilik, bilgisayarın insan yaşantısına her alana girmesinden mimarlık alanı da oldukça etkilenmiştir. İmmateryalite yapı ile çevreyi, teknolojiye dayalı bir sistem ile buluşturmaktadır. Teknoloji sayesinde programlanabilir sistemler yardımıyla, bazı öğelerinin sürekli değişmesi söz konusudur.

Yapılarda bu etkinin yaratılması, dışarıdan algılanan yapının kabuğunda fazlasıyla uygulanmaktadır. Bu amaçla yapı kabuğunda, klasik yüzeyin yerini, mimarının kavramsallaştırılması sayesinde dev ekranlar ile değişen görüntüler, parlak yazılar, ışık ve renk oyunları, elektronik oluşumlar almış, böylelikle kabuk kendi malzeme özelliklerini kaybetmiştir.

Jean Nouvel’in Barselona’da yaptığı gökdelende (Şekil 3.44) bulunan farklı renklerdeki

pencereler, LED (Light Emmitting diyode) adı verilen malzemeler ve bilgisayar sistemi bulunmakta, bu sistem günün belirli saatlerinde kırmızı veya mavinin farklı tonlarını yansıtmaktadır. Böylelikle malzemeler doğrudan algılanamamakta, gece ve gündüz oluşumları ile farklılık ve bundan doğan bir zenginlik yaratmaktadır.

Şekil 3.44 Agbar Tower, Jean Nouvel [47]

Aşağıdaki resimde gördüğümüz minimal kütüphane binası, metalik cephe özelliğini akşam ışıklandırma sistemiyle kaybetmektedir (Şekil 3.45).

Şekil 3.45 Des Moines Public Library, David Chipperfield [28]

Toyo Ito, Tower of Winds projesinde; kule etrafındaki küçük lambalar, projektörler ve neon halkaları ile yapı kabuğunu oluşturan malzeme geçirgen hale getirilmektedir. Bina çevresindeki ses, rüzgâr ve hız gibi verileri, özel bir ışık sistemi vasıtasıyla elektronik görüntüye dönüştürmektedir. Buradaki üst üste çakışmalardan dolayı immateryal bir katmanlaşmadan söz etmemiz mümkündür. (Şekil 3.46)

Şekil 3.46 Tower of Winds, Toyo Ito, 1996 [27]

“İletişim sistemlerindeki gelişim, bilgisayar sistemleri yardımıyla bilgi aktarımının yapılara yeni bir biçimde yansması, mimari ürünün biçimlenmesinde farklı bir yöntem olarak karsımıza çıkmaktadır. Günümüzde hakim olan geçicilik, değişkenlik, sanallık kavramları yapıda malzemelerin farklı bir şekilde kullanılmaları yönünde değişmektedir. Malzeme kavramının yeniden sorgulanması ve soyut etkilerinin ön plana çıkması, malzeme kavramının maddeselliklerinin yerini maddesel olmayan etkilere bırakması söz konusudur” (Baktır, 2006, sf: 103).

3.1.2.8. Materyalite (*materiality*)

Mimarın tasarım amacını malzemenin kalitesi ile birleştirmekten doğan materyalite, aslında çok eskilerden beri var olan, fakat günümüzde başka anlamlar da yüklenen bir kavramdır. 20. yy. ‘a kadar materyalite, bir yere, oranın konumuna ve özelliklerine göre binanın neye benzemesi gerektiğini gösteren malzemenin yer ve tür seçimi olarak kabul edilse de, günümüzde çok daha genişleyerek malzeme ve tasarım amaçlarını birleştiren ve geliştiren bir kavram haline almıştır. Gelişen teknolojilerle birlikte yeni malzemelerin gelişimi ve eski malzemeler için yeni kullanım biçimleri de gelişmekte, bu da materyalite kavramını etkili bir yöntem haline getirmektedir. Önemli olan artık sadece malzemeler değil, ayrıca onların bir araya getirilip kullanım biçimleridir (Ballard Bell ve Rand, 2006, sf: 9, 10, 11).

Şekil 3.47’de, değişik malzemeler kullanılarak Hanover’deki istasyon duraklarının yarattığı etki incelenmiştir. Malzemenin sağladığı çeşitlilik, standart üretilmiş durakların da çeşitlenmesine olanak sağlamıştır.

Şekil 3.47 Tram Stations, Hanover (Ballard Bell ve Rand, 2006, sf: 159).

Malzemenin vurgulandığı tasarımlarda, malzemeye kimlik kazandırılması söz konusudur. Ayrıca yapı kabuğunun biçimlenişi de malzemenin yorumlanması ile nitelik kazanmaktadır. Dolayısıyla malzemelerin genellikle mimari kabuğa ve biçimlenişine anlam yüklediğinden bahsedebiliriz. Teknolojinin gelişmesiyle malzeme aynı kaldığı halde, yapı kabuğu ve biçimine yüklediği anlam değişmiştir. Artık malzeme, yeni ve hiç umulmadık bir şekilde kullanıldığında, karakteristik özellikleri alışılmadık şekillerde sunulduğunda, tasarımın seviyesi yükselmiş sayılmaktadır (Şekil 3.48).

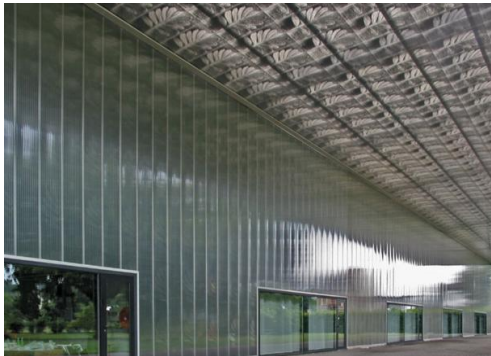
Şekil 3.48 Mining Archives, Almanya (Ballard Bell ve Rand, 2006, sf: 213, 214).

Son dönemlerdeki örnekler incelendiğinde, malzeme konusunda yeni yorumlar geliştiği görülebilmektedir. Malzeme istenilen amaca göre şekillendirilebildiği gibi, kimyasal işlemlere tabii tutulabilmekte, farklı malzemeler ve sistemler bir arada kullanılarak homojenlik elde edilebilmektedir. Camın mat, parlak, kumlu, telli, temperli, renkli, dokulu, dokusuz, şeffaf, yarı şeffaf, bombeli, ışığa duyarlı, çift yüzeyli, kırılmaz...vb gibi oluşu; dayanıklı, kırılmayan, çizilmeyen plastikler, mikalar, fiberglas vb. gibi malzemelerin çıkışı, parlak malzemeler (titanyum, alüminyum, uçak çeliği, paslanmaz çelik..) yeni ve farklı yorumlanabilen bazı malzemelere örneklerdir. (Şekil 3.49)

Şekil 3.49 Milano Ticaret Merkezi,
Deneyisel Müzik Projesi, Seattle (Puglisi, 2008, sf: 206, 163)

Ayrıca günümüz mimari örneklerinin çoğunda, klasik malzemelere, malzemenin kendi gücünü vermeye çalıştıkları da görülmektedir. Bu güç, çarpıcı bir etki yaratarak ılık, soğuk, yumuşak, sert gibi izlenimlere neden olarak insanlara başka duysal deneyimler kazandırmalıdır. Bunun yanı sıra değişen karışımlar ve oyunlarla da güçlü ve yeni bir malzeme etkisi yaratılabilmektedir. Herzog & de Meuron bu konuda görüşlerini: “Önemli olan bu ipek ekranlı yaprakla bir mimarlık ürünü inşa ettik, bir sanat ürünü değil. Onları tuğla veya taş gibi görünecek bir şekilde uyguladık. Aslında binanın çok güncel, ama aynı zamanda eski binaların taş işçiliği gibi görüldüğünü düşünüyoruz” şeklinde yorumlamışlardır (Dilekçi, 1997, sf: 85, 86). (Şekil 3.50)

Şekil 3.50 Ricola Europe Factory, Mulhouse, 1994 [23]

3.1.2.9. Metafor / Mecaz (*metaphor*)

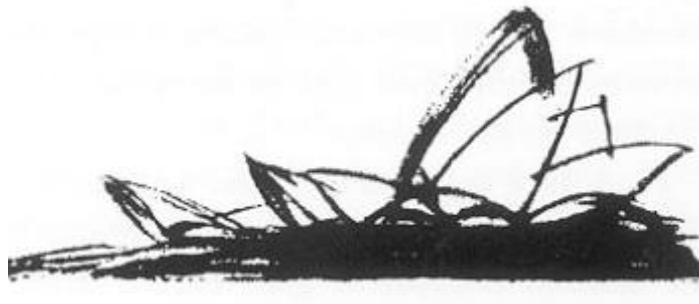
İngilizce ‘metaphor’ sözünden dilimize yerleşmiş olan kavramın Türkçe karşılığı ‘mecaz’dır. Sözlük anlamıyla mecaz, “Bir ilgi veya benzetme sonucu gerçek anlamından başka anlamda kullanılan söz”, “Bir kelimeyi veya kavramı kabul edilenin dışında başka anlamlara gelecek biçimde kullanma” demektir [1].

Özünde felsefik bir anlam taşıyan bu kelime “öz ve tüm anlamıyla kullanılmayıp, onun bir özelliği amaçlanarak öne sürülen söz” şeklinde de açıklanmaktadır (Anonim, 1981).

“Mecaz, dilde, edebiyatta..vb diğer yaratıcı alanlarda anlamı güçlendirmek, yeni anlamlar bulmak veya anlam çağrışımları yaratmak amacıyla başvurulmuş yollardan biridir. Dilde olduğu gibi mimarlıkta da kullanılan bu yöntem ile mimarlıkta mecazi anlamlar, metaforlar, benzerlikler, zıtlıklar ve çağrışımlar aracılığı ile bir şeyi bir başka şey olarak görmek ve düşünmek konusunda yardımcıdırlar” (Cordan, 2002, sf: 184).

Lökçe (2005) metafor / mecaz’ ı mimarlıkta bir anlatım aracı olarak görmektedir. Metaforik / mecazi bir anlatımda hem yaklaştırma çağrışımları, hem de karşılaştırma çağrışımları mümkün olmakta, metaforların düzeyi içerdiği anlamın karmaşasına göre değişmektedir.

İnceoğlu (2004) ise ‘mimarlıkta metafor’u şöyle açıklamaktadır: “Metafor, bir anlamı ya da tanımı başka bir şeye, sanki o şeymiş gibi taşıma, transfer tekniğidir. Fakat bir olgunun esin kaynağı olarak kullanılması ile metaforik amaçlı kullanılması arasında -çoğu zaman kesin sınırlar çizilemese de- fark vardır.” Burada direk bir benzetmeden söz edilemez, izlerini taşıma, yorumlama ve çağrıştırma söz konusudur. “Mimarlıkta metaforun en yaygın kullanımlarından biri yüksek bir binanın güç, zenginlik, diğerlerinden daha yüksekte olma..vb. gibi anlamlar taşımasıdır” Bu tür çalışmalar aslında çok eski tarihlerden beri mimaride söz konusu olsa da, özellikle son dönem mimari ve post-modernizm ile anlamsal esin kaynağı haline gelmiştir .

Şekil 3.51 Konsept eskizi, Sidney Opera Binası [50]

Şekil 3.52 Sidney Opera Binası [49]

Örneğin, Utzon'un, Sidney Opera Binası'nı hemen yanındaki Sidney Limanı'ndaki yelkenlilerden esinlenerek yaptığı söylenir. Mimarının ilk eskizleri ve yelkeni andıran bir dizi beyaz renkli kabuktan oluşan tasarımı, saf kıvrımlı biçimlenişi ile bu görüşü doğrular niteliktedir. (Şekil 3.51, Şekil 3.52)

3.1.2.10. Karmaşıklık (*complexity*)

Sözlük anlamıyla ele alırsak karmaşıklık “İçinde aynı cinsten birçok öge bulunan, birbirine az çok aykırı birçok şeyden oluşma durumu” yada “Öğelerinin veya gerekli işlemlerin sayısının çokluğu, çeşitliliği yüzünden anlaşılması, yapılması güç olma, karışık olma” anlamındadır [1].

İnceoğlu'na göre (2004, sf: 67, 69) “Karmaşıklştırma sade bir sisteme yeni parçalar ya da kavramlar katmaktadır. Dilimizde karmaşanın ve bir üst aşaması olan kaosun günlük kullanımda olumsuz bir anlam içerdiği bilinir. Buna karşın mimarlıkta, ne karmaşa ne de kaos durumu olumsuz anlamda kullanılmaz.” Çünkü sanatta ve teknolojiye kullanılan malzeme ve teknik kaynaklar çoğaldıkça karmaşılaşmaya doğru bir eğilim gözlenmesi kaçınılmaz olmaktadır. Fakat bu olumsuz bir anlam değil, bilakis çeşitliliğin sağladığı değişiklikten doğan zenginlik içerir (İnceoğlu ve İnceoğlu, 2004, sf: 69).

Şekil 3.53 Haas Haus, Hans Hollein, Viyana [51]

Hans Hollein’ in Viyana’nın en önemli köşelerinden birinde yer alan binası (Şekil 3.53), yapı kabuğunda karmaşanın okunulabildiği bir örnektir. Kabuğun sağır taş duvarlarıyla, yanındaki dokuya uyum sağlayan cephesi, köşeyi döndükçe tamamen şeffaf hale dönüşür ve yakınındaki kiliseye güçlü bir gönderme yapar.

Venturi (2005, sf: 17), ‘Mimarlıkta Karmaşıklık ve Çelişki’ adlı kitabında; modern yaşantının ve sanatsal uygulamaların özünde olan zenginliği ve anlam belirsizliğini kendine temel alan ‘karmaşık ve çelişkili bir mimarlık’tan bahsetmektedir. Ona göre, “Mimarlığın Vitruvius’un tanımladığı üç geleneksel mimari öge olan kullanışlılığı, sağlamlığı ve hoşluğu içerdiği andan itibaren karmaşık ve çelişkili demektir. Mimarlığın kent ve bölge plancılığında artan boyutları ve ölçeği de zorluklara zorluk katar.” Yazar buradaki belirsizliklerden yararlanmayı, karmaşıklıkları olduğu kadar çelişkileri de kucaklayarak hem canlı hem de geçerli olana ulaşmayı önermektedir. Sonuç olarak, anlam açıklığından çok anlam zenginliği önemlidir. Eğer mimarlık birçok düzeyde değişik anlamlar yaratabiliyorsa, biçimi, mekânı ve öğeleri aynı anda çeşitli biçimlerde okunuyor ve kullanılabiliriyorsa, o geçerli bir mimarlıktır. Dışlayarak kurulan kolay bir bütünlükten çok, zor ulaşılabilen bütünlük amaç edinilmelidir.

3.1.2.11. İkonik/ Simgesel (*iconic*)

İlk olarak ‘İkon’ kelimesini sözlük anlamıyla ele alacak olursak “(Yun. eikon = imge) Ortodokslarda İsa, Meryem ya da ermişlerin tahta üzerine mumlu ve yumurtalı boyalarla yapılmış resimlerine verilen ad”dır. Mimarlıkta kullanılan anlamına temel oluşturan tanım ise “Bir kişi, düşünce, akım veya herhangi bir şeyi tek başına simgeleyen ve anlatan şekil veya resim”dir [1].

Mimarlıkta ikonların kullanımı aslında eskiye dayalıdır. Eski çağlardaki dinsel ve yönetsel baskının eseri olarak o dönemin ikonları olarak dini yapılar, idari yapılar ve anıtlar gösterilebilir. Daha sonralarında ikon sayılabilecek binalar, çeşitli stilleri, akımları, aslında yapıldıkları dönemi yansıtır. Aslında ikonik yapı olmak için tasarlanmamışlardır, belli dönüşümleri ve o dönemi yansıttıkları için ikon haline gelirler.

Günümüzde ise ‘ikon’un görsel temsil, işaret edilen bir kavram, temsil edilen şeyin temel niteliklerini yansıtmaya, benzerlik kurma, hatırlatma, yansıtmaya gibi kurduğu ilişkilerin hepsinin dışında başka bir boyut söz konusu olmaktadır. Yılmaz (2009, sf: 62-66) bir yazısında ‘İkonik Bellek Mimarlığı’ şeklinde tanımladığı bu yaklaşımı şu şekilde açıklamaktadır: “Daha önce ismi bile anılmamış kentler, ısmarlama ‘ikon’ yapılarıyla ilginin ve turizmle beslenen sermayenin odağı haline gelmektedirler. Günümüzde yıldız mimarlara ‘ikonik’ yapılar ısmarlamak şehirler için bir tür yarışta öne geçme hamlesine dönüşmüştür. Kentlerle beraber bu binaların ve temsil ettiklerinin de pazarlandığı günümüz dünyasında ‘ikonik mimarlık’ sektörü bir tür imge fabrikası olarak çalışmaya başlamıştır. Bu durum mimarları hep daha hatırlanır ikonlar yaratmaya itmesi, bu yüzden de sürekli daha az rastlanır formlar üretmeye, daha şaşırtıcı şekiller tasarlamasına neden olmuştur.”

Şekil 3.54 Guggenheim Müzesi, Bilbao [52]

Jencks’in (2005) ‘The Iconic Building’ adlı kitabında belirttiği üzere “son yıllarda ortaya çıkan ve geleneksel mimari anıtlara meydan okuyan bu yeni tip mimarlık söz konusudur. Anlık şöhretleri ile olumsuz tepkileri üzerine çekmeye devam etse de, başarılı olan ‘ikonik binalar’ bizimle kalmaya devam edeceğe benzemektedir”. (Şekil 3.54)

3.2.Tarihi Çevrelerde Yeni Yapı Tasarımı

Tarihsel süreç içerisinde kabuk – bağlam ilişkisinde de görüldüğü üzere (bölüm 2.2), insanoğlunun ihtiyaçlarının, yaratıcılığı ve sanat, teknoloji alanındaki gelişmelerin birleşimiyle yaşam tarzları, toplum yapıları ve ortaya koydukları ürünler de sürekli değişmektedir. Mimarlık da bu gelişim ve değişimlere paralel olarak değişmekte, bu süreç içerisinde çok çeşitli ürünler ortaya çıkarmaktadır. Rönesans’la hareketlenen Endüstri devrimiyle dönüm noktasına ulaşan mimarlık alanındaki oluşumlar, bundan evvel sadece ihtiyaçlar çerçevesinde gelişen, genelde kendini tekrar eden bir tutum sergilemektedir. Fakat özellikle endüstri devriminden sonra, tüm alanlarda olduğu gibi mimarlık da hızla değişen bir yenilenme ile karşı karşıya kalmıştır. Her türlü yeniliğin mimarlıkta kullanılmaya çalışılması, geçmişle bağları koparıp yepyeni ürünler ortaya koyma çabası, gelişen ihtiyaçlar doğrultusunda mimarlık ortamını ve ürünlerinin de sürekli değişimine sebep olmuştur.

Bu anlamda, mimarlığın tarih boyunca sürekli kendini yenilemesi ve gelişmesi ile ortaya çıkan ve günümüze kadar ulaşan mimari eserler, onları oluşturan toplumların yaşam tarzı, kültürel ekonomik, politik, sosyolojik yapılarını ve bu alanlardaki gelişmelerin somut yansımalarıdır. Yapıların bir kısmı kendiliğinden kimliğini korumakta, bir kısmı yok olmakta, bir kısmı da bulunduğu döneme ait önemli verilere sahip olduğundan korunmaktadır. Çünkü mimari yapılar ve oluşturdıkları çevreler; sosyal, ekonomik, teknolojik durumların ve yaşayışların hızla değiştiği bir dünyada, geçmişi günümüze taşıyan ve sonraki nesillere aktaran en önemli oluşumlardır.

Tarihi ve kültürel sürekliliğin sağlanması için, tarihi çevrelerde var olanı koruma ve yenisini yapma konuları gün geçtikçe daha çok önem kazanmaktadır. Ancak bu sürekliliğin sağlanmasında, geçmişi korumak kadar, gününün gerekliliklerini ve içinde bulunduğu dönemi yansıtmak da önemlidir. Bu bakımdan, tarihi değerlerin korunması, tarihi çevre içinde yapılacak yeni yapıların nasıl tasarlanacağı, yapı kabuğunun nasıl olması gerektiği ve biçimlenişi konusu mimaride önemli bir yer tutmaktadır.

Bu konudaki ilk çalışmalar, Avrupa’da 18.-19. yy’da eski eserlerin tekil olarak korunması şeklinde görülse de sonraları özellikle 1. Dünya Savaşı ile beraber yitirilen değerler, yapılan onarımlar ve kültürel mirasa karşı duyarlılığın artmasıyla bu eserlerin çevreleriyle bir bütün oldukları anlaşılmış, tarihi çevreler ve korunması konusu ilk kez gündeme gelmiştir. Mimaride koruma ve tarihi çevre bilincinin önemi 2. Dünya Savaşı ile hız kazanarak günümüze kadar gelmiştir. Ülkemizde ise, 2. Dünya Savaşı ve sonrasına kadar bilinçli bir korumadan söz edilememektedir. Tarihi çevre ve korunumu konusu ancak 1970’lerden sonra

vurgulanır olmuştur. Dolayısıyla, tarihi çevre bilincinin ortaya çıkması ve gelişmesine Avrupa’da savaşlar ve toplu yıkımlar, ülkemizde ise 1950’lerden sonraki izlenen kötü politikalar nedeniyle zarar gören tarihi çevreler neden olmuştur.

Gelişen teknoloji ve artan ihtiyaçlar ve talepler doğrultusunda, tarihi çevrede yeni yapılaşma konusu özellikle 20-30 yıldır gündemi meşgul etmeye başlamıştır. Tarihi çevrede yapılacak yeni yapının; genel olarak mevcut çevreyi dikkate alması ve tasarım kararlarında önemli bir veri olarak kullanması, oran-ölçü, malzeme, renk, doku, biçim gibi öğelerinin çevreyle olan ilişkisinin analiz edilmiş olması, taklitten kaçması ve çağının özelliklerini yansıtması gerekmektedir.

Bunun için geçmişi çağdaş bir anlayışla yorumlamak tasarım aşamasında çok önem kazanmaktadır. Dolayısıyla yeni bir yapı tasarlanırken göz önünde bulundurulması gereken çeşitli unsurlar ve uygulanabilecek bazı yöntemler vardır. Bunlar yeni yapıların bulundukları tarihi çevre ile ilişkilerini doğru olarak ortaya koymamızda bize kılavuzluk etmesi gereken temel kavramlar ve yaklaşımlardan oluşmaktadır.

Tarihi çevrede yapılan yeni yapılarda, ilk göze çarpan yapı kabuğunun kütsel ve cephesel etkileridir. Yapının iç ve dış sınırı olarak kabul edilen kabuk, bulunduğu tarihi çevreye göre incelendiğinde dikkat edilmesi gereken yapısal boyutlar ve kütle hareketleri, malzeme, modül, renk, ritim, doku, biçim... vb gibi ayrıntılarıyla tanımlanan bu görsel etkiler, tarih boyunca bilerek ya da bilmeyerek kullanılan ve daha sonra temel tasar öğeleri, kavramları ilkeleri olarak tanımlanan ana etkenler olmaktadır.

Örneğin, Brolin (1980, sf: 153), tarihi çevrede yeni yapı tasarlarken bağlamsal uygunluğun sağlanmasını sağlayan yaklaşımların (uygunluk-zıtlık) gerçekleştirilebilmesi için bazı veriler öne sürmüştür. Bu veriler; ‘sokaktan geri veya ileri çekme, yeni ve eski yapı arasında boşluk bırakma, kütlede aynı düzeni devam ettirme, yükseklik, cephe oranları ve yönü, biçim ve silüet, pencere ve kapı oranları ve düzenleri, malzeme, renk, ölçek’tir.

Eski-yeni ilişkisi pek çok açıdan ele alınsa da, ortak olarak bazı özellikler öne çıkmaktadır. Tarihi çevredeki yeni yapının taşınması gereken bazı karakteristik unsurlar çeşitli yöntemlerle ele alındığında, hem kendi kimliğinden ödün vermeyen hem de geçmişine saygılı yorumlar ile daha iyi sonuçlara ulaşmak mümkündür. Dolayısıyla yeni yapı tasarımında, günümüz koşullarını ve anlayışını, geçmişe saygı duyarak yansıtmak konusunda asıl dikkat edilmesi gereken konu ‘yaklaşım biçimi’dir. Bu konuda yapılmış pek çok çalışmada, ortak birkaç yöntem göze çarpmaktadır.

Yapı kabuğunun biçimlenmesinde içinde bulunduğu ortamın etkisinden bahseden İzgi (1999), tarihi çevrede yeni yapının çevreye ‘uyum sağlama’ ve ‘karşıtlık yaratma’ şeklinde tavır aldığından söz eder. Ona göre mimarlık yapısı bu bakımdan kendine dönüklüğü, sınırlılığı aşar, yer aldığı ortamı, çevresini doğal ve yapay değerleri ile birlikte çok yönlü bir biçim bütünlüğünün parçası olma özgünlüğüne ulaşır.

Architecture In Use kitabında (Van Der Voordt, Van Wegen, 2005, sf: 37) ise bağlamın, yapı kabuğunun biçimlenişinde birçok farklı şekilde önemli rol oynadığı ve mimarlarının bir kısmının, çevre binalar tarafından kabul edilmek, sürekliliği ve uyumu sağlamak için, boyut, ölçek, ritim, kütle, renk ve malzeme kullanımı gibi konularda bazı ayarlamalara gitmeyi tercih ettiği, bazılarının da ilgi çekicilik yaratmak ve tanınabilirliği arttırmak amacıyla yapılan zıtlık yöntemini tercih ettiğinden bahsedilmektedir.

Tarihi çevrede yeni yapı tasarlamının birçok yolu olduğundan bahseden Dibner ve Dibner (1985) ise, Kopyalama/Taklit, Kontrast/Zıtlık, Benzetme, Bağlamsal Uygunluk, Bağlantı/Geçiş Yeri gibi yaklaşımlardan bahsetmiştir.

Bu çalışmada, tarihi çevrelerde yeni tasarımında uygulanan yöntemler 3 ana başlık altında toplanmıştır.

- Uygunluk (Uyumlu yapma)
- Zıtlık
- Taklit (Aynısını Yapma)

Bunlardan üçüncüsü olan ‘taklit’ aslında tam anlamıyla bir yöntem olarak sayılmamaktadır, tüm olumsuz eleştirilere rağmen günümüzde rastlanılan bir yaklaşım biçimi olduğundan bu bölümde de bahsedilecektir.

3.2.1. Uygunluk (Uyumlu yapma)

Tarihi çevrede yapılan yeni yapılarda en çok benimsenen yöntem çağdaş yapının tarihi doku ile uyumun sağlandığı yaklaşımdır. Yapı kabuğu bulunduğu çevreye tam bir uyum sergilemektedir.

Aksoy’a göre uyum, doğal yapıların varlığını sürdürmesinin ilk koşuludur. Yapı kabuğunu biçimlendirmede ölçü, oran, yön, renk, biçim, doku gibi tasar öğeleri açısından benzerlik sağlayan düzenlemelerle bir uyumun elde edildiğini ve bu uyumun başarılı biçimlerin niteliği olan ‘bütünlük’ özelliğinin kazanılması için başvurulmuş temel ilkelerden biri olduğunu söylemektedir (Aksoy, 2010, sf: 46).

Yapı kabuğunun tarihi çevreyle uyumlu olma durumu bu çalışmada iki alt başlık altında toparlanmıştır:

- Benzetme / benzeşim
- Nötrlük / etkisizleştirme

Tarihi çevrede yeni yapı tasarımında en kolay yol, benzetme / benzeşim yöntemini kullanmaktır. Tarihi çevreyle bütünleşmeyi amaçlayan bu tutum, yeni yapının kütle ve cephe oranları, çevresindeki tarihi yapıların benzeri ve aynısıdır. Mimari kompozisyonda değişiklik yoktur. Fark malzemede, renginde veya kullanım biçiminde görülür (Aydın, 1998, sf: 26). Taklit derecesine varmaz ise tarihi ve yeni yapı arasında bütünlük sağlaması bakımından yeterli bir yöntem olarak kabul edilmektedir.

Ör: Frankfurt’ da bir iş yerinin yanındaki tarihi yapı ile pencere, kapı oranlarının, kat yüksekliklerinin benzer tutulması, yalnızca yeni malzeme ve rengiyle binanın farkının ortaya konması (Şekil 3.55)

Şekil 3.55 Frankfurt’ da bir iş yeri (fotoğraf: Hande Düzgün, 2008)

Bu yöntemle, yapının en küçük elemanından bütününe kadar farklı bakış açılarıyla yeni yorumlar katılarak çevreye uyarlanması şeklinde de açıklanmaktadır. Geniş tasarım olanaklarına imkân vermesi, özgünlük sağlaması ve gününü yansıtması bakımından en çok tercih edilen yöntemlerden biridir. Belli bir kuralı olmaması ve her tasarımın kendine özgü bir sonuç ortaya koyması ile günümüzün teknolojisini, kültürünü ve tarzını yansıtmaya çalışması, tarihi çevreye uyumu çağdaş yorumuyla hissettirmesi bakımından önemlidir.

Ör: Frankfurt’ta bir yapının iki yanında bulunan tarihi binalarla kat yüksekliklerinin ve kütlelerinin bir tutulup, pencere, kapı ve çeşitli elemanlarının yorumlanarak uyumun sağlanması (Şekil 3.56)

Şekil 3.56 Frankfurt'ta bir yapı (fotoğraf: Hande Düzgün, 2008)

Yeni tasarım, kendi koşullarına göre kütle-cephe ilişkileri, yapım teknolojisi ve kullanılan malzemeler, fonksiyon ve mekân entegrasyonu ile elde edilen yeni üsluplar ile de yorumlanabilmektedir. Örneğin, 1986 yılı Ağa Han Mimarlık ödülünü kazanan Sedat Hakkı Eldem'in Zeyrek'teki Sosyal Sigortalar Binası (Şekil 3.57), cumba ve çıkmalarıyla, geniş saçaklarıyla, cephe oranları ve birimler arası kütleli hareketleriyle geleneksel Türk mimarisinin başarılı bir yorumudur. Aynı zamanda topografyaya uyumu da oldukça olumludur.

Şekil 3.57 Sosyal Sigortalar Kurumu, Zeyrek [8]

Şekil 3.58'de yeni yapı benzetme yöntemi ile çatı ve kat hizaları tutturularak, sağ taraftaki bina ile uyum sağlanmıştır. Pencerelem üst katta aynen, orta katta küçük boyutta kullanılıp, en alt katta yatay ahşap panjurlar yerleştirilmiştir. Aynen bir cumba yapılmaktan kaçınılmış, cephede renk farkı ile bu uyum aranmıştır. Sol taraftaki binaya kapı hizası ve üst kat hizası ile eş bir ara geçiş elemanı ile yaklaşmıştır.

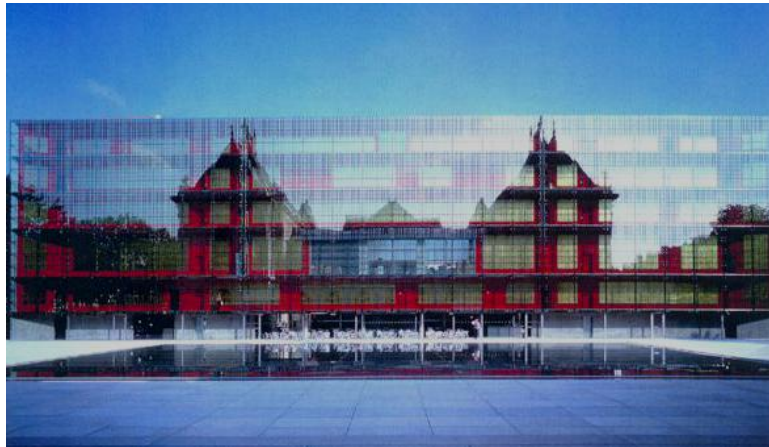

Şekil 3.58 Cibali'den tarihi bir sokak silüeti (Çizim: Hande Düzgün, Ayşen Dolmacı, 2006)

Ayrıca 'Yöreselcilik(Yerellik)' ve 'tarihselcilik'i bu grup içinde ele alabiliriz. Örneğin, Turgut Cansever'in Bodrum'da yaptığı Demir Tatil Sitesi (1989) ile ülkemizde son zamanlarda Batı taklitçiliğinin etkisiyle tümüyle kaybolan mahalli tasarımın yeniden uygulanmasını sağlamıştır.

Uygulanacak uyum amaçlı yöntemlerden biri de nötrlük (etkisizleştirme) tür. Bu anlayış, tarihi yapılara karşı nötr bir görüntü oluştururken, çevre bütünlüğünün de bozulmasını önlemiş olacaktır (Aydın, 1998, sf: 27). Bu tutum, yansıtma/şeffaflık, toprak altında inşa, gizleme/kamuflej gibi yöntemler uygulanarak elde edilir. Yeni yapı bulunduğu çevrede doğrudan olarak algılanmamakta, çevresini öne çıkarmaktadır ve böylelikle tarihi çevrenin sürekliliği sağlanmaktadır.

Yansıtma + Şeffaflık: Yeni yapı kabuğu şeffaf yüzeylerle oluşturularak, hem bir taraftan bakıldığında, diğer taraftaki eski yapının rahatlıkla algılanabilmesi sağlanmakta, hem de yansıtıcı özelliğiyle tarihi doku öne çıkarılmaktadır (Şekil 3.59).

Şekil 3.59 Palais des Beaux / Arts-Lille ek binası (Cerver, 2003, sf: 270)

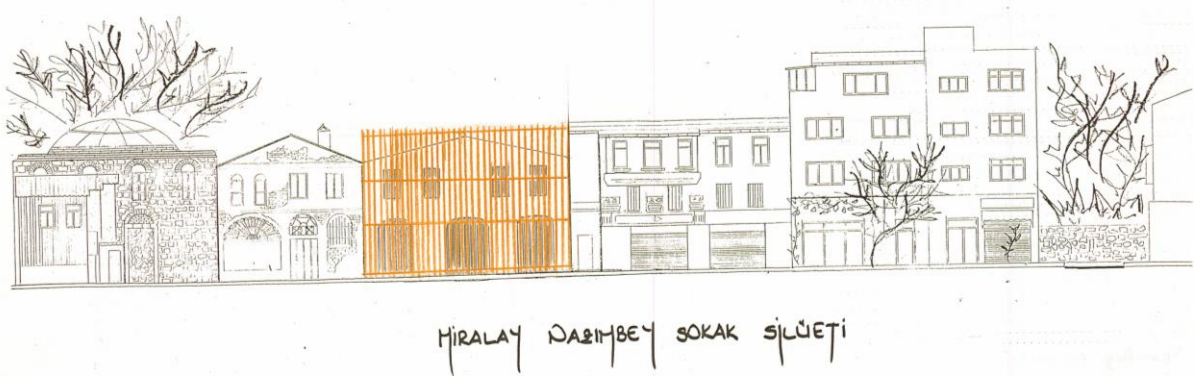
Toprak Altında İnşa: Bu yöntemle yeni yapı toprak altına alınarak, tarihi yapının etrafı

meşdan ve yeşil alan ihtiyaçları için ayrılır. Böylelikle evreye karşı olumsuz etkiler bir anlamda ortadan kaldırılır (Şekil 3.60).

Şekil 3.60 Posta Müzesi (Post Museum), Frankfurt
(fotoğraf: Çiğdem Polatoğlu-Ayfer Aytuğ, 2005)

Gizleme / Kamuflaj: Yeni yapı bir yeşil alanın ya da mimari bir elemanın arasında-arkasında kamuflle edilerek, doğrudan algılanması önlenebilmektedir. Örneğın aşığıdaki siluette (Şekil 3.61), yeni bina önüne konulan ahşap bir panel ile gizlenmiştir. Kullanılan malzeme çevreyle uyumlu olup, arkasında kalan yeni yapının siluetini gösterecek şekilde tasarlanmıştır. Böylelikle gece ve gündüzde gelen farklı ışıyla, bina değişik şekillerde algılanmaktadır.

Şekil 3.61 Cibali'den tarihi bir sokak silueti (Çizim: Hande Düzgün, Ayşen Dolmacı, 2006)

3.2.2. Zıtlık

Tarihi evre içindeki yeni yapı tasarımında uygulanan yöntemlerden biri de, eski ve yeni arasındaki uyumun zıtlıkla sağlanmasıdır. Fakat bu zıtlık bir karmaşayı değil, uyumu meydana getirecek şekilde oluşturulur.

Biçimlendirme adlı kitabında Aksoy, 'karşıtların bir araya getirilmesi'nin onları gerilimlerinin en st düzeyinde bir araya getirdiği için, dengenin sağlanabildiği koşullarda en kararlı dengeyi oluşturacağından bahsetmektedir (Aksoy, 2010, sf: 46).

Yeni yapılarda karşıtlık, yeni ve tarihi yapıların ayrı ayrı algılanmasına yardımcı olur, insanlara mimarinin tarih boyunca geçirdiği değişimi hissettirir. Mevcut mimari kompozisyonu, malzemeyi, oranları reddederken, yapı genişliği ve yüksekliği konusunda uyum aranmaktadır. Zıtlık, gelişigüzel bir şekilde olmamalı, kendi içinde bütünlüğü olan, ritmik yüzeylerden oluşmalı, malzeme ve renkteki karşıtlıklarla desteklenmelidir. Dikkat edilmesi gereken nokta, tarihi çevreye zarar verecek çok aykırı sonuçlardan kaçınmaktır (Aydın, 1998, sf: 28).

Şekil 3.62 Konut (F. Claus & K. Kaan), Amsterdam, siluet (fotoğraf: Hande Düzgün, 2008) ,
ön görünüş [9]

Örneğin, Amsterdam’da yapılan bu konuta (Şekil 3.62) baktığımızda, 2 bina ile de çatı seviyeleri hizalandığını, binaların kat hizalarının referans alındığını görürüz. İçinde yanındaki tarihi yapının merdiveninin bulunduğu bu ek bina, biçim, renk ya da malzeme farklılığı ile eski dokuyla zıtlık teşkil etse de bu bir karmaşa değil, uyum meydana getirerek oluşturulmaktadır.

Amaç, eski ve yeninin bir aradalığı ve aynı zamanda birbirinden ayrımı ile zenginlik yaratmak ve zamanı okutmaktır. Tasarımda teknolojinin sağladığı imkânlar ile günümüzde önemli bir yöntem haline gelmiştir. Uyuma karşın zıtlık daha ilgi çekici ve çeşitlidir. Fakat Brolin’e göre gözden kaçırılmaması gereken bir şey vardır: “Görsel olarak birbirine taban tabana zıt iki ayrı eğilimin etkisiyle hareket etmek her zaman ‘görsel olarak ilgi çekici’ liği garantilemez. Sonuç birbirinden tamamen bağımsız, birbirine zarar veren ilgisiz sonuçlara doğru götürebilir. Gözlemcinin ‘zıtlık-kontrast’ ile ‘göz ardı etme-görmezden gelme’ arasındaki farkı ayırt etmesidir” (Brolin, 1980, sf: 45).

Son olarak konuyla ilgili belirtilmesi gereken bir nokta vardır ki o da zıtlık ya da aşırı zıtlıkla oluşturulan fakat bulunduğu bölge için çok önemli hale gelen bazı yapılar, son dönemlerde ‘ikonik bina’ olarak adlandırılmaktadır. Her ne kadar yapılaş biçimleri çevreyle tamamen uyumsuzluk taşısa da, yapılaş amaçları ile sadece yakın çevresi değil bir üst ölçekte ilgi uyandırmak ve bölgeye insan çekmek amacıyla yapının ön plana alınması bilinçli olarak yapılan yeni bir uygulamadır. Teknolojinin gelişimi ve yarattığı imkânlar ile bu ilgi çekicilik ‘ikon olma’ kavramını da beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla buradaki bina-çevre ilişkisi başka boyutları ile ele alınmaktadır.

Şekil 3.63 Pompidou Kültür merkezi [10]

Pompidou kültür merkezi – Paris (Renzo Piano & Richard Rogers) örneğinde (Şekil 3.63) görüldüğü gibi, tarihi çevre içerisinde bu bina adeta şok etkisi uyandırmak da mümkün olmaktadır. Bitmemişlik hissinin yanında, kültür merkezinden çok bir uzay üssünü andıran bu yapı bu haliyle gereken etkiyi yapmış ve büyük bir ilgi uyandırmıştır. Bugün Eiffel kulesinden sonra Paris’in simgelerinden biri haline gelmiştir. Bu ilgi çekiciliği ile olumlu, tarihi çevre ile ilişkisi bakımından ise olumsuz olarak nitelendirilen, halen tartışılan bir örnektir.

3.2.3. Taklit (Aynısını yapma)

Yeni yapıyı tasarlarken, geçmişten yararlanmanın abartılıp kopyacılığa dönüştüğü, uygunluk sağlama adı altında, geçmişi aynen taklit edildiği uygulamadır. Bu uygulama zamanın koşullarını yansıtmadığı için, çoğu zaman geçmişi de gölgelemektedir.

Aydın’a göre, “tarihi çevre içindeki yeni yapıların tasarımında ısrarla kaçınılması gereken nokta, tarihi yapılardaki mimarinin aynen kopya edilmesidir.” Eski ile yeninin ayırt

edilemeyecek derecede birbirine benzediği bu tutum, 1933 Atina Antlaşması ile eleştirilmiş, 1964 Venedik Tüzüğü ile tamamen terk edilmiştir (Aydın, 1998, sf: 25).

Burada kastedilen, tarihi çevrelerde yapılan yeni yapılarda, eski yapılara benzetme ve bağlamsal uygunluk sağlamaya çalışma değil, kopyacılık ve var olan binaların aynısından yapmaktır. Bu anlayış zaten var olan değerlerin yeniden inşası ile onların değerini düşürmekte ve zarar vermektedir. Örneğin son dönemde büyük ses getiren Sinpaş Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı'nın Bosphorus City projesi, İstanbul Boğaz'ın silüetinden esinlenerek inşa edildiği söylenen, içinde sahte bir boğaz, saraylar, yalılar, meydanlar.. vb. gibi bulunan taklit bir yaklaşım olarak nitelendirilmektedir (Şekil 3.64).

Şekil 3.64 Bosphorus City projesinden bir görsel [11]

Bir başka örnek olarak kendisine tarih inşa etmeye çalışan yeni bir ülkenin, aşağıdaki şekillerde görülen, tarihin önemli sayfalarından kendilerine model olarak aldığı ünlü binaların taklidi olan kamu binaları verilebilir (Şekil 3.65).

Şekil 3.65 Amerika'dan antik Yunan, Grek mimarisi taklidi binalar:

‘Temple Of The Scottish Rite, Washington’ [12],

‘Anayasa Mahkemesi Binası, Washington’ [13]

Botton (2007) '*Mutluluğun Mimarisi*' adlı kitabında bu konuyla ilgili görüşlerini şu şekilde dile getirmektedir: "Biz kendimizden öncekiler gibi ideallerle değil yalnız gerçeklerle uğraşıyor, gerçeğe olan düşkünlüğümüzle gurur duyuyoruz. Bir yapıt o pespembe ideallerden ne kadar uzaksa, günün gerçeklerini yansıtmayı ne kadar iyi beceriyorsa o kadar övgü alıyor bizden. Bu yapıtı övüyoruz çünkü o bizim ne olmak istediğimizi değil, ne olduğumuzu yansıtıyor."

3.3. Bölüm Sonucu

Tarihi çevrede alınan tasarım kararlarında, yeni binanın hem eskiye saygılı olduğu, taklit olmadığı hem de içinde bulunduğu zamanın özelliklerini yansıtan özgün bir yapı olması için öncelikle var olan çevreyi (bağlamsal çevre) iyi analiz etmek gerekliliği kaçınılmazdır. Ayrıca, tarihi bir çevrede yeni bir yapı tasarlanırken, göz önünde bulundurulması gereken çeşitli unsurlar ve uygulanabilecek bazı yöntemlerin varlığı da kaçınılmazdır. Bu unsurlar ve yöntemlerin, yeni yapıların bulundukları tarihi çevre ile ilişkilerini doğru olarak ortaya koymamızda bize kılavuzluk etmesi gereken temel kavramlar ve yaklaşımlardan oluşmakta olduğu görülmüştür.

Öncelikle yapının kendisine ait özellikleri ele alınmış, yeni yapının çevreyle ilk görsel ilişkiyi kuracak kısımları olan cephe ve kütesinin bileşenleri, yapının kabuğunu oluşturduğu düşünülerek 'temel tasar öğeleri' başlığı altında toplanıp incelenmiştir. 'Biçim, Oran-Ölçü, Doku, Renk-Işık, Malzeme' gibi ayrıntılarıyla çevresiyle kurduğu ilişkiler sorgulanmaktadır. Bu öğelerin yanı sıra mimari tasar oluştururken kullanılan bazı kavramlar ele alınmıştır. Bu kavramlar zaman içinde bir iletişim yolu haline dönüşmüş, oluşan yapının görsel özelliklerini çözümleyen – değerlendiren, mimari nesneye yorum getiren esaslar haline gelmiştir ve 'temel tasar ilkeleri' olarak adlandırılmaktadır. Temel Tasar İlkeleri arasında kabul edilen 'Uygunluk ve Zıtlık' konuları Bölüm 3.2' de '*Tarihi Çevrelerdeki Yeni Yapı Tasarımı*' başlığı altında ele alındığından bu bölümde geriye kalan düzenleme ilkelerinden 'Ritm, Hareket, Koram, Egemenlik, Denge, Birlik'e yer verilmiştir.

Yapının dış sınırlarını (kabuğunu), biçimini veya anlamını vurgulayan basitleştirme ve soyutlaştırma etkinliği 'kavramsallaştırma' şeklinde ele alınmıştır. Kavramların mimari tasarımın önemli bir parçasını oluşturduğu gerçeğinden yola çıkarak, yapı kabuğu ve biçimlenişini oluştururken, çeşitli kavramlardan esinlenerek tasarlanan söz konusu olabildiği gibi, bunun tam tersi, mevcut olan bir yapı ve biçimi üzerinde konuşurken de kavramların kullanıldığı görülmüştür.

Bu amaçla öncelikle, yapının görsel özelliklerini çözümleyen – değerlendiren, mimari nesneye yorum getiren esaslar haline gelmiş kavramlar olan temel kavramlar (temel tasar öge & ilkeleri) ele alındıktan sonra, gelişen teknoloji ve değişen yaşam şekillerinin ve tasarıma yansımaları olan, bazı özellikleri bünyesinde barındıran, çevreye mesajlar ileten, mimari tasarımı bir bakıma tanımlayan güncel kavramlar açıklanmıştır.

Bu kavramlar temel tasar öge ve ilkelerinden tamamen bağımsız olmamakla birlikte bazı yeni bakış açıları içermektedir. Gelişen teknoloji ve değişen yaşam şekillerinin ve tasarıma yansımalarının etkisi büyük olduğu bu yeni kavramların, bazen ögeler üzerindeki etkileri, bazen klasik ilkeleri bünyesinde barındırdığı, bazen de tamamen kopuk ve yenilikçi anlamlar yüklendiği görülmüştür.

Çalışma kapsamında, günümüzde yapı kabuğu üzerindeki etkileri belirgin olarak gözlenen ve mimari kabuğun kendisine ait temel özelliklere ilişkin genellemeler yapılmasına olanak sağladığı düşünülen ‘Şeffaflık/Saydamlık, İç-Dış Geçişlilik, Masiflik, Katmanlaşma, Esneklik, Akışkanlık, Malzemedен Soyutluluk / İmmateryalite, Materyalite, Metafor / Mecaz, Karmaşıklık , İkonik/ Simgesellik’ kavramları incelenmiştir.

Bu kavramların çeşitli şekillerde düzenlenmesi ve yapı kabuğunu oluşturması ile dikkat edilmesi gereken en önemli husus, tarihi çevreye ‘yaklaşım biçimi’dir. Tarihi çevrelerde yeni yapı tasarımında uygulanan yöntemler bu tezde 3 ana başlık altında toplanmıştır: ‘Uygunluk (Uyumlu yapma)’, ‘Zıtlık’ ve ‘Taklit (Aynısını Yapma)’dır. Bu yaklaşım biçimleri örneklerle irdelenmiş, bulunduğu çevre ile kurduğu ilişkiler sorgulanmıştır.

4. TÜRKİYE'DEN VE DÜNYA'DAN TARİHİ ÇEVRELERDEKİ ÖRNEKLER ÜZERİNDEN KABUK – BAĞLAM İLİŞKİSİNİN ANALİZİ

Kavramsal düşünme nesneler üzerinden değil, nesnelerin ortak özellikleri üzerinden kapsamlı düşündürmektir. Bu anlamda kavramsallaştırma, soyutlamadır (İnceoğlu ve İnceoğlu, 2004, sf: 58, 60). Mimari açıdan soyutlama, tasarlanacak objenin, bölümün, kesitin ve/ya da alanın en küçük anlamlı parçaya kadar indirgenerek okunabilirliğini artırmaktır. Herhangi bir objenin tasarımını yaparken, onun en küçük anlamlı yapı taşına inerek soyutlama sayesinde, cisim gereksiz karışıklıktan kurtularak analiz edilebilmeye olanak tanımaktadır [53]. Mimari çizimde soyutlama ‘eskiz’, anlatım dilinde soyutlama da ‘kavramsallaştırma’ olarak nitelendirilebilmektedir.

Cordan’ a (2002, sf: 143) göre, mimarının görünür yüzü olması sebebiyle mimarlığa ilişkin eleştiri ve değerlendirmelerin büyük bölümü yapının kabuğu ve biçimine yöneliktir. Bu açıdan önemli olan konulardan biri de taşıdıkları simgeselliktir. Yapı kabuğu, tasarım sürecinde tasarımı etkileyen bağlam sonucunda biçim ve anlam kazanırken iletişimsel çağrışımlarla da simgesel anlamlar kazanmaktadır. Bu noktada yapı kabuğu, kazandığı biçim ile yeni yorumlara açık hale de gelmektedir.

Çalışmanın bu bölümünde, tarihi çevrelerde yer alan, Türkiye ve Dünya’da mimarlığa yön veren (mimarlık ortamında etkili olan) örneklerin mimarlığın temel ve güncel kavramları ile ilişkilerinin kabuk-bağlam açısından irdelenmesi / analizi amaçlanmaktadır. Örneklerin belirlenmesinde literatür taraması ve gözlem teknikleri ile inceleme yöntemi kullanılmıştır. Seçim aşamasında örneklerin özgün olmalarına dikkat edilmiş, belli bir zaman aralığı ya da yapı tipi yerine farklı örneklerle yer verilmek istenmiştir. Yapıldığı dönemde sadece dönemin özelliklerini ve akımını yansıtmaya değil, aynı anda farklı düşünce, akım veya kavramları bünyesinde barındırmasına dikkat edilmiştir. Bu amaçla, kapsamlı olarak son yüzyıl içinde yapılmış ve dönemi içinde etkili olan yeni binalar ile birlikte, teknolojinin yapı kabuğu üzerindeki etkilerinin görünür şekilde değiştiği son 30 yılda yapılmış örneklerle ağırlık verilmiştir. Tarihi bir çevrede yapılmış olmasına özen gösterilen Türkiye’den ve Dünya’dan toplam 20 örnek seçilerek tarihi çevrede yeni yapı tasarım yaklaşımları ışığı altında belirlenen temel ve güncel kavramlar üzerinden analiz edilmiştir.

Analiz öncesinde örnekler;

-Yapının kullanımı,

-Yapı kabuğunu ve biçimlenişini etkileyen kararları, (biçimlenme ilkeleri) / Bağlam özellikleri,

-Yapıldığı dönem içindeki önemine ilişkin incelemeler bağlamında açıklanmıştır.

Kavramlar üzerinden analiz için Bölüm 3.1’de açıklanan mimarlığın temel ve güncel kavramları içinden aşağıda sıralanan kavramlar seçilmiştir;

- Ritim / Tekrar
- Hareket
- Koram
- Egemenlik
- Denge
- Birlik
- Şeffaflık/Saydamlık
- İç-Dış Geçişlilik
- Masiflik
- Katmanlaşma
- Esneklik
- Akışkanlık
- Malzemedan Soyutluluk / İmmateryalite
- Materyalite
- Metafor / Meczaz
- Karmaşıklık
- İkonik/ Simgeselilik

Bu irdelemeler yanı sıra çalışmanın amacına uygun olarak tarihi çevrelerdeki yeni yapı tasarımlarında kabuk-bağlam ilişkisi açısından ele alınan örneklerin tasarım yöntemi olarak bağlamı içinde ‘zıt’ veya ‘uygun’ (bağlamsal uygunluk) olması durumu da sorgulanmıştır.

Böylece yapı kabuğunun temel özellikleri ile bağlamı arasındaki ilişkiler, tasarım sonucunda kabuğun biçimlenişinde etkili olan kavramlar ile ortaya konmaya çalışılmış, görsel ve fiziksel özelliklerinin yanında, anlamına ilişkin özellikler üzerinde yorum yapmak mümkün olmuştur. Bu anlamda çalışma, yapı kabuğunun ve biçimlenişinin temsilinden-anlatımından yola çıkarak, kavramlar aracılığı ile analizine dayalı bir “kavramsallaştırma” çalışması olarak adlandırılabilir.

4.1. Türkiye’den ve Dünya’dan Seçilen Tarihi Çevrelerdeki Yeni Yapı Örnekleri

Yapı kabuğu ve bağlam ilişkisinin irdelenmesi için Türkiye’den ve Dünya’dan seçilen örnekler bu ilk bölümde sırasıyla belirtilmiştir. Bir önceki bölümde de belirtildiği üzere, özellikle son yarım yüzyıl içinde yapılmış ve dönemi için önemli sayılan binalar ve teknolojinin yapı kabuğu üzerindeki etkilerinin görünür şekilde değiştiği son örneklerle ağırlık verilmiştir. Özellikle tarihi çevrelerde ya da nitelikli çevrelerde yapılmış olan yapıların, seçilen kavramlar açısından incelenebilecek örneklerden seçilmesine özen gösterilmiştir.

Bu örnekler sırasıyla aşağıda belirtilmiştir:

- Atatürk Kültür Merkezi
- Zeyrek Sosyal Sigortalar Kurumu
- Milli Reasürans Türk A.Ş. Kompleksi
- Bilgi Üniversitesi Dolapdere Kampüsü (ilk bina)
- Sabancı Müzesi Ek Binası
- Santral İstanbul Çağdaş Sanat Müzesi
- Pompidou Kültür Merkezi
- Louvre Müzesi Giriş Piramidi
- Cartier Çağdaş Sanatlar Merkezi
- Dans Eden Bina
- P&C Satış Mağazası
- Amsterdam Mimarlık Merkezi (ARCAM)
- Amsterdam’ da bir konut
- Sinyal Kutusu
- Arap Enstitüsü
- Palais des beaux / arts Lille ek binası
- Commerzbank
- Guggenheim Müzesi
- Yahudi Müzesi
- Galicia Çağdaş Sanatlar Merkezi

4.2. Örneklerin Kavramlar Üzerinden Analizi

Bu bölümde Türkiye’den ve Dünya’dan seçilen örnekler, ‘tarihi çevrede yeni yapı tasarımı yöntemi’, ‘temel tasar öge ve ilkelerine göre tarihi çevre ile ilişkisi’ ve ‘temel ve güncel tasarım kavramları’na göre analiz edilmiştir.

4.2.1. Atatürk Kültür Merkezi (1956-1977), İstanbul, Hayati Tabanlıoğlu

Çizelge 4.1 Atatürk Kültür Merkezi - Kavramlar Üzerinden Analizi

TARİHİ ÇEVREDE YENİ YAPI TASARIM YÖNTEMİ		TEMEL TASARIM ÖGELERİ'NE GÖRE	TARİHİ ÇEVRE İLE İLİSKİSİ		TASARIM KAVRAMLARI																			
UYGUNLUK	ZİTLİK		UYGUN	ZİT	TEMEL KAVRAMLAR						GÜNCEL KAVRAMLAR													
					RİTİM / TEKRAR	HAREKET	KORAM	EGEMENLİK	DENGE	BİRLİK	ŞEFFAFLIK / SAYD.	İÇ-DİŞ GEÇİŞLİLİK	MASİFLİK	KATMANLAŞMA	ESNEKLİK	AKIŞKANLIK	İMMATERYALİTE	MATERYALİTE	METAFOR	KARMAŞIKLIK	İKONİK / SİMGESEL			
	X	Biçim		X	X				X	X	X	X	X	X										X
		Oran-Ölçü		X																				
		Doku	X																					
		Renk	X																					
		Işık-Gölge		X																				

İstanbul Opera Binası adıyla başlayan, Kültür Sarayı adı ile açılan ve bugün kendisine uyan Atatürk Kültür Merkezi adıyla son halini alan yapı, 1977 yılında tekrar işletmeye hazır hale getirilmiştir (Tabanlıoğlu, 1979).

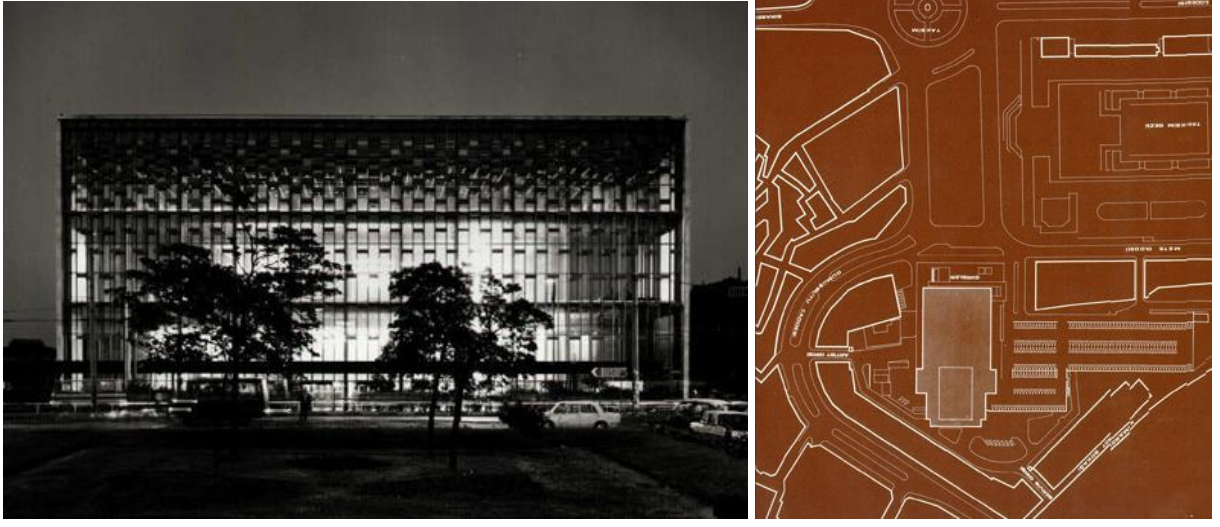
Uzun bir yapım tarihçesi olan yapının öyküsü, önceki projeleri kapsamlı olarak gözden geçiren Hayati Tabanlıoğlu'nun son aşamaya ilişkin tasarımı ile sonlandırılmıştır. Ana cephesi İstanbul'un önemli bir alanına açılan yapı, Boğaziçi ve Marmara yönünden şehir silüetini etkilemektedir. Konumlandığı meydana dar cephesi ile bakan yapının büyüklüğü, hareketli ve seçkin ön cephe tasarımı sayesinde gizlenmektedir. Yapı kabuğunun biçimi yalın ve dingin bir prizmadan oluşmaktadır. Uzun yan cepheleri, işlevine göre parçalanmıştır.

İlk olarak belediye tarafından opera binası amacıyla yapımına başlansa da daha sonra kültür merkezi haline dönüştürülmüş olan yapı, bugün işlevi, konumu ve simgeselliği ile büyük önem teşkil eden bir binadır (Tabanlıoğlu, 1979).

Yapıldığı dönemin yansıması olan Modern mimarinin güçlü bir örneği olmasının yanı sıra, İstanbul'un en önemli noktalarından biri olan Taksim meydanını tanımlayan, açıldığı yıldan bu yana kültür yaşamımızın ve kent belleğimizin ayrılmaz bir ögesi haline gelmiştir.

Kavramlar üzerinden yapılan analizde, renk ve malzeme dokusu ile uyumlu olduğu; biçimi, oran-ölçüleri ve yarattığı ışık-gölge oyunları ile bulunduğu çevreye zıt bir tutum sergilediği görülmüştür. Bağlamı ve tasarım kavramları bakımından incelendiğinde binanın çevresiyle

oluşturduğu güçlü ve olumlu zıtlıkla, bulunduğu bölge hatta İstanbul için bir ikon yapı haline geldiği bir gerçektir.

Şekil 4.1 Atatürk Kültür Merkezi, ön görünüş ve vaziyet planı [55]

Şekil 4.2 Atatürk Kültür Merkezi , siluet, (fotoğraf: Cansu Eyüboğlu, 2010)

4.2.2. Zeyrek Sosyal Sigortalar Kurumu (1963), İstanbul, Sedat Hakkı Eldem

Çizelge 4.2 Zeyrek Sosyal Sigortalar Kurumu - Kavramlar Üzerinden Analizi

TARİHİ ÇEVREDE YENİ YAPI TASARIM YÖNTEMİ		TEMEL TASAR ÖGELERİ'NE GÖRE	TARİHİ ÇEVRE İLE İLİSKİSİ		TASARIM KAVRAMLARI																			
UYGUNLUK	ZİTLİK		UYGUN	ZİT	TEMEL KAVRAMLAR						GÜNCEL KAVRAMLAR													
					RİTİM / TEKRAR	HAREKET	KORAM	EGEMENLİK	DENGE	BİRLİK	ŞEFFAFLIK / SAYD.	İÇ-DİŞ GEÇİŞLİLİK	MASİFLİK	KATMANLAŞMA	ESNEKLİK	AKIŞKANLIK	İMMATERYALİTE	MATERYALİTE	METAFOR	KARMAŞIKLIK	İKONİK / SİMGESEL			
X		Biçim	X		X			X	X	X	X	X	X	X		X						X		
		Oran-Ölçü	X																					
		Doku	X																					
		Renk	X																					
		Işık-Gölge	X																					

SSK'nın büro binası olarak yapı grubu, ilk projelendirildiğinde iş hanı, dispanser, çarşı, banka ve bir kahveden oluşmakta idi. Ancak bu amaç hiç gerçekleşmemiştir (Anonim, 2003).

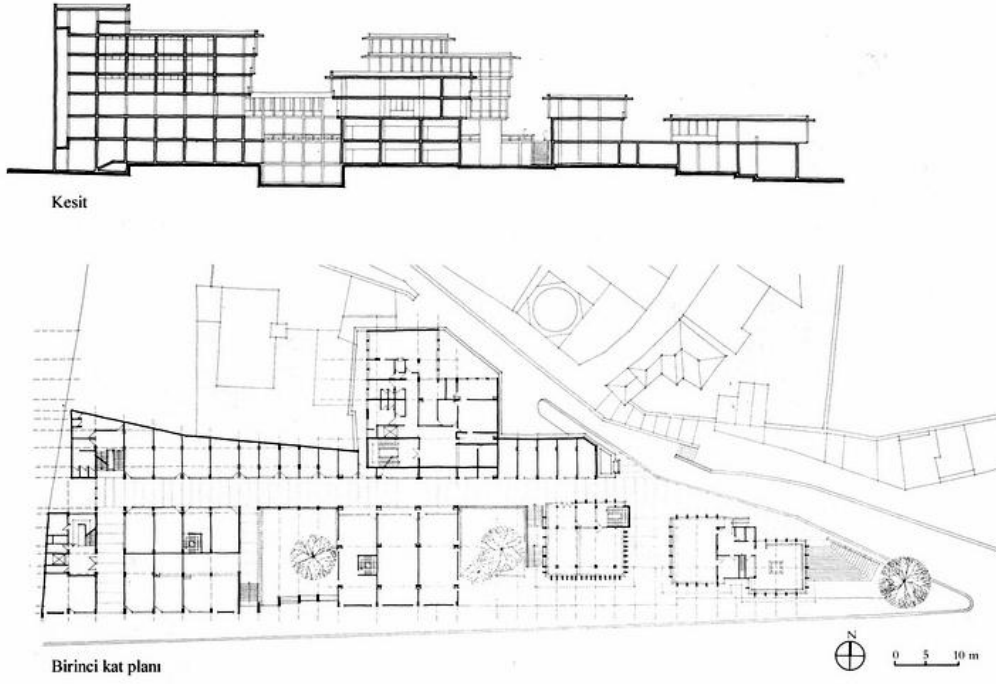
İstanbul'un ilk bağlamsal uygunluk yapısı olarak bilinen eser; malzeme, teknik ve yalınlığıyla modernist özelliklerde olup, bağlamındaki Zeyrek mahallesinin dokusu ve silueti ile uyum içinde kalarak, Türk evi oranlarını ve çeşitli biçimsel öğelerini yetkin bir biçimde kullanmaktadır. Zeyrek'ten Saraçhane'ye doğru inildikçe artan eğime bağlı olarak binanın yüksekliği de kademeli olarak artmakta, bölümlenmiş cepheleri, geniş saçakları, güneş kırıcıları, cumbaları, yatay çatı çizgileri ile içinde bulunduğu tarihi bağlama uyum göstermektedir (Cansever, 2009, sf: 166).

Sedat Hakkı Eldem'in en tanınmış eserlerinden biri olan bu yapı grubu, cumba sistemleri, görsel elemanları, binalarının hareketli dizilişi ile oluşturduğu sokak ilişkisi ve bulunduğu yoğun geleneksel doku önünde duruşu ile geleneksel Türk mimarisinin başarılı bir yorumu olup, 1986' da Ağa Han ödülünü kazanmıştır.

Yapı kabuğu temel tasar öğelerine göre incelendiğinde bulunduğu çevreye uygun bulunan yapı grubu, ritim, koram, egemenlik ilkeleriyle dengeli bir birlik oluşturmuştur. Ayrıca kabuğun şeffaflık – masiflik dengesi ve Türk evlerinin başarılı bir yorumu olması ile simgesellik özelliği de ön plana çıkmaktadır.

Şekil 4.3 Sosyal Sigortalar Kurumu, Zeyrek [54]

Şekil 4.4 Plan ve kesitler, SSK Zeyrek [54]

4.2.3. Milli Reasürans Türk A.Ş. Kompleksi (1987), İstanbul, Sevinç Hadi - Şandor Hadi

Çizelge 4.3 Milli Reasürans Türk A.Ş. Kompleksi - Kavramlar Üzerinden Analizi

TARİHİ ÇEVREDE YENİ YAPI TASARIM YÖNTEMİ		TEMEL TASARIM ÖGELERİ'NE GÖRE	TARİHİ ÇEVRE İLE İLİSKİSİ		TASARIM KAVRAMLARI																	
UYGUNLUK	ZİTLİK		UYGUN	ZİT	TEMEL KAVRAMLAR						GÜNCEL KAVRAMLAR											
					RİTİM / TEKRAR	HAREKET	KORAM	EGEMENLİK	DENGE	BİRLİK	ŞEFFAFLIK / SAYD.	İÇ-DİŞ GEÇİŞLİLİK	MASİFLİK	KATMANLAŞMA	ESNEKLİK	AKIŞKANLIK	İMMATERYALİTE	MATERYALİTE	METAFOR	KARMAŞIKLIK	İKONİK / SİMGESEL	
X		Biçim	X		X					X	X	X						X				X
		Oran-Ölçü	X																			
		Doku	X																			
		Renk	X																			
		Işık-Gölge		X																		

Bir ulusal mimari yarışmasının ürünü olan yapı, büro mekanları, çarşı, sinemalar ve bir sanat galerisini içerir. İki cadde arasında bağlantıyı sağlayan bir pasaj işlevini de görür (Anonim, 2003).

Teşvikiye Caddesi'nde bulunan yapının taç kapı esintisi ile davet edici girişi 'eyvan' olarak nitelendirilebilecek bir mekanla yorumlanmış, yanında bulunduğu tarihi Maçka Palas'ın masif kütlesinden geri çekilerek yapı adasının büyük bir kısmı kent yaşamına kazandırılmıştır. Yeni yapı, doluluk boşlukları, sağırılık şeffaflık, ışık ve gölge oyunları ile başarılı zıtlıklar oluşturması ve yanında bulunan binanın belirgin yatay çizgilerini devam ettirerek sokak perspektifinde sağladığı uyum ile başarılı bir çalışmadır. Ayrıca İstanbul'un yaya ve araç trafiğinin yoğun olduğu devingen iki caddesi arasında devamlılık sağlaması ve ferahlık sağlaması ile yapı kabuğunun kentsel anlamda da doğru yorumlandığı görülmektedir (Kortan, 1997, sf: 111-113).

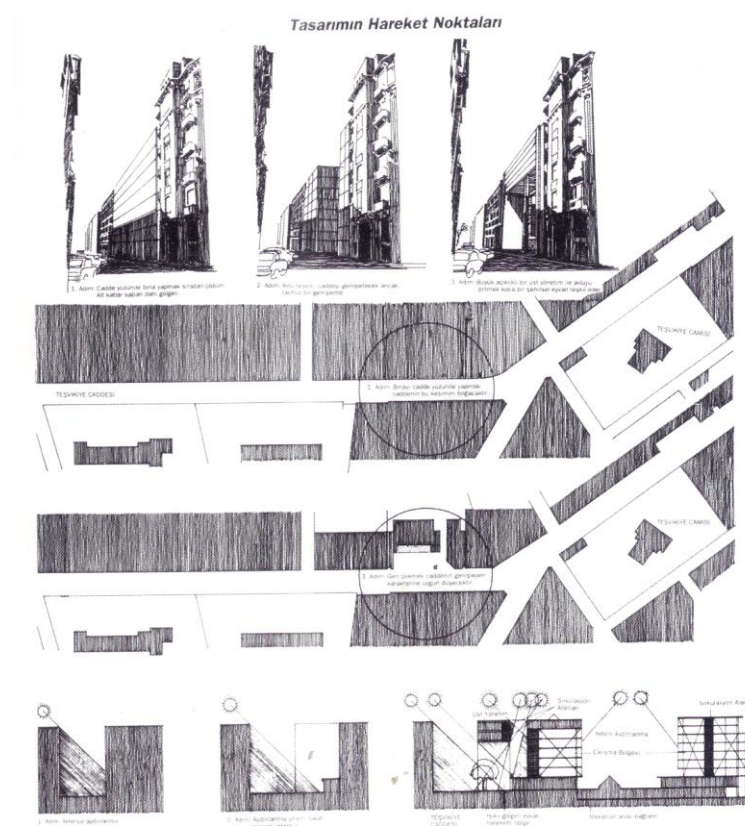
Teşvikiye Caddesi'nin en dar kısmında bulunan yapı parseli nedeniyle doğal ışıktan maksimum yararlanmak, cadde üzerinde geniş bir mekan yaratmak tasarımın önemli girdileri haline gelmiştir. Yapı, içeri çekilmiş büyük ölçekli eyvanı ile algıda derinlik, kentsel mekanda genişlik hissi uyandırmakta ve simgesel bir röper oluşturmaktadır (Cordan, 2002, sf: 253).

Ayrıca yapı, Mimarlar Odası'nın 1992-bina dalında ve 1994-yapı dalında olmak üzere iki Ulusal Mimarlık Ödülü' ne de sahiptir. 1930'lara kadar konaklardan oluşan, daha sonrasında İstanbul'un en hızlı ve seçkin biçimde apartmanlaşan semtlerinden biri olan Nişantaşı'nda yer

alan binanın, bağlamı ile Türkiye'nin en başarılı kentsel yapılarından biri olduğu söylenebilir.

Şekil 4.5 Milli Reasürans Türk A.Ş. Kompleksi (Kortan, 1997, sf: 111-113).

Şekil 4.6 Tasarım hareket noktaları (Kortan, 1997, sf: 111-113)

4.2.4. Bilgi Üniversitesi Dolapdere Kampüsü (2000), İstanbul, Elif Özdemir-Ahmet Yılmaz

Çizelge 4.4 Bilgi Üniversitesi Dolapdere Kampüsü - Kavramlar Üzerinden Analizi

TARİHİ ÇEVREDE YENİ YAPI TASARIM YÖNTEMİ		TEMEL TASARIM ÖGELERİ'NE GÖRE	TARİHİ ÇEVRE İLE İLİSKİSİ		TASARIM KAVRAMLARI															
UYGUNLUK	ZİTLİK		UYGUN	ZİT	TEMEL KAVRAMLAR						GÜNCEL KAVRAMLAR									
					RİTİM / TEKRAR	HAREKET	KORAM	EGEMENLİK	DENGE	BİRLİK	ŞEFFAFLIK / SAYD.	İÇ-DİŞ GEÇİŞLİLİK	MASİFLİK	KATMANLAŞMA	ESNEKLİK	AKIŞKANLIK	İMMATERYALİTE	MATERYALİTE	METAFOR	KARMAŞIKLIK
X		Biçim	X																	
		Oran-Ölçü		X																
		Doku	X					X	X	X			X				X			X
		Renk	X																	
		İşık-Gölge	X																	

Taksim-Tarlabaşı-Kasımpaşa bölgelerine çok yakın olan Dolapdere’de yer alan, tarihi dokunun bozulması ile oluşan niteliksiz bir çevrede, eski bir fabrika içine derslikler, anfiler, çok amaçlı 2 salon, kütüphane, kafeterya ve ofisler yerleştirilmesi ile oluşturulan üniversite kompleksidir.

8. Ulusal Mimarlık Sergisi’nde (2002) ”Yapı ve Yaşam Çevresi” ödülünü alan yapı eski bir fabrikanın duvarlarının yeniden değerlendirilmesi ile oluşturulmuş masif bir kabuktan oluşmaktadır. Binanın sağır cephesi üniversitenin dışa açık yüzü olarak değerlendirilirken, içerisi ve dışarısı arasında kesin bir sınır oluşturmakta, içerde yeni bir yapılanmaya gidilmiştir. Böylelikle yapı bulunduğu çevreden soyutlanmış, içe dönük bir hal almıştır.

Şekil 4.7 Dolapdere Kampus Binası [56]

4.2.5. Sabancı Müzesi Ek Binası (1998-2002), İstanbul, Ayşen Savaş

Çizelge 4.5 Sabancı Müzesi Ek Binası - Kavramlar Üzerinden Analizi

TARİHİ ÇEVREDE YENİ YAPI TASARIM YÖNTEMİ		TEMEL TASARIM ÖGELERİ'NE GÖRE	TARİHİ ÇEVRE İLE İLİSKİSİ		TASARIM KAVRAMLARI																		
UYGUNLUK	ZİTLİK		UYGUN	ZİT	TEMEL KAVRAMLAR						GÜNCEL KAVRAMLAR												
					RİTİM / TEKRAR	HAREKET	KORAM	EGEMENLİK	DENGE	BİRLİK	ŞEFFAFLIK / SAYD.	İÇ-DİŞ GEÇİŞLİLİK	MASİFLİK	KATMANLAŞMA	ESNEKLİK	AKIŞKANLIK	İMMATERYALİTE	MATERYALİTE	METAFOR	KARMAŞIKLIK	İKONİK / SİMGESEL		
	X	Biçim		X	X							X	X	X		X							
		Oran-Ölçü	X																				
		Doku		X						X	X	X	X	X			X						
		Renk		X																			
		Işık-Gölge	X																				

2002 yılında ziyarete açılan müze, İstanbul'da Boğaziçi'nin en eski yerleşimlerinden Emirgan'da bulunan Atlı Köşk'te hizmet vermektedir. Proje, Sabancı Ailesi'ne ait korunun müzeye dönüştürülmesi fikri üzerine oluşturulmuştur (Anonim, 2003).

Atlı Köşk'e ek olarak tasarlanan bu bina, terasının altında mevcut bir duvarın önüne yerleştirilmiş şeffaf bir kutudan oluşmaktadır. Gündüzleri etrafındaki yoğun yeşil dokuyu yansıtarak içinde kaybolan yapı, geceleri ışık kutusu halini almaktadır.

Şekil 4.8 Ek bina (Anonim 2003 -mayıs-), (Anonim, 2003).

4.2.6. Santral İstanbul Çağdaş Sanat Müzesi (2006), İstanbul, Emre Arolat - Nevzat Sayın

Çizelge 4.6 Santral İstanbul Çağdaş Sanat Müzesi - Kavramlar Üzerinden Analizi

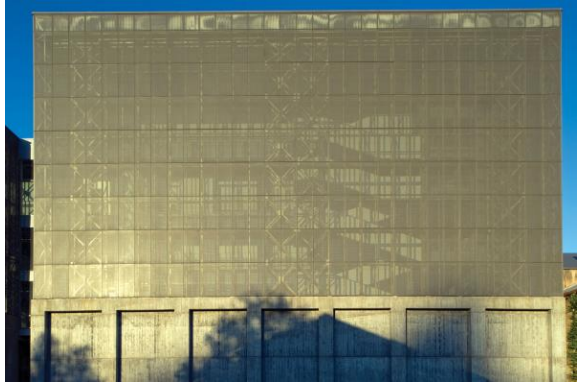
TARİHİ ÇEVREDE YENİ YAPI TASARIM YÖNTEMİ		TEMEL TASARIM ÖGELERİ'NE GÖRE	TARİHİ ÇEVRE İLE İLİSKİSİ		TASARIM KAVRAMLARI																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																												
UYGUNLUK	ZİTLİK		UYGUN	ZİT	TEMEL KAVRAMLAR						GÜNCEL KAVRAMLAR																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																						
					RİTİM / TEKRAR	HAREKET	KORAM	EGEMENLİK	DENGE	BİRLİK	ŞEFFAFLIK / SAYD.	İÇ-DİŞ GEÇİŞLİLİK	MASİFLİK	KATMANLAŞMA	ESNEKLİK	AKIŞKANLIK	İMMATERYALİTE	MATERYALİTE	METAFOR	KARMAŞIKLIK	İKONİK / SİMGESEL																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																												
X		Biçim	X		X																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																												

Yüzyıllar boyu İstanbul'un merkezi ve sahnesi olan, 19. yüzyıl sonundan itibaren gözden düşmeye başlayarak 1990'lara kadar giderek köhneleşen, son 15 yıl içinde ise yeniden keşfedilerek birçok projeye bir kere daha göz kamaştırmaya başlayan Haliç'in sonlandığı noktasında, Alibeyköy ve Kağıthane derelerinin arasında yarımadalaşan 107.000 metrekarelik arazi üzerine yayılmış, 1910'lar ile 1950'ler arasında oluşmuş tipik bir modern sanayi yerleşmesi olan Silahtarağa Elektrik Santrali'nin yenilenerek müze, rekreasyon ve eğitim tesislerine dönüştürülmesi projesinin bir parçasıdır [58].

Yıllar önce yıkılmış ve sadece temel izlerinin görülebildiği iki büyük kazan dairesi yapısının, konvansiyonel bir rekonstrüksiyon olarak ele alınmaları yerine, kendilerine atfedilen yeni işlevin de içerildiği bir yorumla, bir anlamda soyutlanarak tasarlanmaları yoluna gidilmiştir. Birbirinden kopuk ancak yine de birbirine çok yakın durarak çevredeki binalar yığını tamamlayan bu iki yapı, ilk işlevlerini sürdürdükleri hallerindeki kitlesel varoluşlarına uygun, ancak yüzey kurgusu olarak yeniden kurgulanmıştır. Yeni yapılar, tıpkı eski yapılarda olduğu üzere, yoğun ve ağır bir iç çekirdek ile onu ona olabildiğince dokunmadan örten, hafif ve yarı geçirgen bir dış zırhtan oluşturulmuştur. Eski yapıların zırhındaki duvar ve pencerelerin oluşturduğu delikli durum yerine, bu kez tüm yapının algısını homojenize eden bir metal tül, alt bölümdeki betonarme ayak üzerine basitçe oturtulmuştur. Böylece yapıların gündüz vakitlerinde bulundukları ortamda bir tür önemsizlik mertebesine kavuşması, gece ise metal tülü tamamen görünmez kılan iç aydınlatmanın bu kez yapıyı sade bir fenere dönüştürmesi

hedeflenmiştir [58].

Bu bağlamda yapı kabuğu immateryal bir davranış sergilemekte, metal ve masif etkisini özel aydınlatma sistemi ile geceleri kaybetmektedir. Böylelikle malzemeler doğrudan algılanmamakta, gece ve gündüz oluşumları ile farklılıklar ve bundan doğan zenginlikler yaratmaktadır. Yapı kabuğunu oluşturan katmanlar, hem iç-dış geçişlilik sağladığı hem de masif bir yüzey oluşturduğu için karmaşık fakat bulunduğu dokuya uygun hale gelmektedir.

Şekil 4.9 Santral İstanbul [57]

4.2.7. Pompidou Kültür Merkezi (1972-1976), Paris, R. Rogers – R. Piano

Çizelge 4.7 Pompidou Kültür Merkezi - Kavramlar Üzerinden Analizi

TARİHİ ÇEVREDE YENİ YAPI TASARIM YÖNTEMİ		TEMEL TASARIM ÖGELERİ'NE GÖRE	TARİHİ ÇEVRE İLE İLİSKİSİ		TASARIM KAVRAMLARI																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																														
UYGUNLUK	ZİTLİK		UYGUN	ZİT	TEMEL KAVRAMLAR						GÜNCEL KAVRAMLAR																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																								
					RİTİM / TEKRAR	HAREKET	KORAM	EGEMENLİK	DENGE	BİRLİK	ŞEFFAFLIK / SAYD.	İÇ-DİŞ GEÇİŞLİLİK	MASİFLİK	KATMANLAŞMA	ESNEKLİK	AKIŞKANLIK	İMMATERYALİTE	MATERYALİTE	METAFOR	KARMAŞIKLIK	İKONİK / SİMGESEL																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																														
	X	Biçim		X																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															

Fransız Cumhurbaşkanı Pompidou' nun görevde kaldığı dönemin güçlü bir imgeyle hatırlanması için modern sanatlar müzesi inşa etmeye karar vermesiyle, açılan uluslararası yarışmada seçilen projedir. Pompidou'nun öncelikli hedefi çağdaş sanatı halka tanıtmak, mimarların buna verdiği tepki de 'geleneksel bir müze inşa etmemek' olmuştur. Toplumda her kesimden insana hitap eden mekanlar barındıran müzeyi günde 25.000 kişi ziyaret etmektedir. Öngörülen rakam 5000 iken bu haliyle Pompidou Kültür Merkezi bir müze olmanın oldukça ötesine geçmiş, Eiffel Kulesi'nden sonra Paris'in güçlü simgelerinden biri haline gelmiştir (Anonim, 2002, sf: 18-20).

Mimarlarının yorumlarına göre, projenin önemli noktalarından biri, gelecekteki olası düzenlemelere olanak verecek bir biçimde iç mekanı bu duruma engel teşkil edebilecek taşıyıcılar, tesisat boruları gibi elemanlardan arındırılmış olması, bu donatı elemanlarının dışarıya alınarak yapı kabuğunun metal çerçeveler, koridorlar ve çeşitli tesisat borularından oluşmuş olmasıdır. Ayrıca cam bir tüple çevrelenen kabuk, içindeyken tüm Paris'in görülebildiği yürüyen bir merdivenle insanların çekim noktası olmuştur (Anonim, 2002, sf: 18-20).

Ayrıca şehir dokusuna göre oldukça iri duran kütlesi ile eleştirilse de arsasının yarısı ile oluşturduğu kent meydanı, sanatın içeriden dışarıya taşıdığı sınırsızlığı ile olumlu eleştiriler de almaktadır.

Pompidou Kültür Merkezi, kendine ait teknolojik estetiğini, yapısal sistemlerin açığa

vurulması yoluyla beyan eden, uzay çağının habercisi yeni bir bakış açısının, High Tech Mimarlığı olarak adlandırılan bir akımın öncülerindendir.

Şekil 4.10 Pompidou Kültür Merkezi [59]

Şekil 4.11 Kentsel dokuda Pompidou Kültür Merkezi (Thiel-Siling, 2005, sf: 129)

4.2.8. Louvre Müzesi Giriş Piramidi (1989), Paris, I. M. Pei

Çizelge 4.8 Louvre Müzesi Giriş Piramidi - Kavramlar Üzerinden Analizi

TARİHİ ÇEVREDE YENİ YAPI TASARIM YÖNTEMİ		TEMEL TASAR ÖGELERİ'NE GÖRE	TARİHİ ÇEVRE İLE İLİSKİSİ		TASARIM KAVRAMLARI																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																														
UYGUNLUK	ZİTLİK		UYGUN	ZİT	TEMEL KAVRAMLAR						GÜNCEL KAVRAMLAR																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																								
					RİTİM / TEKRAR	HAREKET	KORAM	EGEMENLİK	DENGE	BİRLİK	ŞEFFAFLIK / SAYD.	İÇ-DİŞ GEÇİŞLİLİK	MASİFLİK	KATMANLAŞMA	ESNEKLİK	AKIŞKANLIK	İMMATERYALİTE	MATERYALİTE	METAFOR	KARMAŞIKLIK	İKONİK / SİMGESEL																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																														
	X	Biçim		X																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															

Ek bina, müze olarak kullanılan Louvre'un giriş-çıkışlarını düzenlemek, lokanta, konferans salonu ve gerekli teknik hacimleri sağlamak amacıyla yapılmıştır. Böylelikle bu işlevler yer altına alınmış, girişler avluda yer alan bu cam piramitten sağlanmıştır.

Anıtsal bir nokta oluşturup girişi belirginleştirmesi, iç mekanlarda merkezi bir dağılım noktası oluşturması ile kısa zamanda müze ile özdeşleşen bu piramit, yapıldığı dönemde büyük tartışmalara yol açmış, yapıldıktan sonra birçok ödül kazanmıştır.

Sert ve keskin hatlardan oluşan bu biçim, modern bir duruş sergilerken, eski çağların anıtsallığını simgeleyen bağlamsal duruşu ile de müzenin tarihsel sürekliliğinin sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Bu anlamda tarihi bir bina ile modern mimariyi başarılı bir şekilde harmanladığı söylenebilmektedir (Thiel-Siling, 2005, sf: 156).

Malzemenin şeffaflığı ile gün ışığından iç mekanda maksimum yararlanması ve tarihi Louvre'un görünüşünü kapatmaması bakımından bu saf biçimden oluşan yeni yapı olumlu bulunmaktadır.

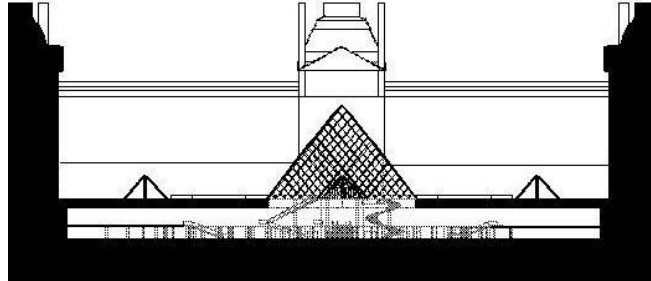
Tarihi çevre ile ilişkisi temel tasar öğelerine göre değerlendirildiğinde zıt olarak nitelendirilse de, tasarımı oluşturan şeffaflık, dengeli materyalite ve sağlanan iç-dış geçişlilik ile biçimi ve konumu ile kurulan egemenlik sayesinde yapı ikonik bir kimliğe bürünmüş, müze kadar simgesel hale gelmiştir.

Şekil 4.12 Piramidin gece görünüşü 1 [60]

Şekil 4.13 Piramidin gece görünüşü 2 [61]

Şekil 4.14 Kesit [62]

4.2.9. Cartier Çağdaş Sanatlar Merkezi (1993), Paris-Fransa, Jean Nouvel

Çizelge 4.9 Cartier Çağdaş Sanatlar Merkezi - Kavramlar Üzerinden Analizi

TARİHİ ÇEVREDE YENİ YAPI TASARIM YÖNTEMİ		TEMEL TASARIM ÖGELERİ'NE GÖRE	TARİHİ ÇEVRE İLE İLİSKİSİ		TASARIM KAVRAMLARI																			
UYGUNLUK	ZİTLİK		UYGUN	ZİT	TEMEL KAVRAMLAR						GÜNCEL KAVRAMLAR													
					RİTİM / TEKRAR	HAREKET	KORAM	EGEMENLİK	DENGE	BİRLİK	ŞEFFAFLIK / SAYD.	İÇ-DİŞ GEÇİŞLİLİK	MASİFLİK	KATMANLAŞMA	ESNEKLİK	AKIŞKANLIK	İMMATERYALİTE	MATERYALİTE	METAFOR	KARMAŞIKLIK	İKONİK / SİMGESEL			
X		Biçim	X		X						X	X		X		X		X					X	
		Oran-Ölçü	X																					
		Doku		X																				
		Renk																						
		Işık-Gölge																						

Nouvel'e göre bugünün teknolojisi, insanın özgürlüğünü arttırmak için mimarlığın kendini gizlemesine olanak tanır. Cephedeki paralel cam paneller, park ve gökyüzüyle beraber yansımalarla tanımlanmış değişken bir yüzey etkisi oluşturmaktadır (Anonim, 2002, sf: 52).

Dilekçi' ye (1997, sf: 54) göre bu türden kabuk oluşumları bir strüktürü olan, kendi mekanını oluşturan, bazen yarı şeffaf, bazen bir imaj projeksiyonu olan bir filtre haline gelebilmektedir. Cartier binasında mimari etki masif kütlenin sınırlarını aşan, bulanıklaşan, yüzeyler arasında bir ilişkiyi anlatan bir yoruma sahiptir. Binanın başladığı ve bittiği noktalar belirsizleşmiştir çünkü yapay şeffaf bir cephe arkasından gökyüzü ve sedir ağaçlarının gözükmeleriyle sınırların ve katmanlaşmanın vermiş olduğu algı karmaşası ile yeni bir cephe kavramı oluşturulmuştur.

Yapı kabuğu, öndeki katmanının, dokusu, oranları, oluşturduğu masif yüzey ile ilk başta tarihi çevresiyle zıt bir tutum sergiliyor gibi gözükse de, gece ve gündüzleri farklı ışık algısı ve arada ağaçların da bulunduğu değişik katmanları ile bina kütlesinin silüetinin harmanlanmasıyla oluşan karmaşık fakat dengeli bir birlik oluşturmaktadır.

Şekil 4.15 Görünüş 1 [63]

Şekil 4.16 Görünüş 2 [64]

4.2.10. Dans Eden Bina (1996), Prag - Çek Cumhuriyeti, Frank O. Gehry

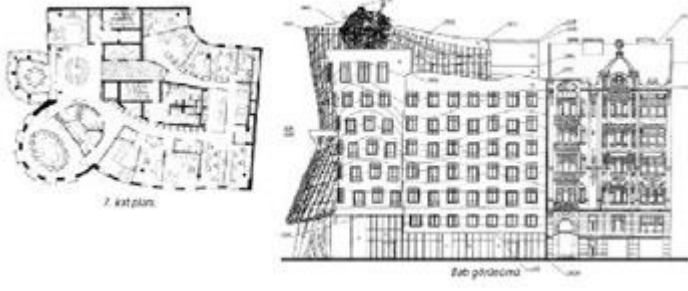
Çizelge 4.10 Dans Eden Bina - Kavramlar Üzerinden Analizi

TARİHİ ÇEVREDE YENİ YAPI TASARIM YÖNTEMİ		TEMEL TASARIM ÖGELERİ'NE GÖRE	TARİHİ ÇEVRE İLE İLİSKİSİ		TASARIM KAVRAMLARI																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																														
UYGUNLUK	ZİTLİK		UYGUN	ZİT	TEMEL KAVRAMLAR						GÜNCEL KAVRAMLAR																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																								
					RİTİM / TEKRAR	HAREKET	KORAM	EGEMENLİK	DENGE	BİRLİK	ŞEFFAFLIK / SAYD.	İÇ-DİŞ GEÇİŞLİLİK	MASİFLİK	KATMANLAŞMA	ESNEKLİK	AKIŞKANLIK	İMMATERYALİTE	MATERYALİTE	METAFOR	KARMAŞIKLIK	İKONİK / SİMGESEL																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																														
	X	Biçim		X																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															

İlk çalışmaları mimar Milunic tarafından yapılan bina, daha sonra uluslararası üne sahip bir mimarın katılımıyla biçimlenerek hayata geçirilmiştir. Köşe parselde yer alan yapıda, zeminde dükkanlar ve kahvelerin yer aldığı bir büro binası inşa edilmiştir. Literatürde daha çok, Amerikalı ünlü dansçı film yıldızları Fred Astaire ve Ginger Rogers'ın adlarıyla anılan bina, Prag'ın mimari, ekonomik ve siyasal yenileşmesinin bir simgesi olarak görülmektedir (Hasol, 1998, sf: 75).

Mimarlar, yüzyıl başında Prag'ın karakteristiklerinden birinin köşe kuleleri olduğunda anlaşılmışlar ve bunun köşe başında yer alacak bina için bir çıkış noktası olmasını kararlaştırmışlardır. Daha sonrasında, çok sert etki yapacağı düşünülen bu kulenin yanına hafifletici bir etki yaratmak amacıyla şeffaf bir kütle eklenmesi düşünülmüş ve dans eden bir çifti çağrıştıran biçimiyle, birbiriyle kucaklaşan iki kule köşeyi vurgulamak üzere yerleştirilmiştir. Yukarıya doğru genişleyen bir silindir ve hemen yanında beli sıkılmış bir cam kule, ilginç bir şekilde şehrin mimari bağlamına ustaca uydurulmuştur (Hasol, 1998, sf: 67-78).

Tasarımda şeffaflık ve masiflik dengeli bir birliktelik oluşturmuştur. Hemen bitişiğindeki doku ile pencere oranları benzeşse de, bunların organizasyonundaki hareketler ve oluşan akışkanlık ile tatlı bir karmaşıklık oluşmaktadır. Dans eden bina olarak anılmasını sağlayan metaforik yaklaşımı ile önemli bir simge yapı haline gelmiştir.

Şekil 4.17 Dans eden bina görünüş – plan (Hasol, 1998).

Şekil 4.18 Bulunduğu doku içinde dans eden bina
(fotoğraf: Çiğdem Polatoğlu, 2000).

4.2.11. P&C Satış Mağazası (2005), Köln - Almanya, Renzo Piano

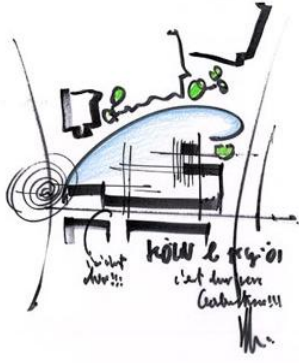
Çizelge 4.11 P&C Satış Mağazası - Kavramlar Üzerinden Analizi

TARİHİ ÇEVREDE YENİ YAPI TASARIM YÖNTEMİ		TEMEL TASARIM ÖGELERİ NE GÖRE	TARİHİ ÇEVRE İLE İLİSKİSİ		TASARIM KAVRAMLARI																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																			
UYGUNLUK	ZİTLİK		UYGUN	ZİT	TEMEL KAVRAMLAR						GÜNCEL KAVRAMLAR																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																													
					RİTİM / TEKRAR	HAREKET	KORAM	EGEMENLİK	DENGE	BİRLİK	ŞEFFAFLIK / SAYD.	İÇ-DİŞ GEÇİŞLİLİK	MASİFLİK	KATMANLAŞMA	ESNEKLİK	AKIŞKANLIK	İMMATERYALİTE	MATERYALİTE	METAFOR	KARMAŞIKLIK	İKONİK / SİMGESEL																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																			
	X	Biçim	X																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																					

Eğrisel bir biçimde şekillenen masif kütlesi 15.000 m² lik bir alanı kaplasa da, bu biçimi ile hemen yakınındaki kilisenin önünde yeterli bir kentsel bir meydan oluşturması ile önem arz etmektedir [65].

Yapının cam kabuğu gece ve gündüz sergilediği farklı anlamlarla karşımıza çıkmaktadır. Kabuk, reflekte camları sayesinde, çevresindekileri yansıtarak sürekli bir doku oluştururken, geceleri tüm bina içini çarpıcı aydınlatması ile gözler önüne sermektedir. Böylece kabuk geri planda kalmakta; mekanlar, sirkülasyon elemanları ve hatta mobilyalar bir anda binanın cephesi haline gelmektedir.

Akışkan biçimi ile çevre binaların arasından süzülerek kendini gösteren bu bina, yakınındaki tarihi binalar bir yana modern mimari doku arasında bile hemen fark edilmektedir. Yapı kabuğu masif cam yüzeyi ile çevresindeki dokuya zıt bir tutum sergilemektedir. Almanya'nın Köln kentinde, alışveriş bölgesinde bulunan bu göz alıcı yapı; cam, metal, taş ve ahşap gibi klasik malzemelerin modern bir yorumudur.

Şekil 4.19 P&C eskiz ve görünüşler [65]

Şekil 4.20 P&C (fotoğraf: Hande Düzgün, 2008)

4.2.12. Amsterdam Mimarlık Merkezi (ARCAM) (2003), Amsterdam, Rene van Zuuk

Çizelge 4.12 Amsterdam Mimarlık Merkezi (ARCAM) - Kavramlar Üzerinden Analizi

TARİHİ ÇEVREDE YENİ YAPI TASARIM YÖNTEMİ		TEMEL TASARIM ÖGELERİ'NE GÖRE	TARİHİ ÇEVRE İLE İLİSKİSİ		TASARIM KAVRAMLARI														
UYGUNLUK	ZİTLİK		UYGUN	ZİT	TEMEL KAVRAMLAR						GÜNCEL KAVRAMLAR								
					RİTİM / TEKRAR	HAREKET	KORAM	EGEMENLİK	DENGE	BİRLİK	ŞEFFAFLIK / SAYD.	İÇ-DİŞ GEÇİŞLİLİK	MASİFLİK	KATMANLAŞMA	ESNEKLİK	AKIŞKANLIK	İMMATERYALİTE	MATERYALİTE	METAFOR
X		Biçim		X	X					X		X			X		X		X
	Oran-Ölçü	X																	
	Doku		X																
	Renk		X																
	Işık-Gölge		X																

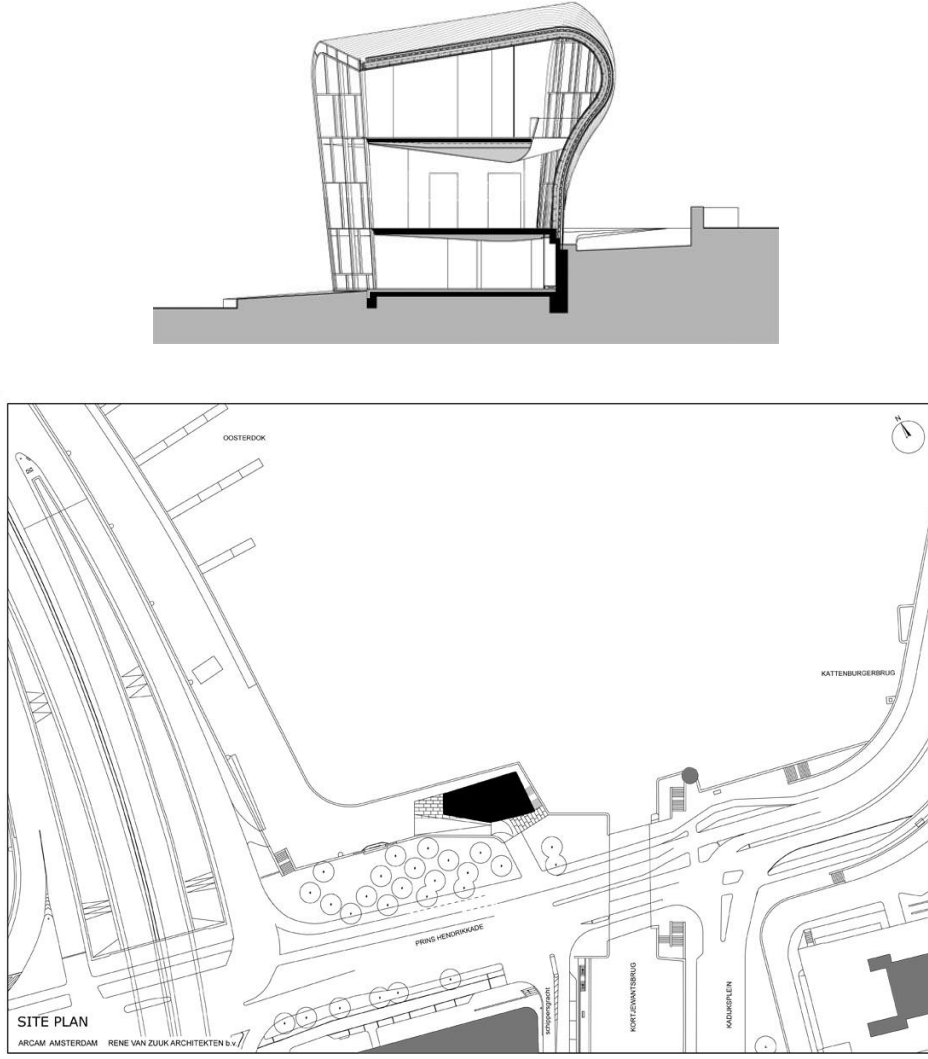
Bu bina bir sivil toplum örgütü olarak mimarlık alanında, çağdaş tasarım etkinliklerini desteklemek ve kamuya tanıtmak gibi işlevlerle kurulmuş bir örgüt olan ARCAM (Amsterdam Center for Architecture) - Amsterdam Mimarlık Merkezi için özel tasarlanmıştır.

Yapıya özgünlüğünü kazandıran heykelsimsi biçimi ile alçak gönüllüğü ve gösterişsizliğine rağmen, bina oldukça çok sayıda ziyaretçi çekmekte, Amsterdam'ın simge yapıları arasında ön sıralarda yer almaktadır (Anonim, 2003 Ocak, sf: 74).

Şeffaflık ve masifliğin dengeli hareketi ile oluşan bu yenilikçi kabuğu sayesinde dinamik bir mimarisi vardır. Keskin sınırların ortadan kalktığı, amorf ve akışkan biçimi, oran ve ölçüleri, dokusu ve rengiyle her bakımdan bulunduğu tarihi dokuya tamamen zıt olan bu yapı, Hollanda mimarisinin gelecek odaklı varoluşunu simgelemektedir.

Şekil 4.21 ARCAM, Amsterdam (fotoğraf: Hande Düzgün, 2008)

Şekil 4.22 Kesit ve vaziyet planı, ARCAM, Amsterdam [68]

4.2.13. Amsterdam’ da bir konut (1995), Hollanda, Felix Claus, Kees Kaan

Çizelge 4.13 Amsterdam’ da bir konut - Kavramlar Üzerinden Analizi

TARİHİ ÇEVREDE YENİ YAPI TASARIM YÖNTEMİ		TEMEL TASARIM ÖGELERİ'NE GÖRE	TARİHİ ÇEVRE İLE İLİSKİSİ		TASARIM KAVRAMLARI																			
UYGUNLUK	ZİTLİK		UYGUN	ZİT	TEMEL KAVRAMLAR						GÜNCEL KAVRAMLAR													
					RİTİM / TEKRAR	HAREKET	KORAM	EGEMENLİK	DENGE	BİRLİK	ŞEFFAFLIK / SAYD.	İÇ-DİŞ GEÇİŞLİLİK	MASİFLİK	KATMANLAŞMA	ESNEKLİK	AKIŞKANLIK	İMMATERYALİTE	MATERYALİTE	METAFOR	KARMAŞIKLIK	İKONİK / SİMGESEL			
	X	Biçim		X	X							X	X	X	X							X		
		Oran-Ölçü	X																					
		Doku		X																				
		Renk	X																					
		Işık-Gölge		X																				

Eski ve yeni arasındaki uyumun zıtlıkla sağlanmasına güzel bir örnektir. İçinde yanındaki tarihi yapının merdiveninin bulunduğu bir ek binadır. Amsterdam kentinin merkezinde bulunan bu yeni yapı, biçim, renk ya da malzeme farklılığı ile eski dokuyla kontrast teşkil etse de bu bir karmaşa değil, uyum meydana getirerek oluşturulur. Yanında bulunan iki bina ile de çatı seviyeleri hizalanmış, yandaki binanın kat hizaları referans alınarak bir uyum yakalanmıştır.

Şekil 4.23 Konut, Amsterdam (fotoğraf: Hande Düzgün, 2008) , ön görünüş [72]

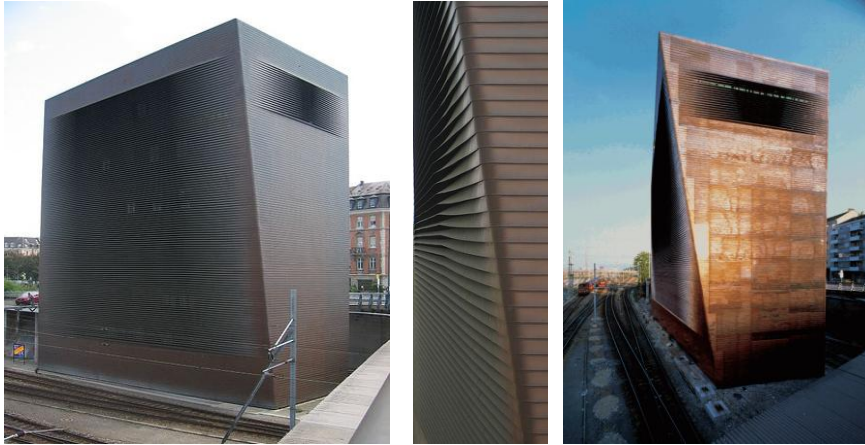
4.2.14. Sinyal Kutusu (1992-1995) Basel – İsviçre, Herzog & de Meuron

Çizelge 4.14 Sinyal Kutusu - Kavramlar Üzerinden Analizi

TARİHİ ÇEVREDE YENİ YAPI TASARIM YÖNTEMİ		TEMEL TASARIM ÖGELERİ'NE GÖRE	TARİHİ ÇEVRE İLE İLİSKİSİ		TASARIM KAVRAMLARI																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
UYGUNLUK	ZİTLİK		UYGUN	ZİT	TEMEL KAVRAMLAR						GÜNCEL KAVRAMLAR																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																												
					RİTİM / TEKRAR	HAREKET	KORAM	EGEMENLİK	DENGE	BİRLİK	ŞEFFAFLIK / SAYD.	İÇ-DİŞ GEÇİŞLİLİK	MASİFLİK	KATMANLAŞMA	ESNEKLİK	AKIŞKANLIK	İMMATERYALİTE	MATERYALİTE	METAFOR	KARMAŞIKLIK	İKONİK / SİMGESEL																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
	X	Biçim		X																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																			

Yeni sinyal kulesi binası, vagonların yanında, Wolf-Gottesacker (mezarlık) eski duvarına yakın konumdadır. 18. ve 19. yy’da burada manevra kulesini barındıran yüksek, bakır kaplı bir kule bulunmaktaydı. Kendi başına bir obje olarak tasarlanan yapının tüm İsviçre’de yaygınlaştırılması düşünülmektedir. Böylelikle İsviçre demiryollarına estetik bir eleman kazandırılmış olacaktır (Anonim, 2005, sf: 94).

Yapı betonarme kabuğunun üzerine dıştan yalıtılmış bakır levhalarla kaplanmıştır. Bu yapılanma binayı dış etkilerden koruduğu gibi görsel açıdan da yapıya daha organik ve kırılğan bir görünüm kazandırmaktadır. Zaman zaman açılabilen bu levhalar sayesinde gün ışığı içeri alınabilmektedir (Anonim, 2005, sf: 94).

Şekil 4.24 Sinyal Kutusu (Signal Box 4) [71] , [73]

4.2.15. Arap Enstitüsü (1987), Paris-Fransa, Jean Nouvel

Çizelge 4.15 Arap Enstitüsü - Kavramlar Üzerinden Analizi

TARİHİ ÇEVREDE YENİ YAPI TASARIM YÖNTEMİ		TEMEL TASARIM ÖGELERİ'NE GÖRE	TARİHİ ÇEVRE İLE İLİSKİSİ		TASARIM KAVRAMLARI															
UYGUNLUK	ZİTLİK		UYGUN	ZİT	TEMEL KAVRAMLAR						GÜNCEL KAVRAMLAR									
					RİTİM / TEKRAR	HAREKET	KORAM	EGEMENLİK	DENGE	BİRLİK	ŞEFFAFLIK / SAYD.	İÇ-DİŞ GEÇİŞLİLİK	MASİFLİK	KATMANLAŞMA	ESNEKLİK	AKIŞKANLIK	İMMATERYALİTE	MATERYALİTE	METAFOR	KARMAŞIKLIK
X		Biçim	X		X				X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
		Oran-Ölçü	X																	
		Doku		X																
		Renk	X																	
		Işık-Gölge		X																

Arap Enstitüsü, gelenek ile Modernizm arasında bir diyalog binası olması için tasarlanmıştır. Bu diyalog Arap mimarlığına ait öğelerin yeni teknolojiyle yeniden üretilmesi yoluyla sağlanmaya çalışılmıştır. Binanın en büyük özelliği, kütüphane mekanını çevreleyen cam kabuk , içindeki foto-elektrik pilleriyle gün ışığının şiddetine göre kendi açıklığını ayarlayan ve ışığı kontrol eden bir yapıda olup aynı zamanda İslam kültüründen esinlenilmiş motifler ile görsel bir şölen sunmasıdır (Anonim, 2002, sf: 61).

Bina, aynı zamanda eski kent dokusuyla Modern Paris arasında bir diyalog da hedeflemektedir. Örneğin Jussieu Üniversite binasına uyum sağlamak için basit bir prizmatik biçime sahiptir. Ayrıca yükseklik olarak da Saint-Germain bulvarı gabarisi dikkate alınmıştır (Anonim, 2002, sf: 61).

Şekil 4.25 Arap Enstitüsü [66]

Şekil 4.26 Arap Enstitüsü, meydan (Thiel-Siling, 2005, sf: 149)

Şekil 4.27 Arap Enstitüsü, gece [74]

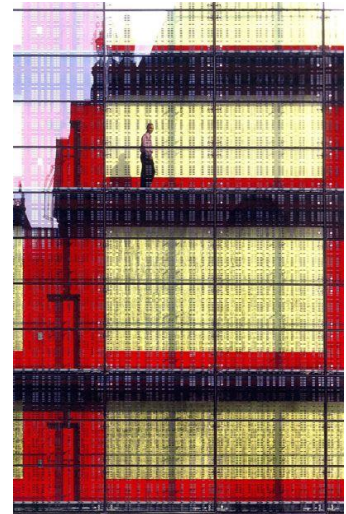
4.2.16. Palais Des Beaux / Arts Lille ek binası, Lille-Fransa, Jean Marc Ibos & Myrto Vitart

Çizelge 4.16 Palais Des Beaux / Arts Lille ek binası - Kavramlar Üzerinden Analizi

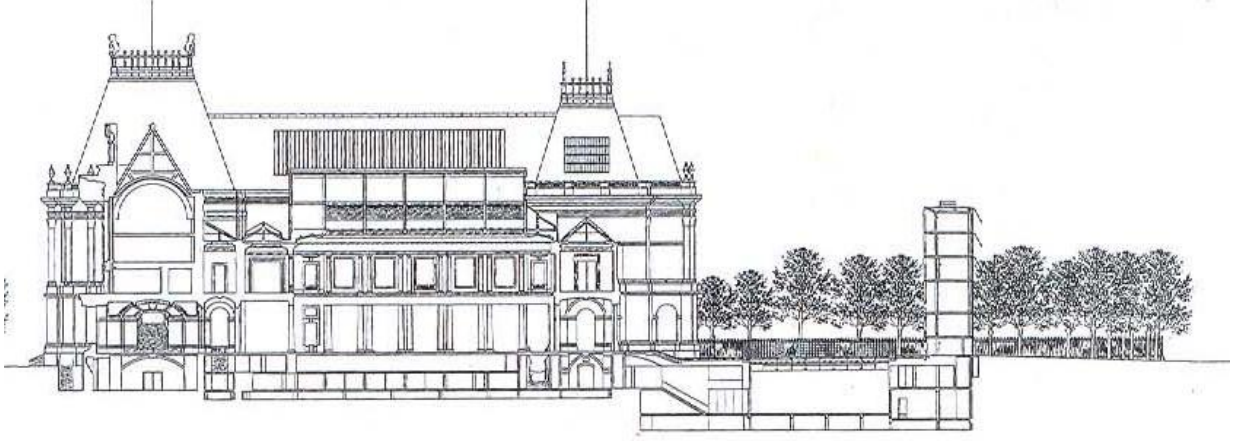
TARİHİ ÇEVREDE YENİ YAPI TASARIM YÖNTEMİ		TEMEL TASARIM ÖGELERİ'NE GÖRE	TARİHİ ÇEVRE İLE İLİSKİSİ		TASARIM KAVRAMLARI																
UYGUNLUK	ZİTLİK		UYGUN	ZİT	TEMEL KAVRAMLAR						GÜNCEL KAVRAMLAR										
					RİTİM / TEKRAR	HAREKET	KORAM	EGEMENLİK	DENGE	BİRLİK	ŞEFFAFLIK / SAYD.	İÇ-DİŞ GEÇİŞLİLİK	MASİFLİK	KATMANLAŞMA	ESNEKLİK	AKIŞKANLIK	İMMATERYALİTE	MATERYALİTE	METAFOR	KARMAŞIKLIK	İKONİK / SİMGESEL
	X	Biçim	X																		
		Oran-Ölçü		X																	
		Doku		X	X	X			X	X	X	X		X			X			X	
		Renk		X																	
		Işık-Gölge		X																	

İç i kırmızı – sarıya boyanmış üzer i de küçük yansıtıcı yüzeylerden oluş an ızgara görünümlü yansıtıcı yüzey ile kaplanmış yapı kabuğunun, ek yapıldığı tarihi müzeyi yansıtarak ilginç bir görüntü sergilemektedir. Böylelikle katmanlı yapısı ve yarattığı yansımalar ile yapı kabuğu eski ve yeni arasında bir ara yüz oluşturmaktadır.

Yeni yapı yansıtma ve şeffaflık yöntemleri ile karşısında bulunan tarihi binaya karşı nötr bir görüntü oluştururken, bulunduğu çevrede direk olarak algılanmamakta, çevresini öne çıkarmaktadır.

Şekil 4.28 Müze ek binası [67]

Şekil 4.29 Müze ek binası, kesit (Cerver, 2003, sf: 270)

4.2.17. Commerzbank, Frankfurt-Almanya, Norman Foster

Çizelge 4.17 Commerzbank - Kavramlar Üzerinden Analizi

TARİHİ ÇEVREDE YENİ YAPI TASARIM YÖNTEMİ		TEMEL TASARIM ÖGELERİ'NE GÖRE	TARİHİ ÇEVRE İLE İLİSKİSİ		TASARIM KAVRAMLARI																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																								
UYGUNLUK	ZİTLİK		UYGUN	ZİT	TEMEL KAVRAMLAR						GÜNCEL KAVRAMLAR																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
					RİTİM / TEKRAR	HAREKET	KORAM	EGEMENLİK	DENGE	BİRLİK	ŞEFFAFLIK / SAYD.	İÇ-DİŞ GEÇİŞLİLİK	MASİFLİK	KATMANLAŞMA	ESNEKLİK	AKIŞKANLIK	İMMATERYALİTE	MATERYALİTE	METAFOR	KARMAŞIKLIK	İKONİK / SİMGESEL																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																								
X	X	Biçim	X																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																										

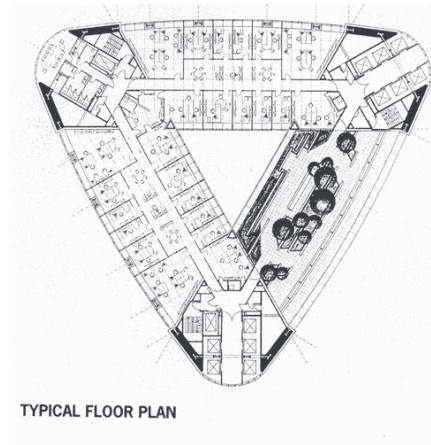
Ekolojik binalara verilebilecek en özel örneklerden biri, Sir Norman Foster'ın tasarladığı Frankfurt'taki Commerzbank' tır. Dünyanın ilk 'ekolojik gökdeleni' olarak kabul edilen bu bina hem kullanım hem de görsel açıdan yenilikler getirmiş bir yapıdır. Dolayısıyla bu yapı kabuğunun biçimlenişinde teknoloji ön plandadır. Binanın planı üçgen biçiminde, her köşesi içte çekirdek fonksiyonlarını barındıran, dışta da gün ışığından daha çok yararlanabilmek ve rüzgar etkilerini hafifletebilmek amaçlı kabuğun yüzeyini arttırmak amaçlı hafif eğrisel şekilde tasarlanmıştır (Tönük, 2001, sf: 86, 87).

Dünyanın sayılı akıllı binalarından biri olan Commerzbank, kendine has sistemleri sayesinde minimum enerji tüketimi, tüm bina boyunca içeride devam eden, her cephede 4 katta bir kat bloklarının arasına yerleştirilmiş 4 kat yüksekliğinde kış bahçeleri ile parçalanmış bina kütlesi, ofislerin ve kat bahçelerinin baktığı orta atriumu sayesinde oluşan doğal hava bacası, yeşili üst katlara taşınması ile ekolojik bir binadır.

Bunun dışında da bulunduğu çevrede, özellikle sokak kotunda binanın öncelikle bir giriş bölümüyle algılanması, ana kütlesinin geri çekilerek göz hizasında algıyı mevcut dokuya uygun haline getiren çözümü ile de olumlu bulunmaktadır.

Şekil 4.30 Commerzbank yoldan görünüşler (fotoğraf: Hande Düzgün, 2008)

Şekil 4.31 Commerzbank, plan [48]

4.2.18. Guggenheim Müzesi (1991-1997), Bilbao, Frank Gehry

Çizelge 4.18 Guggenheim Müzesi - Kavramlar Üzerinden Analizi

TARİHİ ÇEVREDE YENİ YAPI TASARIM YÖNTEMİ		TEMEL TASARIM ÖGELERİ'NE GÖRE	TARİHİ ÇEVRE İLE İLİSKİSİ		TASARIM KAVRAMLARI															
UYGUNLUK	ZİTLİK		UYGUN	ZİT	TEMEL KAVRAMLAR						GÜNCEL KAVRAMLAR									
					RİTİM / TEKRAR	HAREKET	KORAM	EGEMENLİK	DENGE	BİRLİK	ŞEFFAFLIK / SAYD.	İÇ-DİŞ GEÇİŞLİLİK	MASİFLİK	KATMANLAŞMA	ESNEKLİK	AKIŞKANLIK	İMMATERYALİTE	MATERYALİTE	METAFOR	KARMAŞIKLIK
	X	Biçim		X																
Oran-Ölçü			X																	
Doku			X		X				X	X			X			X	X	X	X	X
Renk			X																	
İşık-Gölge			X																	

Savaş uçakları için geliştirilen bir bilgisayar programı kullanılarak geliştirilen biçimiyle Titanyum kaplı müze, Gehry'nin form oluşturma ve teknolojik arayışlarının doruk noktasıdır. Bina hem bir heykel hem de bir şehircilik yapıtıdır. Komşu köprü de dahil, çevresindeki kentsel dokuya karşı zıt ama şık bir duruş sergilemektedir (Borden vd., 2009, sf: 487).

Cephesinde kullanılan titanyum ve büyük cam paneller, nehir ve çevre manzarasıyla iletişim kurarak tasarıma görsel bir zenginlik katmakta, yapı kabuğunun verdiği güçlü akışkanlık, karmaşıklık ve masiflik etkisi yapıya heykelsi bir görünüş kazandırmaktadır.

Guggenheim Müzesi, endüstriyel bir liman kentini, bir ticaret ve kültür kentine dönüştürme sürecini başlatan bir yapı olması nedeniyle çok önemlidir. Sezgisel bir arayışın sonucu ortaya çıkmış, yapılan binlerce modelinin ardından yapı kabuğunun ilgi çekici bir form kazanması sağlanmıştır. Bilbao şehrini dünya haritasında fark edilir bir noktaya taşımıştır (Van Der Voordt ve Van Wegen, 2005, sf: 63).

Şekil 4.32 Guggenheim Müzesi, Bilbao [69]

4.2.19. Yahudi Müzesi (1998), Berlin-Almanya, Daniel Libeskind

Çizelge 4.19 Yahudi Müzesi - Kavramlar Üzerinden Analizi

TARİHİ ÇEVREDE YENİ YAPI TASARIM YÖNTEMİ		TEMEL TASARIM ÖGELERİ'NE GÖRE	TARİHİ ÇEVRE İLE İLİSKİSİ		TASARIM KAVRAMLARI																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
UYGUNLUK	ZİTLİK		UYGUN	ZİT	TEMEL KAVRAMLAR						GÜNCEL KAVRAMLAR																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																												
					RİTİM / TEKRAR	HAREKET	KORAM	EGEMENLİK	DENGE	BİRLİK	ŞEFFAFLIK / SAYD.	İÇ-DİŞ GEÇİŞLİLİK	MASİFLİK	KATMANLAŞMA	ESNEKLİK	AKIŞKANLIK	İMMATERYALİTE	MATERYALİTE	METAFOR	KARMAŞIKLIK	İKONİK / SİMGESEL																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
	X	Biçim		X																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																			</

Daniel Libeskind, Berlin Müzesi'nin karşısındaki alanda Yahudi Müzesi'ni tasarlaması için düzenlenen yarışmada 165 katılımcı arasından seçilmiştir. Bina sembolik mimarlığın bir parçası, içine girilebilen büyük bir heykeldir (Anonim, 2002 ekim, sf: 78).

Yapının zemin planı üzerinde yükselen kütle, gümüş gibi parlayan çinko kaplamayla irrasyonel yapısı vurgulanan, çakan bir şimşek biçimindedir. On sivri köşesiyle zikzak biçimli yapı, yırtıkları ve metal dış yüzeyi yaran kesişme noktaları vurgulanmış dinamik bir yapıya sahiptir. Ne dış, ne de iç mekan geleneksel müzelere ilişkin bir şey hatırlatmaktadır. Labirent benzeri bina, geçmiş canlandırmak ve ziyaretçilere tarihteki kayıpları hatırlatmak amacını taşımaktadır (Anonim, 2002 ekim, sf: 78).

Çinko kaplı heybetli cephe, doğal ışığı yaratıcı bir biçimde kullanırken aynı zamanda tarihsel simge de yaratan zikzak biçimindeki pencerelerle kesişen katı düzlemlerden oluşmaktadır. (Borden vd., 2009, sf: 495)

Şekil. 4.33 Yahudi Soykırım Müzesi [70]

4.2.20. Galicia Çağdaş Sanatlar Merkezi (1988-1995) İspanya, Alvaro Siza

Çizelge 4.20 Galicia Çağdaş Sanatlar Merkezi - Kavramlar Üzerinden Analizi

TARİHİ ÇEVREDE YENİ YAPI TASARIM YÖNTEMİ		TEMEL TASARIM ÖGELERİ'NE GÖRE	TARİHİ ÇEVRE İLE İLİSKİSİ		TASARIM KAVRAMLARI																			
UYGUNLUK	ZİTLİK		UYGUN	ZİT	TEMEL KAVRAMLAR						GÜNCEL KAVRAMLAR													
					RİTİM / TEKRAR	HAREKET	KORAM	EGEMENLİK	DENGE	BİRLİK	ŞEFFAFLIK / SAYD.	İÇ-DİŞ GEÇİŞLİLİK	MASİFLİK	KATMANLAŞMA	ESNEKLİK	AKIŞKANLIK	İMMATERYALİTE	MATERYALİTE	METAFOR	KARMAŞIKLIK	İKONİK / SİMGESEL			
X		Biçim	X																					
		Oran-Ölçü	X																					
		Doku	X						X	X			X						X					
		Renk	X																					
		İşık-Gölge		X																				

Çevresindekilere egemen olmak yerine onların içine karışmaya çalışmasıyla çağdaş sanat müzeleri içinde olağan dışı olan bu bina, şehrin geleneksel ve modern üsluplarının aynı noktaya yönelmesini sağlayarak içinde yer aldığı kentsel ortamla uyumlu bir ilişki kurmayı başarmıştır. Siza' nın net çizgili granit kaplı tasarımı yerel koşullara karşı duyarlılığını yansıtır (Borden vd., 2009, sf: 455).

Yapıda, çevre dokuda görülen kütlelerin parçalanma etkisi çağdaş bir şekilde yorumlanmıştır. Geleneksel dokudaki pencere boşlukları ile sağır etkili kütlelere gönderme yapan yapı, malzemesi ile çevre dokuya uyumlu ancak uygulama şekli ile çağdaş bir yorum sergilemektedir. Mevcut kentsel doku içinde çevreye duyarlı bir yeni yapıdır.

Şekil 4.34 Galicia Çağdaş Sanatlar Merkezi [75]

4.3. Bölüm Sonucu

Bu bölümde, Türkiye ve Dünya'dan seçilen örnekler incelenmiş, yapı kabuğunun temel özellikleri ile bağlamı arasındaki ilişkiler, kabuğun biçimlenişinde etkili olan kavramlar ile ortaya konmaya çalışılmış, görsel ve fiziksel özelliklerinin yanında, anlamına ilişkin özellikler üzerinde yorum yapmak mümkün olmuştur.

Ayrıca kabuk-bağlam ilişkisinin, analizi ile yapı kabuğunun sonuç ürün olarak nasıl değerlendirildiği, kullanıcılar tarafından nasıl hatırlandığı sorusu gözlemlere dayalı öznel bir değerlendirme ile ele alınmıştır. Analiz tablolarının oluşturulmasında 2 ana unsur önemli olmuştur. Bunlardan ilki tarihi çevrelerdeki yeni yapı tasarımlarında kabuk-bağlam ilişkisi açısından ele alınan örneklerin tasarım yaklaşımı olarak bağlamı içinde zıt - uygun (bağlamsal uygunluk) olması durumunun sorgulanmasıdır. Diğeri ise, mimaride hem temel tasar kavramları hem de yeni kavramların tasarıma yansması ile çeşitli bulgular elde edilerek, yapının görsel boyutunu oluşturan yapı kabuğunun mimarlığın tasarlama ve değerlendirme süreci hakkında yorumlarda kullanılan (kullanılabilecek) kavramlara göre değerlendirilmesidir.

Bu anlamda çalışma, yapı kabuğunun ve biçimlenişinin temsilinden-anlatımından yola çıkarak, kavramlar üzerinden analizi ile sonlandırılmıştır. Çizelge 4.21'de Türkiye'den ve Dünya'dan seçilen örneklerin kavramsal analizleri bir araya getirilerek karşılaştırmalı bir genel değerlendirme yapma olanağı sağlanmıştır. Tarihi çevrelerde yer alan yapının kabuk-bağlam ilişkisi açısından bağlamı içindeki tasarım yaklaşımının zıt - uygun (bağlamsal uygunluk) oluşu ile temel tasar öge - ilkeleri (temel kavramlar) ve güncel kavramların getirdiği anlamlar arasındaki ilişki değerlendirilmiştir.

Çizelge 4.21 Tüm örneklerin kavramlar üzerinden analizi

ÖRNEKLER	TARİHİ ÇEVREDE YENİ YAPI TASARIM YÖNTEMİ		TEMEL TASARIM ÖGELERİ'NE GÖRE	TARİHİ ÇEVRE İLE İLİSKİSİ		TASARIM KAVRAMLARI																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
	UYGUNLUK	ZİTLİK		UYGUN	ZİT	TEMEL KAVRAMLAR						GÜNCEL KAVRAMLAR																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																												
						RİTİM / TEKRAR	HAREKET	KORAM	EGEMENLİK	DENGE	BİRLİK	ŞEFFAFLIK / SAYD.	İÇ-DİŞ GEÇİŞLİLİK	MASİFLİK	KATMANLAŞMA	ESNEKLİK	AKIŞKANLIK	İMMATERYALİTE	MATERYALİTE	METAFOR	KARMAŞIKLIK	İKONİK / SİMGESEL																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
Atatürk Kütür Merkezi		X	Biçim		X																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																			

Çizelge 4.21 (devamı 1) Tüm örneklerin kavramlar üzerinden analizi

ÖRNEKLER			TARİHİ ÇEVREDE YENİ YAPI TASARIM YÖNTEMİ		TARİHİ ÇEVRE İLE İLİSKİSİ		TASARIM KAVRAMLARI																		
			UYGUNLUK	ZİTLİK			TEMEL TASARIM ÖGELERİ'NE GÖRE	UYGUN	ZİT	TEMEL KAVRAMLAR						GÜNCEL KAVRAMLAR									
										RİTİM / TEKRAR	HAREKET	KORAM	EGEMENLİK	DENGE	BİRLİK	ŞEFFAFLIK / SAYD.	İÇ-DİŞ GEÇİŞLİLİK	MASİFLİK	KATMANLAŞMA	ESNEKLİK	AKIŞKANLIK	İMMATERYALİTE	MATERYALİTE	METAFOR	KARMAŞIKLIK
Santral İstanbul Çagdaş Sanat Müzesi	X		Biçim	X		X					X	X		X	X	X		X				X		X	
			Oran-Ölçü	X																					
			Doku		X																				
			Renk	X																					
			Işık-Gölge	X																					
Pompidou Kültür Merkezi		X	Biçim		X	X		X		X		X		X	X			X				X	X	X	
			Oran-Ölçü		X																				
			Doku		X																				
			Renk		X																				
			Işık-Gölge		X																				
Louvre Müzesi Giriş Piramidi	X		Biçim		X					X	X	X	X	X				X						X	
			Oran-Ölçü		X																				
			Doku		X																				
			Renk		X																				
			Işık-Gölge		X																				
Cartier Çagdaş Sanatlar Merkezi	X		Biçim	X		X				X	X	X	X	X	X		X	X					X		
			Oran-Ölçü	X																					
			Doku		X																				
			Renk																						
			Işık-Gölge																						
Dans Eden Bina	X		Biçim		X	X	X		X		X	X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X
			Oran-Ölçü	X																					
			Doku	X	X																				
			Renk	X																					
			Işık-Gölge		X																				

Çizelge 4.21 (devamı 2) Tüm örneklerin kavramlar üzerinden analizi

[illegible]

Çizelge 4.21 (devamı 3) Tüm örneklerin kavramlar üzerinden analizi

[illegible]

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmanın amacı; tasarımın ardındaki düşünceyi kavramlar aracılığıyla okumayı sağlamak ve mimarinin ortak bir dille ifadesinin araçları olan kavramların, günümüzdeki toplumsal ve teknolojik değişmeler ile birlikte tarihi çevreler içine yapılacak yeni yapılar üzerinde incelenmesidir. Bu kapsamda, yapı kabuğunun biçimlenmesinde bulunduğu ortamın önemi ve özellikle tarihi çevrelerde inşa edilmiş yeni yapılar incelendiğinde, bazı özelliklerin okunduğu gözlemlenerek, tasarımların taşıdığı ve mimariye katabilecekleri anlamlar üzerinde durulmaktadır.

Tasarımın belirli kenar çizgileri ile bir kalıba bürünmesi, yapı kabuğunun dıştan için, içten dışın algılanabildiği bir sınır teşkil etmekte olduğu ve bu dış sınırların yapının biçimini oluşturduğu görülmüştür. Mimaride yapı kabuğunun oluşumuna etki eden faktörler ‘bağlam’ adı altında incelenmiş, yapı kabuğu ile ilişkisi tarihsel bir süreç içerisinde kısaca değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucu birbirini etkileyen gelişmelerin bir süreklilik yarattığını, Rönesans, Endüstri Devrimi ve dijital teknolojinin gelişmesinin bu süreklilik içerisindeki dönüm noktaları olduğu ve buna bağlı sonuçları ortaya konmuştur.

Tarihi çevrede alınan tasarım kararlarında, yeni yapının geçmişe saygılı olması, taklit olmaması, içinde bulunduğu zamanın özelliklerini yansıtan özgün bir yapı olması için öncelikle var olan çevreyi (bağlamsal çevre) iyi analiz etmek gerekliliği kaçınılmazdır. Ayrıca, tarihi bir çevrede yeni bir yapı tasarlanırken, göz önünde bulundurulması gereken çeşitli unsurlar ve uygulanabilecek bazı yöntemlerin varlığı da kaçınılmazdır. Bu mimari tasarım kavramları ve yaklaşımları, yeni yapıların bulundukları tarihi çevre ile ilişkilerininin doğru olarak ortaya konmasında etkili olmaktadır.

Bununla birlikte yapının kendisine ait özelliklerin de ele alınması gereklidir. Yeni yapının çevreyle ilk görsel ilişkiyi kuracak kısımları olan cephe ve kütesinin bileşenleri, yapının kabuğunu oluşturduğu düşünülerek ‘Biçim, Oran-Ölçü, Doku, Renk-Işık’ gibi öğeleriyle çevresiyle kurduğu ilişkiler sorgulanmalıdır.

Bu amaçla öncelikle, yapının görsel özelliklerini çözümleyen – değerlendiren, mimari nesneye yorum getiren esaslar haline gelmiş kavramlar olan temel kavramlar (Ritim/Tekrar, Hareket, Koram, Egemenlik, Denge, Birlik) ele alınmış, ayrıca gelişen teknoloji ve değişen yaşam şekillerinin ve tasarıma yansımaları olan, bazı özellikleri bünyesinde barındıran, çevreye mesajlar ileten, mimari tasarımı bir bakıma tanımlayan güncel kavramlar (Şeffaflık/Saydamlık, İç-Dış Geçişlilik, Masiflik, Katmanlaşma, Esneklik, Akışkanlık,

İmmateryalite / Malzemeden Soyutluluk, Materyalite, Metafor / Meczaz, Karmaşıklık, İkonik/ Simgesellik) incelenmiştir.

Çalışmada Türkiye ve Dünya'dan seçilen örnekler incelenmiş, böylece yapı kabuğunun temel özellikleri ile bağlamı arasındaki ilişkiler, tasarım sonucunda kabuğun biçimlenişinde etkili olan kavramlar ortaya konmaya çalışılmış, görsel ve fiziksel özelliklerinin yanında, anlamına ilişkin özellikler üzerinde yorum yapmak mümkün olmuştur. Kabuk-bağlam ilişkisinin, oluşturulan tablolar yöntemiyle irdelenmesi ile yapı kabuğunun sonuç ürün olarak nasıl değerlendirildiği, kullanıcılar tarafından nasıl hatırlandığı sorusu gözlemlere dayalı öznel bir değerlendirme ile ele alınmıştır.

Bu anlamda çalışmada, yapı kabuğunun ve biçimlenişinin temsilinden-anlatımından yola çıkarak, kavramlar aracılığı ile analiz yapılmıştır. En son olarak Türkiye'den ve Dünya'dan seçilen örneklerin kavramsal analizleri tek bir tablo altına toparlanmış, buna göre genel bir değerlendirme yapılma olanağı sağlanmıştır. Tarihi çevrelerde yer alan yeni yapının kabuk-bağlam ilişkisi açısından bağlamı içindeki tasarım yaklaşımının zıt - uygun (bağlamsal uygunluk) oluşu ile temel tasar öğe - ilkeleri (temel kavramlar) ve yeni kavramların getirdiği anlamlar arasındaki ilişki değerlendirilmiştir. Analiz sonucunda;

* Temel tasar öğelerine uygunluğu zıtlığına göre fazla olanların, tarihi çevreye yaklaşımı bakımından da uygun olduğu görülmüştür. Tam tersi olarak, temel tasar öğeleri bakımından zıt ise, yaklaşım biçimi de zıt olmaktadır. Buradan çıkarılabilecek sonuç, tarihi çevrelerde yeni yapı tasarlarken benimsediğimiz yaklaşım biçimi kabuğu oluşturan öğelerin tarihi çevreyle olan ilişkileriyle genellikle doğru orantılıdır.

* Gelişen teknoloji ve değişen yaşam şekillerinin ve tasarıma yansımalarının etkisinin büyük olduğu yeni kavramların, bazen öğeler üzerindeki etkileri, bazen temel ilkeleri bünyesinde barındırdığı, bazen de tamamen kopuk ve yenilikçi anlamlar yüklendiği görülmüştür. Bu kavramlar temel tasar öğe ve ilkelerinden tamamen bağımsız olmamakla birlikte bazı yeni bakış açıları içermektedir. Kuşkusuz ki burada bazı kavramların sadece tasarım ilkesi olmasının dışında, gelişen teknolojinin yarattığı imkanlar doğrultusunda gelişmiş olması da önemlidir.

* Birçok durumda kavramların yapı kabuğunun biçimlenişinde bağlam doğrultusunda etkili olduğu görülmüştür. Bazı durumlarda ise bağlamı doğrultusunda tasarım görsel olarak değerlendirilirken ilk göze çarpan yine öne çıkan bazı kavramlar olmaktadır.

* Tasarım kavramları incelendiğinde, yapı kabuğunun bağlam ile ilişkisinde öne çıkan bazı

özellikler de görülmüştür:

- Sembol Olma (Guggenheim Müzesi, Pompidou Kültür Merkezi),
- Bulunduğu yeri sembolize etme (Atatürk Kültür Merkezi, Louvre Müzesi Giriş Piramidi),
- Teknolojiyi vurgulama (Commerzbank, Guggenheim Müzesi, P&C Satış Mağazası, Cartier Çağdaş Sanatlar Merkezi),
- Bağlam özelliklerini vurgulama (Zeyrek S.S.K, Galicia Çağdaş Sanatlar Merkezi, Milli Reasürans, Dolapdere Kampüsü),
- Özel bir mesaj iletme (Yahudi Müzesi, Dans Eden Bina, Amsterdam Mimarlık Merkezi (ARCAM)),
- Yapı kabuğunu birebir kullanma (Sinyal Kutusu, Arap Enstitüsü, Cartier Çağdaş Sanatlar Merkezi),
- Ek olarak yapıldığı binayı vurgulama (Sabancı Müzesi Ek Binası, Santral İstanbul Çağdaş Sanat Müzesi, Amsterdam’ da bir konut, Palais des beaux / Arts Lille ek binası).

Bu özelliklerin hepsi, kavramların yüklendiği anlamlarla oluşmuştur. Dolayısıyla bu kavramlar sayesinde yapının görsel boyutunu oluşturan yapı kabuğunun ve biçimlenişinin, tasarlama ve değerlendirme süreci hakkında bilgi edinmek mümkün olmaktadır.

Ancak bu biçimlenişin gözlemciler tarafından nasıl algılandığı / okunduğu konusu, kapsamlı bir çalışma ile ele alınarak, mimar / kullanıcı / gözlemci iletişimi odaklı bir irdeleme ile daha ileri bir düzeyde mimari tasarım – değerlendirme için veri üretilmelidir.

KAYNAKLAR:

Ahunbay, Z., (2009) -beşinci baskı-, Tarihi Çevre Koruma Ve Restorasyon, Yem Yayınları, İstanbul, sf: 116

Aksoy, Ö., (2010), Biçimlendirme (Özgün Baskı-1977 KTÜ), Yem Yayınları, İstanbul, sf: 46, 28

Anonim, (1981), Okyanus Ansiklopedik Sözlük, Cem Yayınevi, Cilt: 6

Anonim, (1994), “Thema Larousse” Cilt 1-5-6, Milliyet Gazetesi Aş, İstanbul

Anonim, (1994), “Junior Larousse” Cilt 1-2-3, Milliyet Gazetesi Aş, İstanbul

Anonim, (2002), Mimarlık Ve Kent Dizisi: Paris, Boyut Yayın Grubu, Sayı: 3, İstanbul, sf: 18-20, 52, 61

Anonim, (2002) Ekim, Mimarlık Ve Kent Dizisi: Berlin, Boyut Yayın Grubu, Sayı:1, İstanbul, sf: 78

Anonim, (2003) Mayıs, Arredamento Mimarlık, Boyut Yayın Grubu, Sayı: 5, sf: 17

Anonim, (2003), Mimarlık Ve Kent Dizisi: İstanbul, Boyut Yayın Grubu, Sayı:12, İstanbul, sf: 31, 40, 65, 117

Anonim, (2003) Ocak, Mimarlık Ve Kent Dizisi: Amsterdam, Boyut Yayın Grubu, Sayı:4, İstanbul, sf: 74

Anonim, (2005), “Bir Mimari Büro: Herzog & De Meuron”, Archidek Dergisi, Sayı: 2005/4, Sf: 94

Ataç, B., (2006), Mimari Biçimlenişte Yorum , Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne, sf: 154

Aydın, E., (1998), Tarihi Çevre İçindeki Yeni Yapılaşmaların Uygulama Sonuçları, Mimar Sinan Üniversitesi - Doktora Tezi, İstanbul, sf: 25, 26, 27, 28, 29, 30, 34

Aydınlı, S., (1990), “Mimarlıkta Yeni Bir Kavram: Bağlamsal Uygunluk”, Yapı Dergisi, Sayı: 108, Kasım 1990, sf: 45

Aydınlı, S., (1992), Mimarlıkta Görsel Analiz, İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul, sf: 50, 37, 38

Aydınlı, S., (1993), Mimarlıkta Estetik Değerler, İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul, sf: 58, 61, 65

Aytuğ, A., (1987), Mimaride Doku Kullanımının Psikolojik Etkileri Üzerine Bir Araştırma, Yıldız Üniversitesi FBE, Doktora Tezi, sf: 23

Baktır, S., (2006), Yapı Malzemelerindeki Teknolojik Gelişmelerin Mimari Biçimlenmeye Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, sf:103

Ballard Bell, V. ve Rand, P., (2006), Materials For Architectural Design, Laurence King Publishing, Uk, sf: 9,10,11, 159, 213, 214

Baytın (Polatoğlu), Ç., (1994), Tarihi Çevrelerde Yeni Yapı Olgusuna Bir Yaklaşım, İstanbul Örneğinde Bir Uygulama Modeli , İTÜ FBE (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, sf: 3

Bıçakçı, E., (2005), “Tarih Öncesi Devirlerde Malzeme Ve Mimarlık”, UIA 2005-Sempozyum Kitabı:’Geçmişten Geleceğe Anadolu’da Malzeme Ve Mimarlık’, TMMOB, İstanbul, sf: 27, 33, 57, 35

Bıçakçı, E., (2009), “Neolitik Dönemde Anadolu Ve Trakya’da Malzeme Ve Mimarlık”, Mimarlıkta Malzeme Dergisi, Yıl 4 – Sayı 12, sf. 35

Borden, D., Elanowski, J., Lawrenz, C., Miller, D., Smith, A., Taylor, J., (2009), Mimarlık, Ntv Yayınları, sf: 442, 443, 487, 495, 328, 433, 500, 406, 455

Botton, A.D., (2007) -İkinci Baskı-, Mutluluğun Mimarisi (Çeviren: Banu Tellioğlu Altuğ), Sel Yayıncılık, İstanbul, sf: 150,104,105

Broadbent, G., (1973), Design İn Architecture, John Wiley & Sons

Brolin, C. B., (1980), Architecture In Context, Fitting New Buildings With Old, Van Nostrand Reinhold Company, sf: 45, 153

Brooker, G. ve Stone, S., (2008), Context + Environment, Ava Publishing, sf: 55

Cansever, M., (2009), Türkiye’nin Kültür Mirası: 100 Mimari Şaheser, NTV Yayınları, İstanbul, sf: 166, 62

Cerver, F. A., (2003), The World Of Contemporary Architecture, Könnemann, Almanya, sf: 356, 270

Ching, F.D.K., (2007) -Üçüncü Baskı-, Mimarlık Biçim, Mekân Ve Düzen (Çeviren: Sevgi Gökçe), Yem Yayınları, İstanbul, sf: 314, 315, 338, 356

Cordan, Ö., (2002), Mimari Formun Kavramsal Analizi [The Conceptual Analysis Of The Architectural Form], KTÜ, FBE (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Trabzon, sf: 1, 2, 708 – 712, 174, 184, 143, 253, 250-251

Dibner, D. R. ve Dibner-Dunlap, A., (1985), Building Additions Design, Mcgraw-Hill, sf: 138

Dilekçi, D., (1997), Yüzyıl Sonu Modernite Kavramı, İTÜ (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, sf: 30, 54, 51-62, 85, 86

Divanlıoğlu, H. D., (1997), Temel Tasar: Tasar’ın Öge Ve İlkeleri, Birsan Yayınevi, İstanbul

Duralı, İ. K., (2007), Tarihi Çevrede Yeni Yapılaşma Uygulamalarının İrdelenmesi, Mimar Sinan Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, sf: 38-42

Düzgün, A., (1974), Mimari Planlamada Modül, İDMMA Yeterlilik(Dr) Tezi (Yayınlanmamış), İstanbul, sf: 3, 4, 11

Emir, S. ve Düzgün, H., (2008), “A Research On Architectural Concepts At First Year Design Studio “ (1.Sınıf Tasarım Stüdyosunda Mimari Kavramların İrdelenmesi Üzerine Bir Araştırma), Designtrain 2 Congress-Guidance İn / For Design Training, Pp: 69-79 (Book 2), Amsterdam-Netherlands, 5-7 Haziran 2008.

Enercan, T., (2004), High Tech Akım Ofis Yapıları Ve Ekolojik Ofis Yapılarının Gelişimine Olan Etkisi, YTÜ (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul

Erbil, Y. ve Akıncıtürk, N., (2009), “Teknolojik Değişimin 20. Yüzyıl Mimarlığına Etkileri”, Mimarlıkta Malzeme Dergisi, Sayı: 14, sf: 37, 39, 40

Eren, İ. Ö., (2009), “Bağlamsal Uygunluğun Tarihi Çevredeki Açmazı Olan Biçim Sorununa Bir Örnek”, Mimar.İst Dergisi, İstanbul, Sayı: 31, sf: 17

Farrelly, L., (2007), The Fundamentals Of Architecture, Ava Publishing, Uk, sf: 85

Gausa, M., Gualart, V., Müller, W., Soriano, F., Porras, F., Morales, J., (2003), The Metapolis Dictionary Of Advanced Architecture: *City, Technology And Society İn The Information Age*, Actar, Barcelona, sf: 228, 229, 178

Gezer, H., (2007), “Mozaikte Bir Yerde”, Mimarlıkta Malzeme, Yıl:2 – Sayı:6 – Güz, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi, İstanbul, sf: 35, 36, 37, 38, 41

Gezer, H., (2007), “Mozaikte Bir Yerde”, Mimarlıkta Malzeme, Yıl:2 – Sayı:5 – Yaz, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi, İstanbul, sf: 23, 24, 25, 26, 27

Göksu, S., (2004-2005) Eğitim Öğretim Yılı, “Mimarlık Tarihi 1-Ders Notları“, YTÜ (Yayınlanmamış), İstanbul

Güngör, H., (2005) -Üçüncü Baskı-, Görsel Sanatlar Ve Mimarlık İçin ‘Temel Tasar’, Esen Ofset Matbaacılık, İstanbul, sf: 21, 27, 85, 38, 97, 138-141, 142, 143,145-147, 90-96, 152

Hasol, D, (1998), “Prag ve Dans Eden Bina”, Yapı Dergisi, sayı: 203 - Ekim, sf: 67-78

Hasol, D, (2007), “Yüksek, Daha Yüksek, En Yüksek”, Mimar.İst Dergisi, Sayı:24, sf: 45, 46, 47, 48, 67, 78, 172, 311, 312, 327, 331, 368

Hasol, D., (1975) (Birinci Baskı), Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, Yem Yayınları, İstanbul, sf: 331, 327, 311, 312, 368, 172

İmamoğlu, U., (2009), “Ekolojik Mimarlık, Geri Dönüşüm, Geçmişimiz-Geleceğimiz”, Tol Dergisi, Sayı:7(Bahar), TMMOB Mimarlar Odası Kayseri Şubesi, sf: 76-77

İnceoğlu, M. ve İnceoğlu, N., (2004), Mimarlıkta Söylem, Kuram Ve Uygulama, Tasarım Yayın Grubu, İstanbul, sf: 77, 128, 58, 60, 46-48, 58, 64, 67, 69

İzgi, U., (1999), Mimarlıkta Süreç, Kavramlar, İlişkiler, YEM Yayınları, İstanbul, sf: 180, 181, 89, 93, 25, 26, 27, 28, 101, 180, 181,189,190

Jencks, C., (2005), The Iconic Building, Rizzoli, New York, sf: 13

Kaya, Ç., (2006), Bilgi Toplumuna Dönüşüm Sürecinde Teknoloji ve Mekan İlişkisi, YTÜ FBE (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, sf: 16, 25

Kıran, A. ve Baytın (Polatoğlu), Ç., (2002), Bina Bilgisi'ne Giriş , YTÜ Basım Yayın Merkezi, İstanbul, sf: 15-16, 180, 181, 25, 26, 15, 16, 4, 6, 15, 16, 25, 26, 29

Korkmaz, K., (2009), “Kinetik Mimarlık Üzerine”, Arredamento Mimarlık Dergisi, Sayı: 2009/3, sf: 64, 66

Kortan, E., (2003), “Jorn Utzon, Tek Kırılmaçla Gelen Yaz”, Arredamento Mimarlık, Sayı:5, Boyut Yayın Grubu, sf: 58

Kortan, E., (1997), 1950’ler Kuşağı - Mimarlık Antolojisi, Yem Yayınları, İstanbul, sf: 111-113

Kuban, D., (2007) -Yedinci Baskı-, Mimarlık Kavramları, Yem Yayınları, İstanbul, sf: 9, 10, 14, 61, 62, 64, 65, 66

Laseau, P.,(1989), Graphic Thinking For Architects And Designers, Van Nostrand Reinhold, New York, sf: 88-94

Lökçe, S., (2005), “Metafor Üzerine De/Ne/Ğer/Len/Dir/Me/Ler”, Tol Mimarlık Kültürü Dergisi, Mimarlar Odası Kayseri Şubesi, Yıl: 4, Sayı: 5, sf: 11- 21

Mcneill, W. H, (2007) -12.Baskı-, Dünya Tarihi, İmge Kitabevi, Ankara, sf: 29

Norwich, J. J., (1991), Great Architecture Of The World, Artists House

Olçay, E., (2009), “Mimari Tasarımda Mimar-Mühendis İlişkisi”, Mimar.İst Dergisi, Sayı: 31, sf: 62, 60

Onat, E., (1991), Mimarlık, Form ve Geometri -Architecture, Form And Geometry, Yem Yayınları, sf: 2, 4, 6

Onur, H., (1991), Korunması Gerekli Mimari Anıtlara Ek Yapı Tasarımında İlkeler, Mimar Sinan Üniversitesi - Doktora Tezi, İstanbul, sf: 50, 57

Ozan, S. S. ve Ekinci, C. E., (2006), “Yapı-Çevre Ve İnsan-Mekan İlişkisi”, 4. Coğrafi Bilgi Sistemleri Bilişim Günleri (13-16 Eylül 2006), Fatih Üniversitesi, İstanbul, Bildiriler Kitabı, sf: 297-302

Özdoğan, M., (2005), “Yeni Veriler Işığında Anadolu Mimarisinin Dünya Mimarisine Katkıları”, UIA 2005-Sempozyum Kitabı: ‘Geçmişten Geleceğe Anadolu’da Malzeme Ve Mimarlık’, TMMOB, İstanbul, sf: 145

Özek, V. ve Yeler, G. M., (2008), “Mimarlıkta Mesaj İletimi: Heykelsi Biçimlenişler”, Mimarlıkta Malzeme Dergisi, Sayı:8, sf: 41, 43, 44, 45

Özer, B., (2004) -dördüncü basım-, “Kültür - Sanat - Mimarlık”, Yem Yayınları, sf: 193, 213, 275, 262, 251, 253, 254

Özkanlar, G., (2008), “Organik Mimarlık Süreçleri”, Mimar.İst Dergisi, Sayı: 27, sf: 38

Papageorgiou, A., (1971), Continuity & Change, Praeger Publishers, Londra, sf: 27, 28

Puglisi, L. P., (2008), New Directions In Contemporary Architecture, Wiley-Academy, sf: 158, 163, 206

Rasmussen, S. E., (1994), Yaşanan Mimari (Çev: Ömer Erduran), Remzi Kitabevi, İstanbul

Roth, L. M, (2002), Mimarlığın Öyküsü-Öğeleri, Tarihi&Anlamı (Çeviren: E. Akça), Kabalcı Yayınevi, İstanbul, sf: 211-216, 231, 233, 235, 236, 237, 253, 112, 575, 106, 219

Sarı, M. R., (2005), Tarihi Çevre İçindeki Mimari Tasarımlarda ‘-İzm’ler; Modernizm, Postmodernizm, Dekonstrüktivizm, KTÜ FBE (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trabzon, sf: 1

Schulz, C. N., (1965), Intentions On Architecture, Mıt Press, sf: 152

Sorguç, A. G., (2010), “Mimarlıkta Sayısal Teknolojilerin Kullanımı”, Mimarlıkta Malzeme Dergisi, Sayı: 15, sf: 41, 45

Soygeniş, S., (2006), Mimarlık, Düşünmek, Düşlemek, Yem Yayınları, İstanbul, sf: 43, 53, 54, 117, 60, 61, 125, 58

Şenyiğit, Ö., (2010), Biçimsel Ve Anlamsal İfade Aracı Olan Cephelerin Değerlendirilmesine Yönelik Bir Yaklaşım: İstanbul’da Meşrutiyet Ve Halaskargazi Caddeleri’ndeki Cephelerin İncelenmesi, YTÜ, FBE (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul

Tabanlıoğlu, H., (1979), Atatürk Kültür Merkezi, Apa Ofset, İstanbul

Tercan, A., (2009), “Mimarlıkta Tasarım-Teknoloji İlişkisinin Evrimi”, Mimar.İst Dergisi, Sayı: 31, sf: 45

Thiel-Siling, S., (2005), Icons Of Architecture: The 20th Century, Prestel, sf: 44, 45, 115, 129, 149, 156

Tietz, J., (2008), The Story Of Modern Architecture, Ullman Publishing, sf: 7, 73, 75 109

Tönük, S., (2001), Bina Tasarımında Ekoloji, YTÜ Basım Yayın Merkezi, İstanbul, sf: 4, 50, 86, 87

Ulus Uraz, T., (1993), Tasarlama Düşünme Biçimlendirme, İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını , sf: 80

Ünsal, B., (1973), Mimari Tarihi 1, İDMMA Yayınları, İstanbul, sf: 9, 10, 11, 13-20, 104, 107, 108, 164, 169, 170, 215, 220, 256, 273, 278, 459, 473, 474, 485, 486, 519, 542, 544

Van Der Voordt, T. JM ve Van Wegen, H. BR, (2005), Architecture In Use, Elsevier – Architectural Pres, sf: 37, 52, 63, 32, 33, 13-68

Venturi, R., (2005) -İlk Basım 1966-, Mimarlıkta Karmaşıklık ve Çelişki (Çeviren: Serpil Mezi – Özaloğlu), Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları, sf: 17, 19, 20, 25, 109

Yakan, Ş., (1999), Mimari Form Oluşumuna Etki Eden Girdiler Ve Tarihsel Süreç İçinde Form Olgusunun İrdelenmesi, YTÜ, FBE (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, sf: 70, 65

Yazıcı, S., (2009), “Yenilikçi Malzeme Sistemleri”, Mimarlıkta Malzeme Dergisi, Sayı:14, sf: 44

Yılmaz, A., (2009), “İkonik Bellek Mimarlığı: İmge Olarak Yapı, Anı Olarak Mekan”, Mimar-İst Dergisi, İstanbul, Sayı: 33, Yıl:9, sf: 62-67

Yurttaş, F., (2009), “20. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Malzeme Teknoloji Ve Mimarlık”, Mimarlıkta Malzeme Dergisi, Sayı:14, sf: 28, 29

Zengel, R. ve Kaya, İ., (2007), “Renk Algısının Mekan Üzerindeki Etkileri”, Mimarlıkta Malzeme, Yıl: 2, Sayı: 6, Güz, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi, İstanbul, sf: 26, 31

Zimmerman, C., (2006), Mies Van Der Rohe, Taschen

İNTERNET KAYNAKLARI:

- [1] <http://www.tdk.org.tr>
- [2] <http://www.greatbuildings.com/>
- [3] <http://img64.imageshack.us/i/koelnbn6.jpg/>
- [4] http://en.wikipedia.org/wiki/Florence_Cathedral
- [5] http://www.vte.qc.ca/uploads/Images/Paris/800px-Versailles_Palace.jpg
- [6] <http://www.sztuka-architektury.pl/files/kunsthause3.jpg>
- [7] <http://pathwaysofhistory.com/assets/parthenon.jpg>
- [8] http://www.mimarlikmuzesi.org/Gallery/Photo_6_6_1960lar.html?Page=2#
- [9] <http://www.clausenkaan.com/?mn=2&lang=en>
- [10] http://data.greatbuildings.com/gbc/images/cid_2348201.jpg
- [11] <http://www.bosphoruscity.com.tr/tr-TR/>
- [12] <http://www.freemasonrywatch.org/pics/HOUSEop.jpg>
- [13] <http://media-cdn.tripadvisor.com/media/photo-s/00/12/f3/f4/washington-dc.jpg>
- [14] http://www.mimoa.eu/images/6578_1.jpg
- [15] http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/bc/Murcia_CathedralSquare1.jpg
- [16] <http://www.arkitera.com/news.php?action=displayNewsItem&ID=49413>
- [17] http://farm4.static.flickr.com/3213/2789420189_46005e58da.jpg
- [18] <http://www.lot-ek.com/>
- [19] <http://l.yimg.com/i/i/uk/pr/bio5.jpg>
- [20] http://www.nitrosaggio.net/H/DE%20LUCA/formazione/lecture/lecture_tecniques-design/04-wozoco2.jpg
- [21] http://www.thecoolist.com/wp-content/uploads/2009/08/habitat-67_1.jpg
- [22] <http://www.ekotrent.com/albums/513497023.jpg>
- [23] <http://www.mimoa.eu/projects/France/Mulhouse/Ricola%20Europe%20Mulhouse>
- [24] <http://www.flickr.com/photos/numstead/187713963/in/photostream/>
- [25] <http://www.floornature.com/progetto.php?id=4025&sez=30>
- [26] <http://www.galinsky.com/buildings/cartier/cartier1.jpg>
- [27] http://nait5.files.wordpress.com/2008/05/torre-dei-venti_1_526.jpg
- [28] http://www.neurosoftware.ro/programming-blog/wp-content/plugins/wp-o-matic/cache/6d039_moines.jpg
- [29] <http://www.bplphoto.co.uk/galleries/selfridges.html>
- [30] <http://thegreenlightdistrict.nl/wp-content/uploads/2009/02/nio-amazingwhalejaw.jpg>
- [31] http://www.google.com.tr/images?hl=tr&rlz=1G1GGGLQ_TRTR266&q=mies+van+der+rohe+barcelona+pavilion&um=1&ie=UTF-

[8&source=univ&ei=OE7US5vZJNSWOOuXkNsN&sa=X&oi=image_result_group&ct=title&resnum=1&ved=0CBIQsAQwAA](#)

[32] http://www.google.com.tr/images?hl=tr&rlz=1G1GGLO TRTR266&q=Jewish+Museum+Berlin+photo&um=1&ie=UTF-8&source=univ&ei=UJXUS7b-NuSdONnBpJAP&sa=X&oi=image_result_group&ct=title&resnum=1&ved=0CBwQsAQwAA

[33] http://www4.uwm.edu/letsci/arthistory/images/calatrava_490.jpg

[34] <http://www.arkitera.com/UserFiles/Image/news/2010/01/26/jeannouvel02.jpg>

[35] http://farm3.static.flickr.com/2249/2162926386_04d4158276.jpg

[36] http://www.archdaily.com/wp-content/uploads/2009/04/2000878434_p22-332x450.jpg

[37] http://www.tagzania-blog.com/es/wp-content/uploads/2008/03/torre_agbar_barcelona.jpg

[38] http://www.mimarlikmuzesi.org/Gallery/Photo_6_6_1960lar.html?Page=2#

[39] <http://www.google.com.tr/images?hl=tr&um=1&ie=UTF-8&source=og&sa=N&tab=wi&q=villa%20savoye&tbs=isch:1>

[40] http://www.google.com.tr/images?um=1&hl=tr&tbs=isch%3A1&sa=1&q=dans+eden+bi na&aq=f&aqi=g2&aql=&oq=&gs_rfai=

[41] <http://www.forumacil.com/wallpaper-resim-arsivi/42954-simetri-wallpaper-resim.html>

[42] <http://www.eikongraphia.com/wordpress/wp-content/5%20Guggenheim%20Museum%20Bilbao.jpg>

[43] <http://alexbinetti.files.wordpress.com/2009/05/stonehenge-wallpaper-1.jpg>

[44] <http://www.greatbuildings.com>

[45] <http://www.checkonsite.com/wp-content/gallery/maison-de-verre/6-maison%20de%20verre%201.jpg>

[46] <http://www.google.com.tr/images?hl=tr&q=Laban%20Dance%20Centre&um=1&ie=UTF-8&source=og&sa=N&tab=wi>

[47] http://www.google.com.tr/images?hl=tr&q=Agbar+Tower&um=1&ie=UTF-8&source=univ&ei=3in9S-3ECdGV4gawpOyhCw&sa=X&oi=image_result_group&ct=title&resnum=1&ved=0CCwQsAQwAA

[48] <http://www.google.com.tr/images?hl=tr&q=commerzbank%20frankfurt&um=1&ie=UTF-8&source=og&sa=N&tab=wi>

[49] http://farm1.static.flickr.com/186/369582616_baf5c26a3a.jpg

[50] <http://www.heritage.nsw.gov.au/images/shi/505/5054880b13.jpg>

[51] <http://www.focchi.it/progetti/HaasHaus/foto3.jpg>

[52] <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/de/Guggenheim-bilbao-jan05.jpg>

[53] <http://tr.wikipedia.org/wiki/Soyutlama>

[54] http://www.mimarlikmuzesi.org/Gallery/Photo_6_6_1960lar.html?Page=2#

[55] <http://www.tabanlioglu.com.tr/main.html>

[56] <http://arkiv.arkitera.com/p5195#myslidemenu>

- [57] http://www.emre4arolat.com/index_en.html
- [58] <http://arkiv.arkitera.com/p444446191>
- [59] http://data.greatbuildings.com/gbc/images/cid_2348201.jpg
- [60] <http://legacy.lclark.edu/~miller/pyramids/pei-large.jpg>
- [61] http://www.guidex.com/images/Autumn_06/Louvre%20and%20Pyramid%20-%20evening.jpg
- [62] http://www.greatbuildings.com/buildings/Pyramide_du_Louvre.html
- [63] <http://www.galinsky.com/buildings/cartier/cartier1.jpg>
- [64] <http://www.linternaute.com/savoir/magazine/photo/jean-nouvel-a-travers-ses-oeuvres/image/fondation-cartier-a-paris-296197.jpg>
- [65] <http://rpbw.r.ui-pro.com>
- [66] <http://www.arkitera.com>
- [67] http://www.google.com.tr/images?q=Palais+des+beaux+arts+Lille&um=1&hl=tr&lr=lang_tr&tbs=isch:1,lr:lang_1tr&sa=N&start=40&ndsp=20
- [68] http://www.archined.nl/oem/reportages/arcam/arcam_eng.html
- [69] <http://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:Guggenheim-bilbao-jan05.jpg>
- [70] http://www.google.com.tr/images?hl=tr&rlz=1G1GGLO_TRTR266&q=Jewish+Museum+Berlin+photo&um=1&ie=UTF-8&source=univ&ei=UJXUS7bNuSdONnBpJAP&sa=X&oi=image_result_group&ct=title&resnum=1&ved=0CBwQsAQwAA
- [71] <http://www.flickr.com/photos/numstead/187713963/in/photostream/>
- [72] <http://www.clausenkaan.com/?mn=2&lang=en>
- [73] http://www.architecture.com/Images/RIBATrust/Awards/RoyalGoldMedal/2007/Central-Signal-Box,-Basel-1_530x774.gif
- [74] <http://www.arkitera.com/UserFiles/Image/news/2009/04/02/ima.jpg>
- [75] http://blog.miragestudio7.com/wp-content/uploads2/2007/10/alvaro_siza_galician_center_for_contemporary_art_spain.jpg

ÖZGEÇMİŞ

Doğum tarihi	03.07.1983	
Doğum yeri	İstanbul	
Lise	1997-2001	Kabataş Erkek Lisesi
Lisans	2002-2003	Yıldız Teknik Üniversitesi, Jeodezi ve Fotogrametri Mühendisliği Bölümü
Lisans	2003-2007	Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Bölümü
Y. Lisans	2007-2010	Yıldız Teknik Üniversitesi, FBE, Mimarlık Anabilim Dalı, Mimari Tasarım Programı

Çalıştığı kurum(lar)

2005	REBA CONSTRUCTION, KKTC (staj)
2006-2007	TURES, İstanbul (staj + iş)
2007-	YTÜ Mimarlık Fak., Mimarlık Böl., Mimari Tasarım Sorunları Bilim Dalı Araştırma Görevlisi